

INSTITUUT VOOR DE
VEREDELING VAN
TUINBOUWGEWASSEN
(Rijksuniversiteit te Wageningen)
WAGENINGEN

DE BESCHRIJVENDE
RASSENLIJST
VOOR
GROENTEGEWASSEN

1943

INSTITUUT VOOR PHYTOPATHOLOGIE
Laboratorium voor Kwaliteitscontrole
en Aardappelenonderzoek
te
WAGENINGEN

REDACTEUR: DR. O. BANGA

PRIJS 35 CENT

56751-1943

N35567

INSTITUUT VOOR DE
VEREDELING VAN
TUINBOUWGEWASSEN
(I.O.)
WAGENINGEN

IE BESCHRIJVENDE
RASSENLIJST
VOOR
GROENTEGEWASSEN

1943

RÉDACTEUR: DR. O. BANGA

INHOUD

Voorwoord van den Inspecteur van den Tuinbouw en het Tuinbouw onderwijs	3
Inleiding van den redacteur	5
I. Blad- en stengelgroenten	7
Andijvie	7
Artisjok	8
Asperge	9
Kardoen	10
Molsla	10
Postelein	10
Prei	11
Raapstelen	12
Rabarber	12
Sla	13
Snijbiet	17
Snijmoes	17
Spinazie	18
Spinazie (Nieuw-Zeelandsche)	20
Spinazie (Engelsche Winter)	20
Veldsla	20
Witlof	21
Zeekool	21
Zuring	21
II. Peulvruchten	22
Slaboon	25
Spekboon	30
Snijboon	30
Pronkboon	32
Tuinboon	33
Doperwt	34
Sojaboon	42
Peul	42
III. Groenten met vleezige vruchten	44
Augurk	44
Eierplant	46
Kornkommer	46
Meloen	48
Peper	49
Pompoen	49
Tomaat	50
Watermeloen	52
IV. Koolsoorten	53
Bloemkool	53
Brocoli	55
Witte Kool	56
Roodé Kool	58
Savoie Kool	60
Spruitkool	61
Boerenkool	63
Chineesche Kool	65
Koolrabi	65
V. Knol- en Bolgewassen	66
Consumptieraap	66
Koolraap	67
Kroet	67
Pastinaak	70
Radijs	70
Rammenas	72
Schorseneer	72
Ui	73
Wortel	76
VI. Keukenkruiden.	78
Selderij	78
Peterselie	80
Tuinkers	80
VII. Bijzondere gewassen	81
Mais	81
Tabak	81

VOORWOORD

Welke resultaten met een bepaalde teelt worden bereikt is niet alleen afhankelijk van bodem en klimaat en van de zorg van den teler, maar hierbij zijn verder van invloed de eigenschappen van het betreffende ras.

In hooge mate geldt dat voor de groententeelt, waarom een grondige en uitgebreide kennis van de eigenschappen der groentenfassen noodzakelijk is. Een eenvoudige zaak is dit echter niet, want in de groententeelt wordt immers in het belang van een regelmatige voorziening met verse groenten onder zeer uiteenlopende omstandigheden geteeld. Men kent: vervoegde en verlate teelten, in de open lucht en onder glas (al of niet van kunstmatige warmte gebruik makend) en het ligt voor de hand, dat men een goed verband moet weten te leggen tusschen de teeltwijze en de eigenschappen van het ras, dat men gebruikt.

Hoewel er op dit gebied in ons land een rijke kennis en ervaring is bij onze groententelers en bij degenen, die reeds sedert tal van jaren groentenzaden telen en in den handel brengen, beschikten wij toch nog niet over een goede documentatie in den vorm van een rassenlijst.

Met betrekking tot de landbouwgewassen heeft wijlen Prof. C. Broekema grondlegenden arbeid verricht en is de rassenlijst voor landbouwgewassen de vraagbaak geworden voor den landbouwer en diegenen, die zich bezighouden met het veredelen der landbouwgewassen. Dit goede voorbeeld is nagevolgd ten dienst van de fruitteelt en de rassenlijst voor fruit is ook reeds algemeen ingeburgerd.

Maar voor de groententeelt is het bij pogingen gebleven en scheen het alsof de moeilijkheden te groot waren om ze te overwinnen. En inderdaad is dit werk zeer moeilijk, door de veelheid aan groentesoorten en rassen, welke in omloop zijn, terwijl de onderlinge verschillen dikwijls zeer moeilijk zijn vast te stellen.

We staan nu echter aan het begin van een nieuwe periode, waarvan de grondslag is een goede samenwerking tusschen de Overheid en het bedrijfsleven, waardoor het mogelijk is geworden op het gebied van onderzoek en den keuringsarbeid tot eenheid te komen en zich verder te gaan ontplooiën.

De Nederlandsche Algemeene Keuringsdienst heeft als semi-officieele instelling zijn arbeid reeds kunnen aanvangen en een Instituut voor Veredeling van Tuinbouwgewassen is in oprichting met de bedoeling, hierin onder te brengen den arbeid, welke Dr. O. Banga met betrekking tot het rassenonderzoek reeds heeft verricht. De grondslag is dus gelegd en als eerste vrucht verschijnt nu de „1e Beschrijvende rassenlijst voor groentegewassen”, waarvan zij, die haar samenstelden, zich bewust zijn, dat zij nog veel leemten en fouten zal bevatten, omdat het nu eenmaal niet mogelijk is, het onderzoek zoo uitvoerig te doen plaatsvinden, dat met de kennis van ieder rekening kan worden gehouden.

Deze eerste rassenlijst bedoelt te zijn een documentatie, waarin men alles bijeen vindt, wat over de rassen bekend is; dus hun geschiedenis, hun verdiensten en hun gebreken. Eerst later zal zij ook zijn de rassenlijst krachtens het Kweekersbesluit en zal het al of niet voorkomen in deze lijst bepalen of een ras al of niet geteeld mag worden.

We vertrouwen, dat het verschijnen van deze rassenlijst op prijs zal worden gesteld door al degenen, die op dit gebied werkzaam zijn en dat zij zullen willen medewerken aan haar vervolmaking. Alleen wanneer een rassenlijst een levende zaak is, welke wordt gedragen door al degenen, die op dit gebied belangen hebben, zal zij aan haar bedoeling beantwoorden.

Laten ook zij, die persoonlijk over een rijke kennis beschikken, niet aarzelen om deze ter beschikking van den vooruitgang van de veredeling der groentegewassen te stellen.

Het zal voor Dr. Banga en zijn medewerkers een aansporing zijn om hun verdienstelijken arbeid, welke zij met zooveel toewijding verrichten, met nog meer energie aan te vatten.

*De Inspecteur van den Tuinbouw
en het Tuinbouwonderwijs,*
IR. A. W. VAN DE PLASSCHE

INLEIDING

Wanneer er één ding is dat in zijn ontwikkeling afhankelijk is van de belangstelling en de medewerking van alle betrokken personen, dan is het wel een rassenlijst. Er is een schat van ervaring bij de menschen die de rassen voortbrengen en instandhouden, bij hen die ze verhandelen en bij hen die de rassen in hun bedrijf gebruiken. Verder bij de consulenten en hun personeel en tenslotte bij hen die als specialist bepaalde gewassen in studie nemen en er hun volle werkkraft aan wijden.

Een rassenlijst kan pas goed zijn, wanneer al deze menschen bereid zijn om hun kennis en ervaring in het kanaal van de rassenlijst te storten, wanneer zij zich mede verantwoordelijk voelen voor zijn juiste samenstelling en zich de moeite willen getroosten om even de pen ter hand te nemen om den redacteur hun ervaring of hun critiek te doen weten.

Wat dit betreft, geloof ik, dat wij met enig vertrouwen de toekomst tegemoet mogen gaan. Toen wij in 1939 begonnen met een enquête naar de actueel geteelde rassen van groentegewassen in ons land, waren alle rijkstuinbouwconsulenten bereid om zichzelf en hun personeel aan het werk te zetten voor het opdiepen van de noodige gegevens en ondervonden zij de medewerking van tal van vooraanstaande telers. Toen de resultaten van deze enquête verwerkt waren, werd het oordeel gevraagd van eenige vooraanstaande leiders van selectiebedrijven en ook deze waren bereid in lange gesprekken hun tijd te offeren voor het gestelde doel.

Verder lieten ook de specialisten zich niet onbetuigd. De heer Ir. C. W. C. van Beekom te Middelharnis, die reeds eenige jaren de rubriek uien in de Rassenlijst voor Landbouwgewassen heeft verzorgd, deed dit ook weer voor de Rassenlijst voor Groentegewassen. De heer Drs. F. Tjallingii te Venlo hielp ons bij de augurk. En de heer Ir. N. Hubbeling, die inmiddels tot den staf van het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen (in oprichting) is toegetreden, verschafte ons vele gegevens over de boonen, benevens een overzicht van de voornaamste ziekten van dit gewas.

Aan al deze heeren, alsmede aan mijn medewerkers aan het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen (i.o.), betuig ik mijn dank voor hunne medewerking. Ondertusschen spreekt het vanzelf dat deze eerste uitgave verre van volmaakt is. In de eerste plaats vindt men in de lijst nog slechts een voorloopige inventarisatie en classificatie van de in Nederland actueel geteelde rassen, dus slechts een meer of minder geslaagde opgave van den toestand zooals hij is. Dit houdt in, dat het best mogelijk is, dat zeer waardevolle rassen onvermeld zijn gebleven, terwijl onbetekenende rassen opgenomen zijn; verder dat de groepeeringslater misschien zal blijken hier en daar beter anders te kunnen worden gedaan; en tenslotte, dat deze lijst nog geen leidraad verschaft voor de keuze van de rassen die nog slechts kort in den handel zijn. In de tweede plaats moet nog datgene groeien, wat de eigenlijke waarde van een rassenlijst uitmaakt, nl. de opgave van de gebruikseigenschappen van de rassen.

Wat nu reeds bij de rassen is vermeld, is in hoofdzaak het resultaat van de enquête in 1939, en is verder ontleend aan mededeelingen van verschillende personen of aan verschillende geschriften. Van deze laatste vermeld ik in het bijzonder de studie van Ir. Th. Arts in De Zaadwereld van 1940-'41: Beschrijving van eenige belangrijke groenterassen. Voor een deel berusten de verstrekte gegevens ook reeds op de door ons zelf gedane proefnemingen. Door de betere toerusting van het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen (i.o.) zal het mogelijk zijn deze proefnemingen in de toekomst aanzienlijk uit te breiden, zoodat wij geleidelijk aan het geheele rassenonderzoek op een experimenteele basis hopen te kunnen brengen.

De hoofdzaak is echter dat wij nu een grondslag hebben waarop we verder kunnen werken.

De rassen zijn ingedeeld naar de kwalificaties A, B, G en N.

A = Algemeen aanbevolen ras.

B = Beperkt aanbevolen ras, hetzij omdat het slechts voor een beperkt gebied of een beperkt doel bruikbaar is, of omdat het nog niet overal geprobeerd is.

G = Grondras.

N = Nieuw, of hier te lande nog weinig bekend ras.

De aanduidingen A, B en N spreken voor zichzelf. De aanduiding G echter behoeft nadere toelichting. Op het gebied van de groentezaden is de toestand deze, dat er tal van rassen zijn, die algemeen worden verhandeld, terwijl er naast het gewone handelszaad vaak ook een aantal speciale selecties uit deze rassen bestaan. Het is mogelijk dat zulke selecties voor alle doeleinden beter zijn dan het gewone handelszaad. Maar het is ook mogelijk, dat zij dit slechts voor binnenlandsch verbruik of voor een bepaalde streek zijn. Zoolang het eerste niet vast staat, zal het daarom gewenscht zijn, het algemeene handelszaad ook voor de keuringen van de N.A.K.-G toe te laten, en moet dit derhalve ook in de rassenlijst staan vermeld. Daar dit algemeene handelszaad geacht kan worden het grondras te vertegenwoordigen, waaruit de speciale selecties zijn gewonnen, zal dit ook als grondras (met aanduiding door de letter G) in de rassenlijst worden opgenomen. Aldus wordt de normale zaadhandel niet belemmerd, en hebben de speciale selecties hun kans om te bewijzen wat zij waard zijn.

In deze eerste uitgave zal men de letter G nog slechts bij enkele gewassen aantreffen, o.a. in het stuk over de uien. Men vindt b.v. den Rijsburger Ui als grondras aangegeven en daaronder vier speciale selecties uit dit ras. Hierbij kan nog worden opgemerkt, dat in de Rassenlijst voor Landbouwgewassen de Rijsburger Ui als landras was aangegeven. Dit is door ons echter niet nagevolgd. Het algemeene handelszaad van den Rijsburger Ui kan in werkelijkheid nl. niet als landras worden beschouwd, omdat reeds tal van speciale selecteurs hun arbeid er aan hebben besteed. Voor de landbouwzaden heeft men aan deze onderscheiding tusschen landras en algemeen handelszaad of grondras wellicht niet zoo'n groote behoefte. Maar voor de groentezaden ziet het er naar uit, dat wij bij tal van gewassen, waarvan men al lang geen landrassen meer kent, grondrassen naast de daaruit gewonnen selecties zullen hebben te onderscheiden. Daarom is de kwalificatie grondras voor ons onontbeerlijk.

Tot besluit van deze inleiding moge ik nogmaals een beroep doen op de medewerking van alle bij de groentezaden betrokken personen, opdat de volgende uitgaven van deze rassenlijst geleidelijk aan steeds beter zullen mogen worden.

De redacteur,

O. BANGA,

Directeur van het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen (i.o.)

Wageningen, 30 Januari 1943

I. BLAD- EN STENGELGROENTEN

Andijvie	Prei	Spinazie	Veldsla
Artisjok	Raapstelen	Spinazie:	Witlof
Asperge	Rabarber	Nieuw-Zeelandsche	Zeekool
Kardoer	Sla	Spinazie:	Zuring
Molsla	Snijbiet	Engelsche Winter	
Postelein	Snijmoes		

ANDIJVIE

(*Cichorium Endivia L.*)

Andijvie wordt van oudsher in hoofdzaak voor het binnenlandsch verbruik geteeld.

Er zijn breedbladige andijvierassen en rassen met smal, krullend blad. De eerstgenoemde zijn het beste voor consumptie in gekookten toestand geschikt, terwijl laatstgenoemde bij gebruik in rauwen toestand het best tot hun recht komen. Daar andijvie in Nederland in hoofdzaak gekookt gegeten wordt, worden hier practisch uitsluitend breedbladrasen geteeld.

Alle in Nederland bekende andijvierassen zijn gevoelig voor jarowisatie, d.w.z. dat zij bij verblijf in jeugdtoestand bij temperaturen van omstreeks 0 tot 10° C doorschieten voordat zij een voldoende krop gevormd hebben. Daarom kan in den vollen grond gewoonlijk niet voor eind Mei worden gezaaid. Sommige telers wachten hiermee zelfs tot den langsten dag.

Daar het andijviegewas verder gevoelig is voor vorst, kan als regel niet meer na begin Juli in den vollen grond worden gezaaid. Bij lateren zaai is de kans te groot dat het gewas ontijdig door vorst vernietigd wordt.

Wil men telen voor of na de bovenaangegeven grenzen, dan moet men voor de geheele teelt of voor een onderdeel ervan glas te hulp roepen.

Vollegrondsandijvie, die in den zomer oogstbaar wordt, zgn. zomerandijvie, kan wat zachter van blad zijn, dan de zgn. winterandijvie, die in herfst en winter gesneden wordt. Deze laatste moet wat harder en stugger van blad zijn, omdat zij anders bij donker, vochtig weer te spoedig op het veld gaat rotten.

Voor teelt onder glas wenscht men over het algemeen vlug groeiende volle kroppen, met weinig los buitenblad.

A — Breedblad Volhart (Haarlemsch Volhart, Zwijndrechtsche Volhart, Tuindersvolhart)

Langzamer groeiend, resistentier tegen ongunstig weer, iets minder malsch dan Nummer Vijf. Geschikt voor vollegrondsteelt in voorjaar, zomer en herfst, voor platglas in herfst, winter en voorjaar en voor warenhuizen en kassen in winter en voorjaar. Wordt speciaal gebruikt voor nateelt in den vollen grond en voor glasteelt in najaar en winter. Kroppen geschikt voor verzending.

Men kan selecteeren in de richting van korter buitenblad en vollere krop en dan een ras verkrijgen dat meer speciaal voor zomerandijvie en voor teelt onder glas geëigend is (Vroege Krop, Courte de Paris), maar men kan ook in de richting van een meer losse krop met betrekkelijk lang, stug blad gaan en dan een meer speciale winterandijvie verkrijgen (Breedblad Volhart Winter, Groene Volhart, Utrechtsche Reuzenkrop).

A — Nummer Vijf (Monarch, Perfecta, Zomerkrop, Herfstkoning)

Plugger groei, korter buitenblad, voller hart, iets zachter blad en iets malschere krop dan Breedblad Volhart. Maar ook iets minder resistent tegen ongunstige omstandigheden. Onderzijde blad witter dan bij Breedblad Volhart, daardoor in blik mooier van kleur en voor conserveren de voorkeur genietend.

Gebruikt voor vollegrondsteelt in voorjaar, zomer en nazomer en voor platglas, warenhuizen en kassen in winter en voorjaar. Niet aanbevolen voor herfststeelt in den vollen grond.

Men brengt grovere selecties uit de Nummer Vijf, die zich kenmerken door een iets lossere krop met langer buitenblad onder den naam **Nummer Zes** in den handel. Deze zouden zich beter leenen voor vollegrondsteelt in den herfst, doordat hun blad iets harder is.

B — Reuzenkrop

Grove struik met lange, breede, rechtopstaande bladeren. In vergelijking met de twee voorafgaande rassen behoorlijk vroeg en productief, matig oogstzeker wat zijn gevoeligheid voor ziekten betreft, en verreweg het snelst schietend bij lage temperatuur in het voorjaar. Wordt op humusen op stikstofrijken grond of onder glas gauw te wild. Voldoet beter op schralen grond. Toont in de kist weinig, door smallen voet van de krop.

Volgens onze ervaringen het best geschikt voor zomerteelt.

Er bestaan van dit ras typen die vroeg een vaste volle krop vormen, en andere die slechts zeer losse, groote „doozen” geven.

B — Groene Moskrul

Klein, fijn plantje; er is geen bladschijf meer over, deze is geheel opgeplitst in tot de bladnerf gaande „krullen”. Voor particulieren.

B — Kleine Groene Krul

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende strooken van de bladschijf aanwezig; de plant is grooter dan de Moskrul, maar kleiner dan de gewone Groene Krul.

Voor particulieren.

B — Groene Krul

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende strooken van de bladschijf aanwezig; de plant is grooter dan de Kleine Groene Krul.

In hoofdzaak voor particulieren.

B — Gele Krul

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende strooken van de bladschijf aanwezig. Over het algemeen minder goed dan de Groene.

Voor particulieren.

Af te voeren

Gele Volhart

Groeit langzaam, schiet laat door. Malsch. Onder glas sterk randend. Bij ongunstig weer zeer gevoelig voor ziekten. Alleen bruikbaar voor zomerteelt. Kroppen minder vol dan die van Breedblad Volhart en Nummer Vijf. Teelt riskant.

ARTISJOK

(*Cynara Scolymus* L.)

Men oogst van de artisjok de bloemhoofdjes nog voordat de kleur van de bloemblaadjes zichtbaar is, en eet de vleezige bloembodem en de vleezige deelen van de omwindselblaadjes.

Vermenigvuldiging is mogelijk door zaad of door scheuring. Daar de rassen meestal niet zaadvast zijn, kan scheuring voordelig zijn, vooral als men het uitgangsmateriaal in de buurt heeft. Uit het zaad-plegen echter naast minder goede planten ook heel goede te komen, zoodat zaai gecombineerd met zaailingselectie eveneens tot goede resultaten kan leiden. Men zoekt uit de zaailingen bij voorkeur de planten met een gedrongen groei en zoo weinig mogelijk stekels. Deze laatste bezitten meestal forskere bladeren en zware knoppen. Men zoekt de planten met de zwaarste knoppen, de vleezigste schubben en de dikste bloembodem eruit.

B — Groene van Laon

Hoogte van het gewas 80–100 cm. Grootte bloemknoppen met breede vleezige knopschubben en grootte vleezige bloembodem. Sterk ras. Goed te overwinteren. Productief. Wat laat rijp.

B — Camus de Bretagne

Hoogte van het gewas 100–130 cm. Grootte bloemknoppen met breeden dikken bloembodem. Iets vroeger dan Groene van Laon.

B — Violette Fransche

Hoogte 70 cm. Bloemknoppen klein. Bloembodem klein en dik. Vroeg. Vooral om rauw te eten.

ASPERGE

(*Asparagus officinalis* L.)

Hoewel de dikste asperges niet bepaald de lekkerste zijn, worden zij op de veiling toch het best betaald. Men wenschte ze in Nederland verder wit, recht en met een vasten, gesloten top.

A — Roem van Brunswijk (= Brunswijker, Brunswijker Reuzen, Erfurter Reuzen, Bergen op Zoomsche)

Top vast en gesloten; wit, maar in het licht spoedig blauw wordend. Witvleezig. Een hoog percentage zware stengels. Middelvroeg tot laat. Ontstaan uit de gewone Hollandsche asperge. Te Bergen op Zoom teelt men een Bergen op Zoomsche selectie van de Roem van Brunswijk. De Roem van Brunswijk is het meest geteelde ras in Nederland.

A — Vroege van Argenteuil

Top spits; rose, later blauw wordend. Niet een zoo groot percentage dikke stengels als Roem van Brunswijk, maar van fijnere kwaliteit. Vroeg. Ontstaan uit de gewone Hollandsche asperge.

B — Sneeuwkap Reuzen

Top iets los; wit, wordt in het licht niet blauw, maar geelgroen. Matige opbrengst. Vroeg.

Af te voeren

Gewone Hollandsche

Uitgangsrassen geweest voor vele andere, o.a. van Roem van Brunswijk en van Vroege van Argenteuil. Stengels minder dik dan van deze twee rassen. Top blauw.

Conover's Colossal

Oudst bekende Amerikaansch aspergeras. Top blauw, later lichtgroen. Matige opbrengst. Is ook in Amerika verdrongen door andere rassen.

KARDOEN
(*Cynara Cardunculus* L.)

De kardoen (cardons) is een overblijvende plant, die eenjarig wordt geteeld. Het gaat om de bladstelen, welke in gebleekten toestand op de wijze van asperges worden gegeten. De buitenste stelen zijn niet bruikbaar. Ook de vleezige wortelstok is goed voor consumptie geschikt. De rassen onderscheiden zich naar de breedheid en de volheid van de bladstelen en kunnen al of niet gedoormd zijn.

B — Van Tours

Hoogte 1 m. Naar de kwaliteit een zeer goed ras met dikke volle bladstelen, maar gedoormd.

B — Spaansche

Wordt iets hooger dan Van Tours. Goed ras. Bladeren niet gedoormd.

B — Volribbige Zonder Doornen

Hoogte 70 cm. Wordt bij droogte en onvoldoende voedsel gemakkelijk hol, schiet dan ook voortijdig in het zaad.

MOLSLA
(*Taraxacum officinale* Weber)

Van de gewone paardebloem heeft men rassen, met grootere, bredere bladeren gekweekt. De bladeren worden gebleekt en rauw als sla of gekookt als witlof gegeten.

B — Verbeterde Grootbladige (Volhart)

POSTELEIN
(*Portulaca oleracea* L.)

Postelein vraagt voor zijn ontwikkeling veel warmte en vocht. Daarom wordt zij in het bijzonder onder warm of koud glas, maar vanaf Mei ook in den vollen grond, gezaaid. De plantjes zijn zeer saprijk en broos, zoodat zij zich niet voor lang vervoer of voor export leenen.

Men onderscheidt de groene postelein en de gele postelein. De groene wordt het meest gebruikt, daar deze sterker is dan de gele. De gele gaat bij nat weer spoedig tot rotting over.

Postelein wordt zoowel voor versch gebruik als voor conserven geteeld.

A — Groene Postelein

Groot dofgroen blad. Goed bestand tegen ongunstige weersomstandigheden. Het meest geteelde ras.

B — Gele Postelein

Glanzend geelgroen blad. Malsch, maar zwakker dan de Groene. Bij nat weer gemakkelijk rottend.

B — Breedblad Gele

Bladeren misschien wat kleiner, maar breder dan die van de Groene Postelein. Is misschien iets sterker dan de Gele.

WINTERPOSTELEIN (*Claytonia perfoliata* Donn)

In tegenstelling met gewone postelein is de winterpostelein bestand tegen strenge koude, zoodat zij 's winters van den open grond gesneden zou kunnen worden. Daar echter door koude het blad roodachtig bruin wordt, teelt men haar liever in den bak. Men zaait vanaf eind Juli voor de teelt in den vollen grond en vanaf half Augustus voor de teelt onder glas.

Afzonderlijke rassen zijn van deze groente niet bekend. Zij wordt weinig geteeld. In de omgeving van Leiden vindt men haar nog wel eens onder glas.

PREI (*Allium Porrum* L.)

In het algemeen verlangt men prei met een hoogen, dikken, vasten en blanken stam. Maar in bepaalde gevallen moet men dezen eisch noodgedwongen meer of minder matigen terwille van eigenschappen zooals vroegheid of wintervastheid.

Naar den tijd van oogsten worden de preirassen ingedeeld in zomer-, herfst- en winterprei.

De zomerprei moet oogstbaar zijn in den nazomer of den vroegen herfst en dient in hoofdzaak als toekruid bij sla e.d.

Voor dit doel kent men alleen lichte rassen, daar de zware niet vlug genoeg klaar zijn.

De herfstprei wordt in den herfst geoogst en behoeft niet of slechts matig winterhard te zijn.

De voor dit doel gebruikte rassen worden zeer zwaar en benaderen het ideaal van een mooien preivorm het meest.

De winterprei daarentegen moet in den winter op het veld kunnen blijven staan om gedurende winter en voorjaar geoogst te kunnen worden, zoodat hij vóór alles winterhard moet zijn. Daar het moeilijk schijnt winterhardheid en zeer zware groei in één ras te combineeren, zijn de winterpreirassen over het algemeen weer minder zwaar dan de herfstpreirassen. Het vanouds bekende meest winterharde ras, de Leidsche Winter is dan ook vrij kort en tamelijk dun van stam. In het nieuwe ras Winterreus vindt men echter een ras, dat zwaar van stam wordt en tevens winterhard is.

Zomerprei

- B** — Fransche Zomer
Voor particulieren.

Herfstprei

- A** — Herfstreus (Olifant, Goliath, Witte Zuil, Jumbo)
Zwaar. Vroegste ras voor herfstgebruik. Niet winterhard.
- B** — Reuzen van Carentan
Zwaar. Iets later dan Herfstreus. Niet winterhard.

Winterprei

- A** — Winterreus (Siegfried, Westlandia)
Zwaar. Bereikt pas in den winter zijn volle ontwikkeling. Kan tot in het voorjaar geoogst worden. Winterhard.

A — Brabantsche Winter

Staat in zwaarte en ook in winterhardheid tusschen Winterreus en Leidsche Winter in.

A — Leidsche Winter

Tamelijk licht gewas. Het meest winterharde ras.

RAAPSTELLEN

Raapstelen zijn de jonge bladeren en bladstelen van meirapen of van Chineesche kool. De eerste zijn groen, de laatste geel. In den laatsten tijd is ook de bladgroente *Namenia* in den handel gebracht, die geschikt is om als raapsteel gegeten te worden. Dit is een mosterdsoort die dik gezaaid, raapstelen levert en dun gezaaid, na uitdunning, planten geeft die ongeveer de grootte krijgen van een krulandijvieplant en die als bladgroente kunnen worden gegeten.

A — Gewone Groene

A — Gele Malsche

B — *Namenia*

RABARBER

(*Rheum sp.*)

Rabarber kan worden vermenigvuldigd door middel van zaad of door middel van het scheuren van de moederplant. Daar de rassen echter niet zaadvast zijn, geeft men de voorkeur aan scheuren. Men kan een moederplant daartoe in herfst of voorjaar in zooveel deelen opsplitsen als er „neuzen” aanwezig zijn.

Rassen met roode, volle, ronde stelen en niet spoedig zaadstengels vormend, genieten de voorkeur.

A — Paragon

Slanke roode stelen van goede kwaliteit. Vormt practisch geen zaadstengels. Is vroeg. Kan getrokken worden.

A — Goliath

Zeer dikke carmijnroode stelen. Zelden zaadstengels. Is laat. Wordt toch ook wel voor forceering gebruikt.

B — Victoria (Queen Victoria)

Dikke groene stelen. Schiet spoedig. Er is ook een verbeterde Victoria met dunnere stelen, doch mooier rood gekleurd.

Later dan Paragon. Vroeger dan Goliath.

B — Vroege Engelsche

Roode, betrekkelijk korte stelen, welke zeer vroeg geoogst kunnen worden. Wordt behalve in Groningen en op Walcheren weinig meer geteeld.

SLA
(*Lactuca sativa* L.)

Onder dit hoofd vindt men hierna de volgende botanische variëteiten van sla behandeld:

Kropsla Bindsla Snijsla Pluksla

KROPSLA
(*Lactuca sativa* L. var. *capitata* L.)

In Nederland wordt onder uiteenlopende omstandigheden van klimaat en bodem het geheele jaar door sla geteeld. De cultuur vindt zoowel in warme en koude kassen, warenhuizen, warme en koude bakken, als op den vollen grond plaats. Toch is het aantal rassen, dat hierbij van werkelijke beteekenis is, gering. Bijna alle onder glas geteelde sla en ook die welke het meest voor de vroegste vollegrondsteelten wordt gebruikt, is Meikoningin of een van haar selecties, terwijl voor de zomerteelt overwegend Zwart Duitsch of Attractie worden gekozen.

Broei- en voorjaarsrassen

Mogen bij lange daglengte gerust doorschieten, daar zij steeds bij korte daglengte worden geteeld. Moeten in staat zijn om bij betrekkelijk weinig zonlicht toch een vaste krop te vormen.

A — Meikoningin (Delftsche Chili)

Zaadkleur wit; het blad bevat eenig anthocyaan (roodkleurig bij koude) vormt mooie vaste kroppen; schiet bij teelt in de lange zomerdagen tamelijk snel door.

Meest gebruikte ras voor teelt onder koud of warm glas en voor de vroege vollegrondsteelt in het voorjaar. Is ook geschikt voor teelt in den herfst.

Er bestaan selecties uit dit ras, die zich onderscheiden door een iets strakkeren vorm van de bladeren, wat minder „lawaaï" en een iets blankere krop (o.a. Vleutensche), die zich meer speciaal voor den broei leenen, en andere die een iets wilderen groei vertoonen en meer in het bijzonder voor de vollegrondsteelt geschikt zijn.

B — Victoria (Blanke Meikoningin, Excelsior, Lentebode, No 20, Prémice, Reuzen Mei, Vorbote)

Zaadkleur wit; het blad is vrij van anthocyaan (kleurt niet rood); vormt bij voorjaarsteelt een behoorlijke krop; schiet bij zomerteelt zeer snel door.

Geschikt voor weeuwenteelt onder koud glas of in den vollen grond.

Er zijn van dit ras verschillende selecties die in kwaliteit uiteenloopen en die nog nader met elkaar moeten worden vergeleken. Bij een onderzoek in 1938 was „No 20" van Pannevis de beste.

B — Kampioen

Dit ras vertoont veel overeenkomst met Victoria en is er ongetwijfeld mee verwant, maar het schiet in den zomer aanmerkelijk minder snel door. Kan ook in het voorjaar langer staan. Gewonnen door Sluis & Groot uit een perceel Meikoningin, geïntroduceerd in 1935.

Zaadkleur wit; blad vrij van anthocyaan. Speciaal voor weeuwenteelt onder koud glas of in den vollen grond.

B — Attractie

Zie onder rassen voor zomerteelt.

Voldoet goed als gelichte sla. Dan beter tegen ongunstig weer bestand dan Meikoningin. Is volgens onze proefnemingen niet later dan Meikoningin. Blijft tijdens het vervoer lang versch.

B — Walburg

Is in 1932 te Zwijndrecht (aan het Walburgpad) uit Wonder van Voorburg gewonnen door den heer C. Arkenhout te Zwijndrecht.

Zaadkleur wit; het blad bevat anthocyaan; kan ook in den zomer worden geteeld; is een van de laatste rassen; vormt in het algemeen matig goede kroppen; schijnt als gelichte sla op IJsselmonde wel te voldoen.

B — Primus

Is omstreeks 1915 op den proeftuin te Maastricht door Prof. Ir. A. M. Sprenger gewonnen uit een kruising van De Mon Ville × Kardoes.

Zaadkleur zwart; het blad is vrij van anthocyaan; vormt bij voorjaars-teelt een behoorlijke krop; schiet bij zomerteelt zeer snel door; is ongeveer even vroeg als Meikoningin.

B — Ijsslarassen

De Ijsslarassen onderscheiden zich van de gewone boterslarassen, doordat het blad niet vettig en buigzaam is, zooals bij deze, maar daarentegen meer bros en knappend en meestal voorzien van dikke bladnerven. Ook zijn de bladranden veel sterker getand. In sommige landen, zooals Amerika, treden deze rassen sterk op den voorgrond, maar in Nederland worden zij slechts zelden geteeld. In de omgeving van Elburg en Harderwijk gebruikt men ze regelmatig voor weeuwenteelt in den vollen grond. Bij ons is de Laibacher Eis het meest bekend, maar er zijn betere rassen. Als de teelt hier van eenig belang mocht blijven, dan zal een nadere beproeving van ijsslarassen ongetwijfeld van belang zijn.

Rassen voor zomerteelt

Voor zomerteelt deugen alleen rassen die ook bij de lange daglengte in den zomer een goede krop kunnen vormen.

A — Zwart Duitsch (Zwart Zeeuwsch, Duitsche Grootte Gele)

Zaadkleur zwart; geen anthocyaan in het blad; vormt in den zomer goede kroppen; heeft geen last van een lange daglengte.

Dateert op zijn minst van 1873, en is nog altijd een van onze belangrijkste zomerrassen, maar in verschillende streken van het land wordt hij nu verdrongen door Attractie.

A — Attractie (White Boston)

Zaadkleur wit; geen anthocyaan in het blad; vormt groote vaste kroppen; schiet in den zomer niet spoedig door.

Een uit Amerika afkomstig ras, dat over geheel Europa en Amerika gebruikt wordt en ook in Nederland in toenemende mate wordt geteeld.

B — Wonder van Voorburg (Triumphator)

Zaadkleur zwart; geen anthocyaan in het blad; vormt goede kroppen; schiet in den zomer niet spoedig door; enkele dagen later dan Zwart Duitsch.

Wordt op verschillende plaatsen van ons land wel als zomersla geteeld, maar meer nog als herfstsla.

B — Reuzenkrop Zomer (Zomerkoningin)

Zaadkleur zwart; geen anthocyaan in het blad; schiet laat; is wel wat laat klaar, maar vormt mooie groote kroppen.

B — Groote Gele Laattoorschieterende

Zaadkleur wit; geen anthocyaan in het blad. Wanneer men het goede type heeft, geeft dit ras een niet spoedig doorschieterende, goede krop.

In vergelijking met Zwart Duitsch is het wat laat, maar de krop is groot. Onder dezen naam worden echter ook wel typen verkocht die spoedig schieten en een slechte krop vormen.

B — Bonte Chili

Zaadkleur wit; het blad is, vooral bij kou, roodbruin gevlekt; schiet in den zomer niet spoedig door; vormt een goede krop; is later dan Zwart Duitsch.

Werd vroeger zeer algemeen geteeld, maar is in de beroepsgronteteelt bijna geheel verdrongen door Zwart Duitsch en Attractie. Vindt bij particulieren nog wel waardeering.

B — Rudolph's Liebling

Zaadkleur wit; het blad is vrij van anthocyaan en vertoont een opvallend gele kleur; niet vroeg, maar uitstekende kroppen vormend, ook bij de lange daglengte in den zomer. Voor particulieren.

Rassen voor herfstteelt

A — Meikoningin

Zie boven.

A — Wonder van Voorburg

Zie boven.

Rassen voor winterteelt

Na de uitbreiding van de teelt van sla onder glas, is de cultuur van zgn. wintersla van zeer weinig belang geworden.

A — Limburgsche Winter

Zaadkleur wit; het blad bevat anthocyaan; het ras is tamelijk vroeg en vormt een behoorlijke, tamelijk kleine krop. In October onder koud glas gezaaid, haalt hij het er bij een niet te strengen winter door.

B — Nansen (Noordpool)

Zaadkleur wit; geen anthocyaan; tamelijk vroeg; behoorlijke, maar kleine krop; kan ook wel in den zomer worden geteeld. Voor particulieren.

BINDSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *longifolia* Lam.)

Een slasoort met betrekkelijk smalle, rechtopstaande bladeren, glanzend en knappend, met zware nerven. Bij de meeste rassen sluit de krop zich niet uit zichzelf, maar moet hij worden dichtgebonden.

Sommige zijn uit zichzelf in staat een vrij losse krop te vormen. Overigens bestaan er overgangsvormen tusschen de uitgesproken bindslavormen en de echte kropsla.

De teelt van bindslavormen is in ons land van weinig belang. Zij wordt practisch alleen in den zomer in den open grond geteeld, door particulieren.

B — Parijsche Gele Zelfsluitende (Paris Cos, Blonde Maraichère)

Tamelijk vaste, geelgroene krop met lichtgroen omblad.

B — Blanke of Gele

Losse geelgroene krop met lichtgroen omblad.

B — Groene

Losse lichtgroene krop met groen omblad.

SNIJSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *secalina* Alef. en ook *L. sativa capitata* L.)

Het losse blad wordt in jeugdigen toestand bij den grond afgesneden, en heeft alleen waarde in den winter en in de vroege voorjaarsmaanden, als er geen of weinig kropsla te krijgen is. De teelt vindt derhalve practisch uitsluitend toepassing onder glas. Men kan er de echte snijsla voor gebruiken, maar meestal neemt men zaad van gewone kropsla, dat dicht gezaaid wordt, b.v. van Groote Gele of Zwart Duitsch.

A — Wit Broeidunsel

A — Zwart Broeidunsel

B — Wit Dunsel

B — Wit Dunsel Laatdoorschietend

B — Zwart Dunsel

B — Vroege Engelsche Krul
Voor particulieren.

B — Vroege Witte Krul
Voor particulieren.

B — Zwart Kruldunsel
Voor particulieren.

B — Zwart Kruldunsel Laatdoorschietend
Voor particulieren.

B — Goudgele Extra Gekrulde
Voor particulieren.

PLUKSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *acephala* Alef.)

De rechtopgaande stengel draagt bladeren, die geregeld, onderaan te beginnen, geplukt worden, en als sla worden gegeten.

A — Australische Gele

Wit zaad. Geelgroen, fijn gekruld, eenigszins bitter blad.
Voor rauwe sla en stoofsla. Wordt ook op de wijze van snijsla geoogst.

B — Amerikaansche Roodrand

Wit zaad. Blad groen met bruine vlekjes (althans in de kou), iets gekruld, eenigszins bitter.
Vanwege roode kleur bij teelt in den vollen grond alleen voor stoofsla. Bij teelt in de warme kas zijn de bladeren overigens geheel groen.

B — Californische Gele

Wit zaad. Blad geelgroen, aan de randen fijn gekruld.

SNIJBIET
(*Beta vulgaris* L. var. *Cicla* L.)

Van de snijbiet kan men op drie manieren groente verkrijgen:

- a. Door de planten flink uit te laten groeien, het blad af te snijden en het te ontdoen van de hoofdnerfen. Het overblijvende bladmoes kan men dan als spinazie toebereiden.
- b. Door de bladeren in jongen toestand af te snijden, zoodra zij zoowat een handbreed hoog zijn, en deze in hun geheel als spinazie toe te bereiden. Dit afsnijden kan men meerdere malen achtereen herhalen, mits men rassen kiest, die er tegen bestand zijn.
Dit product is malscher dan het onder a genoemde.
- c. Door de bladstelen en de bladnerfen, al of niet gebleekt, op de wijze van asperges toe te bereiden. Hiervoor kiest men vooral de rassen met breede ribben.
Behalve voor liefhebberij wordt de snijbiet ook op kleine schaal voor den verkoop geteeld.

Rassen, die herhaaldelijk gesneden kunnen worden

- A — Gladde Groene Gewone**
Groot glad groen blad, smalle lichtgroene bladstelen.
- B — Gladde Gele Gewone**
Lichtgroen blad.

Rassen met zware ribben

- A — Gladde Groene Witribbige Zilver**
Middelmatig groot donkergroen glad blad met helderwitte nerfen.
Korte breede helderwitte bladstelen.
- B — Gekrulde Donkergroene Witribbige**
Middelmatig groot, gebobbeld donkergroen blad met witte nerfen.
Korte breede helderwitte bladstelen.
- B — Lucullus (Goudgele Gekrulde, Gekroesde Gele)**
Groot, sterk gekroesd, goudgeel, rechtopstaand blad. Breede witte bladstelen.
- B — Geelbladige Witribbige**
Groot, glad, geelgroen blad. Breede witte bladstelen.

SNIJMOES
(Verwant aan *Brassica Napus* L.)

Snijmoes is speciaal een gewas voor den vollen grond, dat, in Maart gezaaid, omstreeks Juni-Juli geogst kan worden. Daartoe worden de op den wortelhals staande bladeren iets boven den grond afgesneden. Als men de hartbladeren spaart, kan men het moes eenige keeren na elkaar van dezelfde planten winnen. Behalve de echte snijmoes, gebruikt men ook wel savooie kool voor dit doel.

In Groningen wordt dit gewas zeer veel geteeld.

- B — Blauwe Groninger Snijmoes**
- B — Groene Gekrulde**

SPINAZIE (*Spinacia oleracea* L.)

Spinazie kan het geheele jaar door geteeld worden, maar is in hoofdzaak een groente voor het gebruik in voorjaar en herfst. De teelt vindt derhalve voornamelijk plaats in de winter- en vroege voorjaarsmaanden en verder in nazomer en herfst.

Bij de teelt in winter en voorjaar onder glas kan de wolf (*Peronospora spinaciae*) zeer schadelijk worden. Daarom is het zaak, dat de rassen, die voor deze teelt worden uitgekozen, niet te gevoelig voor deze ziekte zijn.

Onvatbare rassen zijn er in ons land nog niet bekend, maar over het algemeen neemt men aan, dat men bij gebruik van scherpzadige, gladbladige rassen den minsten last heeft.

Voor rassen die bestemd zijn om 's winters in den vollen grond te staan is winterhardheid van belang en voor rassen die voor zomerteelt worden gebruikt, is noodig dat zij bij den langen zomerdag niet spoedig doorschieten.

Kas, warenhuis, plat glas, vroeg vollegrond, herfst

G — Breedblad Scherpzaad Zomer

Speciaal voor vroege teelt in den vollen grond, maar ook voor teelt onder glas. Groeit snel. Blad groot en breed met matig spitsen top; dik; glad; heldergroen. Schiet in den zomer betrekkelijk spoedig door. Zaad scherp. Wordt in Nederland veel geteeld.

Uit dit grondras zijn verschillende selecties gewonnen, die zich t.o.v. het uitgangsras onderscheiden door een minder groot aantal extreem mannelijke planten, forscher blad, gelijkmatiger gewas en minder snel doorschieten. Zij zijn daardoor, behalve voor vroege teelt onder glas en in den vollen grond, ook geschikt voor de teelt van de eerste zomerspinazie en voor teelt in den herfst.

De volgende selecties uit dit ras kunnen worden genoemd:

A — **Ideaal van Abraham Sluis**

A — **Verbeterde Breedblad Scherpzaad Zomer van Sluis en Groot**

A — **Verbeterde Hollandia van A. R. Zwaan en Zoon**

A — **Vroeg Reuzenblad van Zwaan en De Wiljes**

A — **Amsterdamsch Reuzenblad (Breedblad Scherpzaad Laatdoorschietend)**

Voor vroeg vollen grond en zomer. Ook wel onder glas. Snel groeiend. Blad groot, rond, glad, donkergroen. Een typisch kenmerk is, dat in de bladeren soms pleksgewijze het chlorophyll ontbreekt. Schiet laat door. Zaad scherp. Wordt o.a. bij Amsterdam en bij Vleuten veel geteeld.

A — **El-de-es**

Gewonnen uit een kruising van Amsterdamsch Reuzenblad \times Koning van Denemarken, door Zwaan en De Wiljes. Munt uit door groote, dikke, vleezig bladeren van donkergroene kleur.

A — **Viking**

Zie onder zomerteelt.

A — **Noordland**

Zie onder zomerteelt.

A — **Nobel**

Zie onder zomerteelt.

B — Hollandia

Selectie van Zwaan en De Wiljes uit het Zweedsche ras Valkyria; geïntroduceerd in 1916. Aanvankelijk zeer vatbaar voor wolf, nu door selectie in dit opzicht verbeterd en niet gevoeliger dan de andere rassen. Blad donkergroen. Zaad scherp.

B — Viroflay

Speciaal voor zeer vroeg teelt in het warenhuis. Vroeg snijdbaar. Blad groot tot zeer groot, dik, glad, glanzend donkergroen, zacht en vleezig. Schiet in den zomer betrekkelijk spoedig door. Zaad rond.

B — Nunhem's Vroege Schietvrees

Speciaal voor zeer vroege teelt in het warenhuis. Vroeg snijdbaar.

B — Smalblad Scherpzaad

Wordt te Zwijndrecht en te Huissen wel gebruikt voor vroege warenhuisteelt in den winter, omdat hij minder last van wolf heeft dan de breedbladige rassen.

Is echter later en minder productief. Te Huissen een verdwijnend ras. Blad smal, langgesteeld, dun; glad, groen. Zaad scherp.

Zomerteelt**A — Viking (Noorman)**

Gewonnen door Sluis en Groot uit een kruising van Koning van Denemarken × Viroflay; geïntroduceerd in 1932. Speciaal geschikt voor zomerteelt, maar ook voor de teelten in herfst, winter en voorjaar. Vroeg snijdbaar. Blad zeer groot, gewoonlijk breed, pijlvormig met afgeronde top; dik, glad, donkergroen, zacht en vleezig. Schiet niet spoedig door. Zaad rond.

A — Noordland

Selectie van A. R. Zwaan en Zoon uit de Nobel; geïntroduceerd in 1934. Als Nobel, maar donkerder kleur groen.

A — Nobel (Gaudflay, Supra, Mammouth, Edelreuzen, Reuzen van Enkhuizen)

Gewonnen door A. R. Zwaan en Zoon uit de Gaudry; geïntroduceerd in 1926. Voor zelfde doel te gebruiken als Viking en Noordland; om zijn lichter gekleurd blad minder geliefd dan deze. Blad zeer groot, dik, glad, helder groen, zacht en vleezig. Niet spoedig doorschietend. Zaad rond.

B — Breedblad Rondzaad Laattoorschietend (Universal, Gaudry, Rheinische Riesen)

Voor zomerteelt. Blad breed; glad; heldergroen. Schiet niet spoedig door. Zaad rond.

B — Koning van Denemarken

Speciaal voor zomerteelt. Tamelijk vroeg snijdbaar. Blad lang gesteeld, groot, dik; in de jeugd licht gebobbeld, later glad; dof donkergroen; zacht en vleezig. Schiet later door dan alle andere spinazierassen. Zaad rond. Wordt o.a. geteeld bij IJsselmuiden, Zwolle en Apeldoorn.

B — Juliana

In 1921 geïntroduceerd door Zwaan en De Wiljes.

Zomerteelt voor particulieren. Groeit langzaam. Blad klein, gebobbeld, donkergroen. Schiet laat door. Zaad rond.

B — Victoria

Zomerteelt voor particulieren. Groeit langzaam. Blad matig groot, gebobbeld, donkergroen. Schiet laat door, maar niet zoo laat als Juliana. Zaad rond.

Winterteelt in den open grond

De rassen uit de groep voor kas, warenhuis, enz. worden voor deze teelt ook wel gebruikt.

Maar speciaal denkt men voor dit doel aan een groep van rassen die voorloopig onder den naam **Langblad Rondzaad Winter** zullen worden samengevat, en waartoe rassen behooren als Utrechtsche Winter, Venlo-sche Winter e.a. Deze rassen zullen nog nader moeten worden uitgezocht.

NIEUW-ZEELANDSCHE SPINAZIE

(*Tetragonia tetragonoides* (Pall.) O. Kunze (= *T. expansa* Murr.)

Een grootopgroeiende plant, waarvan de bladeren gedurende den geheelen zomer geplukt worden om ze op de wijze van spinazie te eten.

ENGELSCHE WINTERSPINAZIE

(*Rumex patientia* L.)

De planten zijn overblijvend en tegen strenge vorst bestand. De jonge bladeren ontwikkelen zich reeds zeer vroeg, soms al in Februari en geven dan een versche groente, die als spinazie wordt gegeten.

VELDSLÄ

(*Valerianella Locusta* (L.) Betcke (= *V. olitoria* (L.) Poll.)
en *V. eriocarpa* Desv.)

Veldslä wordt, zoowel onder glas als in den vollen grond, hier en daar geteeld, maar vooral op IJsselmonde, in Limburg en ook in Zeeland.

In Limburg uitsluitend in den vollen grond. De oogst valt in herfst, winter of vroeg voorjaar.

Er werd steeds veel naar België geëxporteerd.

A — Groote Noordhollandsche

Voor glas en vollen grond. Het uitgezifte fijne zaad wordt veelal als Gewone Fijnzaad of Broeivet verkocht.

B — Goudblad (Goudhart)

Groen blad, hartblaadjes in het voorjaar goudgeel. Spoedig last van wegrotten. Geschikt voor teelt in den bak. Voor particulieren.

B — Geelgroene Italiaansche (Régence)

Groot geelgroen blad. Behoort tot *V. eriocarpa*. Voor particulieren.

WITLOF
(*Cichorium Intybus* L.)

* Van witlof zijn in ons land twee grondrassen te onderscheiden, het gewone witlof en het Meilof.

Het gewone witlof is vroeger en het is geschikt om geforceerd te worden.

Het Meilof is later, leent zich niet voor forceering, maar schijnt sterker tegen-vuur in den kuil te zijn.

Voor al van het gewone witlof bestaan vele selecties, die niet zoozeer uiteenloopen in principieele raskenmerken, als wel in de kwaliteit van de getrokken kroppen.

G — Witlof

G — Meilof

ZEEKOOL
(*Crambe maritima* L.)

De jonge bladstelen worden in het najaar in gebleekten toestand op de wijze van asperges, of ook wel als bloemkool toe bereid, gegeten. Afzonderlijke rassen zijn er van dit gewas niet in den handel.

ZURING
(*Rumex Acetosa* L.)

Zuring kan als toekruid bij spinazie of als afzonderlijke bladgroente worden gebruikt. Een belangrijke teelt is er nergens van. Maar men kan ze op plaatsen zetten, waar zoowat niets anders wil groeien, b.v. langs hagen, aan den Noordkant van schuttingen, enz.

A — Breedblad Nobel

Brede lichtgroene bladeren. Minder winterhard dan Gewone.

B — Gewone of Gras

Wintervast.

B — Reuzen van Belleville

Lichtgroen.

B — Lyonsche Grootbladige Gele

II. PEULVRUCHTEN

Slaboonen
Spekboonen

Snijboonen
Pronkboonen

Tuinboonen
Doperwten

Peulen
Sojaboonen

BOONEN

De tot het geslacht *Phaseolus* behorende boonen, zijn als volgt in te deelen:

1. Slaboon of Princesseboon *Phaseolus vulgaris* L.
2. Spekboon *Phaseolus vulgaris* L.
3. Snijboon *Phaseolus vulgaris* L.
4. Pronkboon *Phaseolus coccineus* L.
(*Phaseolus multiflorus* Lam.)

Bij de eerste drie groepen onderscheidt men stam en stokboonen. De stamboonen zijn in vergelijking met de stokboonen vroeger en stellen minder eischen aan bodem, bemesting, verzorging en hulpmiddelen (stokken of draden). Zij zijn daarentegen vlugger afgedragen, waardoor zij een kleineren oogst voortbrengen. Als regel geven ze peulen van minder goede kwaliteit, wat kleur en vorm betreft. Grootdeels ligt dit aan een grootere vatbaarheid van de stamboonen voor schimmelziekten, ten gevolge van hooge luchtvochtigheid en sterke temperatuurschommelingen vlak bij den grond.

Dank zij de werkzaamheden van de Commissie voor het Onderzoek van Boonenziekten is er den laatsten tijd aanzienlijk meer licht gebracht in onze kennis van de verschillende in ons land voorkomende boonenziekten. Het volgende overzicht is van de hand van Ir. N. Hubbeling, van 1940-1942 onderzoeker in dienst van genoemde commissie en sinds 1 Januari 1943 als zodanig opgevolgd door Ir. W. Wilten. De belangrijkste boonenziekten zijn:

1. Virusziekten

Deze remmen de normale ontwikkeling van de planten en worden meestal van andere waardplanten door bladluizen overgebracht. Het voorkomen van deze ziekten is derhalve gelegen in het bevorderen van een snelle ontwikkeling van de planten, voordat de luizen massaal optreden. Daar dit tijdstip in het algemeen voor de Noordelijke provincies later valt, is mogelijk de schade diensengevolge geringer in het N.W., Z.W. en N.O. van het land.

a. rolmozaïek Dit virus brengt een donkergroene mozaïek-Phaseolusvirus 1 teekening teweeg in het blad, dat overigens grijsgroen gekleurd blijft. De bladranden buigen daarbij naar beneden om, evenals de bladpunt. Aldus ontstaat het karakteristieke rollen van de bladeren. De verspreiding vindt primair plaats door bladluizen en secundair met zaad van zieke planten, dat hoogstens tot \pm 90% en meestal voor minder dan 10% besmet is.

b. geel mozaïek Het blad vertoont hierbij een geelgroene Phaseolusvirus 2? mozaïekteekening. In het bijzonder treedt „kroezen” op tengevolge van groeiremming in de nerven. De planten bereiken aldus niet den vollen wasdom, evenmin als de peulen. Het virus wordt door bladluizen overgebracht en gaat niet over met zaad.

c. steengrauw Hierbij constateert men dezelfde verschijnselen als bij geel-mozaiëk, echter in heviger mate. Bladeren vertoonen helgele of bruinroode vlekken, terwijl de nerven dikwijls rood kleuren. De peulen worden onregelmatig van vorm, versmallen en verkorten en vormen slechts gedeeltelijk normale zaden. Dikwijls ontstaan bij zeer vatbare boonerrassen verschijnselen, welke op aantasting door stippelstreep gelijken.

d. stippelstreep Dit virus veroorzaakt roodbruine stippen en strepen inwendig en oppervlakkig in den stengel en de peulen. Daarbij vertoonen de bladenerven een roode verkleuring, die in de fijne nerven begint en zich in de hoofdnerven voortzet. Tevens kleurt zich het blad gedeeltelijk geel en sterft af. Vooral de stengeltop en de zij-scheuten verwelken en verdorren. Dit virus komt vooral voor in veenstreken en waterrijke gebieden. Het wordt niet door bladluizen overgebracht, maar blijft in den bodem achter.

2. Bacterieziekten

In ons land is tot nu toe één bacterieziekte bij boonen bekend, welke met het zaai-zaad wordt verspreid. Te velde verbreidt deze ziekte zich tijdens een regenperiode met opspattende druppels.

a. vetvlekkenziekte Deze ziekte vertoont op de bladeren, stengels en peulen donkergroene waterdoordrenkte vlekken, welke bij het indrogen roodachtig verkleuren. Om de vlekken ziet men op de bladeren breede lichtgele randen, waarin de donkergroene nerven zich scherp afteekenen.

3. Schimmelziekten

Deze worden of met het zaad verspreid, of vanuit den grond of door de lucht (met sporen) overgebracht. In het algemeen ontwikkelen de schimmels zich in vochtige omgeving en verspreiden de sporen zich bij regen met het water door den grond of met opspattende druppels door de lucht. Alleen de sporen der grauwe schimmel worden ver door de lucht verspreid en zijn derhalve practisch overal aanwezig.

a. Ascochyta-vlekkenziekte Deze schimmels veroorzaken vooral in den nazomer een roestbruine verkleuring van stengels en peulen, terwijl ook de bladeren bruin worden en vroegtijdig afvallen. De aantasting wordt soms gekenmerkt door het vormen van concentrische groeiringen. Daarentegen ziet men in het begin tal van kleine vlekjes optreden, welke langzamerhand ineenvloeien en het geheele blad overdekken. Tengevolge van het binnendringen van de schimmel in de zaden van de aangetaste peulen, vertoonen deze grauwbrown vlekken. In het bijzonder witte of lichtgekleurde zaden worden aldus waardeloos en moeten als piksel worden uitgelezen. Uitlezen en ontsmetten biedt onvoldoende bestrijdingskans, hoewel eenige verbetering verwacht kan worden.

b. vlekkenziekte Deze schimmel veroorzaakt op de aangestaste stengels en peulen ingezonken afgeronde bruinzwarte vlekken, welke vaak een lichtbruinen of oranjekleurigen rand bezitten. In het centrum der vlekken ziet men meestal grijswitte sporenhoopjes. Op de bladeren beperken de vlekken zich vooral plaatselijk tot de nerven, zoodat hoekige bruinzwarte vlekken ontstaan. De schimmel gaat over op de zaden, welke dientengevolge donkerbruine vlekken vertoonen. Door uitlezen en ontsmetten is eenige verbetering te verwachten, hoewel zulks geen afdoende bestrijdingsmogelijkheden biedt.

c. roodneuzenziekte Deze schimmel tast in het bijzonder de Pleiospora rijpende peulen en zaden aan. Op eerstgenoemde (Macrosporium) herbarum ontstaan vaagbegrensde grijsbruine vlekjes, waarop zich pas na afsterving en verweering van den peulwand de zwartige sporen ontwikkelen. Derhalve wordt tijdens narijpen bij vochtig weer en slechte oogstcondities de aantasting het sterkst. De zaden gaan dan grijsbruine vlekken vertoonen en de navel kleurt dikwijls rood. Bij kieming ontstaat een sterke roode verkleuring van de zaadhuid en aantasting van de kiemlobben, waarbij dikwijls de kiem te gronde gaat. Droge ontsmetting van de zaden levert bij lichte aantasting gunstig resultaat op.

d. schuimziekte Veroorzaakt bij de aangetaste planten op de Sclerotinia stengels en peulen bij vochtig weer een wit sclerotiorum wollig schimmelpluis, terwijl tevens op en in de stengels zwarte korrels worden gevormd: zgn. sclerotien. Is te onderscheiden van de grauwe schimmel door ontbreken van de grijze sporenmassa.

e. grauwe schimmel Deze schimmelziekte treedt evenals de vorige ziekte vooral op bij bladrijke ontwikkeling van Botrytis cinerea het gewas. Het grijze schimmelpluis vindt men dan op de bruine afstervende bladeren, op de stengels, op de peulen, welke alle dientengevolge inrotten en afsterven. Zijn de peulen aangetast, dan worden de zaden bros en kalkachtig.

f. voetziekte Deze kan door verschillende schimmels worden veroorzaakt. B.v. tengevolge van aantasting door Fusarium martii var. phaseoli de „roode” voetziekte op, welke wordt veroorzaakt door een Fusarium.

g. verwelkingsziekte Deze ziekte veroorzaakt tijdens de warme Fusarium bulbigenum var. tracheiphilum zomermaanden verwelking van de aangetaste planten, waarbij een bruine verkleuring van de houtvaten optreedt. Men neemt deze verkleuring tot in de uiterste stengeltoppen der zieke planten waar. De schimmel blijft in den grond over en treedt vooral op te natte koude gronden op bij bepaalde stokboonvariëteiten.

h. roest

Uromyces appen-
diculatus

Treedt in het begin op als witte vlekken („kalk”) en later als bruine of bruinzwarte vlekken, waarin zich de poedervormige sporen-massa ontwikkelt („snuif”, „zwart”, „stof”). Overwintert op boonenstokken en dergelijke.

4. Gebreksziekten

Deze worden veroorzaakt door een bodemgebrek, hetzij door een tekort aan bepaalde mineralen.

a. zuurziek

Kalk- en Magne-
sium-gebrek

Sterke chlorose van de kiemplanten, afster-
ven van de bladranden en zeer geringe ont-
wikkeling van de planten. Vooral op lichte
gronden, die een lagen zuurgraad hebben en
weinig humus bevatten. Niet alle rassen worden in gelijke mate be-
schadigd.

b. kwade harten

Mangaan-gebrek

Bruin kleuren van de binnenzijde der zaad-
lobben, waarbij tevens de kiem beschadigd kan
worden. Het blad van de planten is geelgroen
met kleine zwarte stippen, vooral langs den bladrand en tusschen de
nerven.

SLABOON

Hiervan onderscheidt men een groot aantal rassen naar de volgende kenmerken:

Naar de kleur van de scheeden: groene slaboonen (met groene scheeden) en wasboonen (met gele scheeden).

Naar lengte, breedte en dikte van de scheeden: enkele slaboonen en dubbele slaboonen.

Naar de aanwezigheid van draad: zonder draad en met draad.

Naar vliezigheid of hardheid van de scheede: weeschillen en hard-
schillen. De ietwat hardschillige rassen moeten, als slaboon geteeld,
vroegtijdig worden geplukt. De zeer hardschillige rassen kunnen, uitge-
dopt, worden gebruikt als „flageolets”.

Naar de kleur van de zaden: Witzadige rassen en gekleurdzadige rassen.

De conservenindustrie eischt groene slaboonen zonder draad, die slechts 10-12 cm lang behoeven te zijn, opziet ze ongebroken kunnen worden inge-
maakt. Voorts moeten de scheeden zacht, malsch, vleezig zijn, zonder vlies.

Voor conserveering in blik kan men alleen witzadige rassen gebruiken, daar gekleurdzadige troebelingen en verkleuringen geven.

Voor directe consumptie stelt het Nederlandsche publiek vrijwel even-
hooge eischen. In het voor- en na-seizoen kan bij beperkt aanbod de kwali-
teit op minder hoog peil staan. Ook voor export zijn de eischen geringer.

In 1939 werden op de Nederlandsche veilingen in totaal ruim 25 mil-
lioen kg stamslaboonen aangevoerd, tegen slechts \pm 2,4 miljoen stok-
slaboonen.

STAMSLABOON

Hierbij kan men in hoofdzaak vier verschillende teeltwijzen onder-
scheidt:

a. Vroege teelt onder glas.

**b. Vroege teelt open grond; zaai in April. Wordt in Limburg wel toe-
gepast.**

c. Normale teelt open grond; zaai in Mei.

d. Late teelt.

De onder c genoemde teelt is de voornaamste. Die onder b en d be- teekenen betrekkelijk weinig; hiervoor kiest men gewoonlijk gekleurd- zadige rassen, omdat men meent dat deze sterker zijn.

Rassen met witte of lichtgevlamde zaden

Tot de rassen, welke geschikt zijn voor versch gebruik en voor conserveren, rekent men ook die met zwak gekleurde zaden, zooals de lichtgevlamde.

Meestal worden ze normaal geteeld in den open grond. De beide hier- onder eerst genoemde rassen worden ook voor vroege teelt gebruikt onder glas. Voor de late teelt zijn deze rassen echter minder geschikt wegens vatbaarheid voor virusziekten.

A — Dubbele Witte z. dr.

Scheede licht gebogen, platronde, 10-12 cm lang, glad, groen, vast, vleezig, langen tijd malsch blijvend en smakelijk. Zaad wit. Rijke op- brengst. Onder glas in de luwte en op stikstofrijken grond soms wat ran- kend. Het gemakkelijkst gezond te telen in het Noorder-, Noordwesten en Zuidwesten van ons land. Voor teelt in open grond, onder platglas, in warenhuizen en in koude en warme kassen. Meest geteelde stamslaboon in Nederland, zoowel voor versch gebruik als voor conserveren. Practisch onvatbaar voor vetvlekkenziekte, weinig vatbaar voor geelmozaïek, matig vatbaar voor Ascochyta. Zeer vatbaar voor rolmozaïek.

B — Dubbele Witte m. dr.

Scheede gelijkt op die van Dubbele Witte z. dr., iets rechter en in de jeugd wat breeder; boonen sneller dik en zichtbaar wordend. Zaad wit. Rijke opbrengst. Sterker tegen ziekten en ongunstige weersomstandig- heden dan Dubbele Witte z. dr. en tevens eerder rijp. Vroeger veel ge- teeld; nu voor conserverenfabrieken niet meer gevraagd vanwege zijn draad. In hoofdzaak alleen voor vroege teelt onder glas, ook voor late teelt in open grond om in het laatst van het seizoen zoo noodig nog met plat glas bedekt te worden. Practisch onvatbaar voor vetvlekkenziekte. Weinig vatbaar voor geelmozaïek. Matig vatbaar voor rolmozaïek, asco- chyta en vlekkenziekte.

B — Alpha Lichtgevlamde z. dr. (Alpha mit weissgrundigen Bohnen o.F.)

Scheede rond, dik, sterk gebogen, 12-15 cm lang, smakelijk. Zaad wit met rose marmering en vlakke geel gerande navel. Middelvroeg maar vaak verlaat tengevolge van aantasting door virusziekten. Voor conser- venfabrieken ongeschikt wegens kromme scheede. Weinig vatbaar voor Ascochyta, vlekkenziekte en vetvlekkenziekte. Matig vatbaar voor rol- mozaïek en geelmozaïek.

B — Alpha Witte z. dr. (Namenia z. dr.)

Geïntroduceerd door Gebrs. van Namen. Als Alpha Lichtgevlamde z. dr. maar zaad wit.

B — Groninger Weekschil m. dr.

Scheede rond en vleezig, lang, lichtgroen; ook in afgerijpten toestand perkamentloos, smakelijk. Zaad wit. Zeer geschikt om gedroogd te eten, In Groningen rijgt men meestal de rijpe peulen aan draden, om ze te drogen. Men kan dit zonder gevaar voor vleezig worden nog doen, zelfs wanneer zij reeds geheel geel gekleurd zijn. Productief, middelvroeg, weinig vatbaar voor ziekten. Verdiend een algemeener verbreiding.

- B — Conserva z. dr.** (Conserva mit weissgrundigen Bohnen o.F.)
Scheede rond, lichtgroen, matig dik, ± 10 cm lang, licht gebogen. Zaad grijswit met rose marmering (gevlamd); navel geel gerand. Rijkdragend, middelvroeg. Onvatbaar voor vetvlekkenziekte, matig vatbaar voor geel- en rolmozaïek, vlekkenziekte en Ascochyta.
- B — Conservanda z. dr.** (Conserva Witte z. dr., Conserva weiss o.F.)
Als Conserva z. dr. Zaad wit. Iets zwakker dan Conserva z. dr.
- B — Perfect z. dr.**
Door Daniël Vriend in 1900 gewonnen uit de Volgers z. dr. Aanvanke-lijk sterk rankend, later door selectie in dit opzicht wat verbeterd. Scheede tamelijk plat, iets gebogen, ± 8 cm lang, groen, snoert spoedig in. Zaad wit. Eischt goede grond. Minder productief dan Dubbele Witte z. dr., later, minder oogstzeker. Zeer vatbaar voor rolmozaïek en geel mozaïek. Weinig vatbaar voor Ascochyta. Voor vetvlekkenziekte en vlekkenziekte practisch onvatbaar. In hoofdzaak voor inmaak geteeld door particu-lieren.
- B — Roem van Holland m. dr.**
Scheede tamelijk plat en smal $\pm 12-14$ cm lang, donkergroen, spoedig hard. Zaad wit. Vrij laat, draagt lang door, eischt vochtige humusrijke grond. Oogstzekerheid gering tengevolge van groote vatbaarheid voor virusziekten. Vroeger veel geteeld, maar wegens zijn draad bijna geheel verdrongen door Dubbele Witte z. dr. Zeer vatbaar voor rolmozaïek en geelmozaïek. Matig vatbaar voor Ascochyta. Practisch onvatbaar voor vlekkenziekte en vetvlekkenziekte, wordt door particuleren nog ge-vraagd.
- B — Delicata z. dr.**
Selectie gewonnen door Daniël Vriend in 1904 uit de Perfect z. dr. Ge-introduceerd in 1908 door Turkenburg's Zaadhandel. Scheede ± 8 cm lang, klein en tamelijk plat. Zaad wit. Het kleinste trosprincesje zonder draad. Voor particuleren.
- B — Lichtgevlamde Reuzen z. dr.** (Hinrichs Riesen Weissgrundig o.F.)
Scheede rond, vleezig, 13-15 cm lang, iets gebogen, lichtgroen, soms rose gestreept. Wordt spoedig vleezig, dient vroeg geplukt te worden. Zaad wit met rose marmering en geelgeranden navel.
- B — Witte Reuzen z. dr.** (Hinrichs Riesen Weiss o.F.)
Als Lichtgevlamde Reuzen z. dr. Zaad wit.

Rassen met gekleurde zaden

Deze rassen zijn uitsluitend geschikt voor versch gebruik. Men teelt ze vroeg of laat in den open grond of onder glas.

Ze leveren doorgaans slechts één à twee maal een opbrengst en zijn vroeg rijp en afgedragen. De scheeden van de meeste rassen worden spoedig vleezig en hard, wanneer ze niet tijdig worden geplukt. Zoolang geen slaboonen van betere kwaliteit aan de markt komen, zijn deze rassen bruikbaar.

Ook onder minder gunstige omstandigheden, b.v. bij slechte weers-gesteldheid of op lichten zandgrond worden deze rassen nog met succes geteeld.

A — Vroege Wagenaar m. dr.

Scheede platrond, 14 cm lang, tamelijk breed, lichtgroen, moet in jeugdigen toestand geplukt worden, anders te hard, vast en vleezig. Zaad lichtbruingeel. Rijkdragend. Is spoedig afge oogst, daardoor zeer geschikt als voortelt. Speciaal gebruikt voor vroegste teelt onder glas. In Limburg half tot eind April in den vollen grond, al of niet na voortkieming. Weinig vatbaar voor rolmozaïek en geelmozaïek, matig vatbaar voor Ascochyta. Practisch onvatbaar voor vlekkenziekte.

Er bestaat ook een **Dubbele Wagenaar m. dr.**, die langere, dikkere scheeden voortbrengt. Dit ras is echter aanzienlijk later dan de Vroege Wagenaar m. dr. Bovendien wordt de kwaliteit van de scheeden spoedig minder, wegens vliezigheid en aantasting door vlekkenziekte.

B — Vroege Wagenaar z. dr.

Scheede ongeveer als die van Saxa z. dr., rond, lichtgroen, iets gebogen; wordt niet zoo spoedig hard en vleezig als die van Wagenaar m. dr. Zaad lichtgeelbruin met roodbruinen navelring. Rijkdragend, iets later dan Vroege Wagenaar m. dr. Matig vatbaar voor geelmozaïek, Ascochyta en rolmozaïek. Practisch onvatbaar voor vlekkenziekte en vetvlekkenziekte.

B — Saxa z. dr. (Saxa o. F.)

Scheede rond, lichtgroen recht tot zwak gebogen; \pm 12 cm lang. Zaad geelbruin, iets groenachtig, navelring roodbruin, groen gerand. Goede opbrengst. De waarde van dit ras zit vooral in zijn vroegheid. Wordt aanbevolen als vervanger van Vroege Wagenaar m. dr. Practisch onvatbaar voor vlekkenziekte, vetvlekkenziekte, weinig vatbaar voor rolmozaïek, geelmozaïek en Ascochyta.

B — Chocoladebruine z. dr. (Bruine Rotjes z. d., Rattenkeutels z. dr.)

Scheede tamelijk hardschillig, donkergroen. Zaad chocoladebruin. In jongen toestand geplukt is de scheede malsch. Indien te laat geplukt, te stug in den kook. Sterker dan Vroege Wagenaar. Bij Venlo en op enkele andere plaatsen voor late teelt gebruikt. Kan dan nog een behoorlijken oogst geven. Vatbaarheid voor ziekten gering.

B — Chocoladebruine m. dr. (Bruine Rotjes m. dr., Rattenkeutels m. dr.)

Ongeveer als bovenstaand ras, maar met draad.

B — Belgische Zwarte m. dr.

Hardschil. Eerder oogstbaar dan Vroege Wagenaar m. dr., maar de groene scheeden moeten in zeer jongen toestand worden geplukt. Sterker tegen ziekten dan Vroege Wagenaar m. dr. Wordt in het Zuiden van ons land geteeld vroeg in den vollen grond. Zaai eind April.

B — Wasboon Mont d'Or z. dr.

Scheede platrond \pm 10 cm lang, bijna recht, geel. Zaad zwart. Middelvroeg. Tamelijk vatbaar voor vlekkenziekte en Ascochyta. Weinig vatbaar voor rolmozaïek, vetvlekkenziekte en geelmozaïek. In hoofdzaak voor particulieren.

B — Wasboon Brittle Wax z. dr.

Ongeveer als vorig ras. Zaad wit met enkele zwarte vlekken. In hoofdzaak voor particulieren.

B — Transvaalsche Bonte m. dr.

Scheede vliezig, dunwandig, rond. Zaad roodbont. Vroeg. Sterk ras. Kwaliteit als slaboon gefing, zaden worden ook droog gegeten. Vatbaarheid voor ziekten gering. Voor particulier gebruik.

STOKSLABOON

De stokslaboonen zonder draad zijn geschikt voor de conserven, wegens de witte zaden en groene scheeden zonder draad. De aantasting door schimmels is doorgaans van weinig beteekenis. Van virusziekten, in het bijzonder van rolmozaïek en gelmozaïek, hebben vooral de oude rassen veel te lijden.

Enkele stokslaboon

A — Non Plus Ultra z. dr. (Verbeterde Enkele z. dr., Fransche Trosprinces z. dr., Succes z. dr.)

Omstreeks 1925 uit Frankrijk geïmporteerd door de N.V. voorheen Jo's Reijers te Zwijndrecht. Scheede: heldergroen, \pm 11 cm lang, plat, recht, malsch; om de zaden ingesnoerd; in trossen van zes stuks. Zaad wit. Krachtige groei. Rijkdragend. Tamelijk vroeg plukbaar. Draagt lang door. Onder de enkele trosprincessen het meest bestand tegen virusziekten. Kwaliteit goed. Voor versch gebruik en conserven. Er bestaan verschillende selecties uit de Non Plus Ultra z. dr., zooals de Parelros z. dr. van Nünhem. Er zal nader worden onderzocht in hoeverre deze recht hebben op een afzonderlijke vermelding in de rassenlijst.

B — Voorburgers z. dr. (Rentegevers z. dr.)

Gewonnen door Zwaan en v. d. Molen uit een kruising van Rentegevers m. dr. en de stamslaboon Perfect z. dr. Scheede heldergroen, iets ruw, 15 cm lang; plat, slank, recht, om de zaden ingesnoerd, in trossen van acht stuks; worden stug als men ze laat plukt. Zaad wit. Zeer rijkdragend; laat plukbaar. Draagt lang door. Goed bestand tegen virusziekten. Kwaliteit matig. Voor versch gebruik en conserven.

B — Perfect z. dr.

Door Daniël Vriend in 1908 gewonnen uit stamslaboon Perfect z. dr., in 1909 door Turkenburg in den handel gebracht onder den naam Superba. Heeft veel van Trosprinces z. dr., draagt ook in trossen, maar scheede iets lichter groen, iets langer en iets vleeziger. Is ook vroeger plukbaar. Kwaliteit zeer goed. Voor conserven en versch gebruik. Vrij goed bestand tegen virusziekten.

B — Trosprinces z. dr. (Fijne Trosjes z. dr.)

Scheede donkergroen, 10-12 cm lang, ovaalrond, dunvlezig, recht zonder draad, in trossen. Zaad wit. Rijkdragend. Middelvroeg. Zeer vatbaar voor virusziekten. Voor conserven en particulieren.

B — Cultura z. dr.

Gewonnen door Turkenburgs Zaadhandel te Bodegraven; in 1941 in den handel gebracht. Scheeden 6-7 cm, in trossen. Voor particulieren.

Dubbele stokslaboon

B — Dubbele z. dr.

Scheede 12-14 cm lang, vrijwel rond, vleezig, iets gebogen, in trossen tot zes stuks. Zaad wit. Sterke groei, rijkdragend, middelvroeg. Zeer vatbaar voor virusziekten.

B — Westlandia z. dr.

Gewonnen door Gebrs. v. d. Berg te Naaldwijk; 1941 in den handel gebracht. Scheede \pm 12 cm lang, rond, vleezig, iets gebogen, in trossen van \pm 6 stuks. Vroeg. Rijkdragend.

B — Superator z. dr.

Gewonnen door Vreeken te Dordrecht (1939); geselecteerd uit de Non Plus Ultra z. dr. Scheede 15–20 cm lang, vleezig. Vroeg. Rijkdragend.

B — Van Celst's Reuzen z. dr.

Scheede donkergroen, 18–20 cm lang, tamelijk dun en plat, tusschen-vorm van stoksla- en spekboon. Zaad wit. Sterke groei. Middelvroeg. Matige opbrengst en kwaliteit. Voor particulier gebruik.

B — Practicus z. dr.

Gewonnen door Turkenburg's Zaadhandel te Bodegraven; geïntroduceerd 1941. Halfhoog. Voor particulieren.

SPEKBOON

De spekboon is een grove stokslaboon, die wegens betrekkelijk groote afmetingen van zijn scheeden, tevens als snijboon gebruikt kan worden. Hij is over het algemeen productiever dan de gewone slaboonen, terwijl zijn smaak uitstekend is. Hoewel hij hier geleidelijk aan meer bekend wordt, is hij tot nu toe in hoofdzaak geteeld voor export naar Duitschland en wel speciaal in de omgeving van Venlo. In geheel Nederland kwam in 1939 4.723.500 kg ter veiling.

A — Phenomeen m. dr.

Een selectie uit de Rijsche Spek. Scheede ± 25 cm lang, ovaal tot rond, zeer vleezig, recht. Zaad wit. Zeer productief, vrij laat. Sterk tegen ongunstige weersomstandigheden, maar vatbaar voor virusziekten; kan daardoor nadeelig in zijn opbrengst worden beïnvloed. De scheeden blijven zoo malsch, dat meestal slechts drie maal geplukt behoef te worden. Voor versch gebruik en conserven.

De Lange van Nunhem is een Phenomeen-type.

B — Phenomeen z. dr.

Een Phenomeen-type zonder draad. Scheede soms gebogen en gekromd. Overigens is de kwaliteit goed en verdient het ras aanbeveling voor versch gebruik en conserven.

B — Mombacher Spek m. dr. (Ras Peeters)

Scheede 20–22 cm lang, recht, ovaal tot rond. Zaad wit. Zeer productief, tamelijk vroeg. Onvatbaar voor rolmozaïek. Waarschijnlijk wel vatbaar voor andere virusziekten. Door onvatbaarheid voor rolmozaïek en vroege plukbaarheid is dit ras productiever dan de Phenomeen m. dr. Maar de scheeden zijn spoedig hard, zoodat veel vaker geplukt moet worden. Gebruik als boven.

SNIJBOON

De snijboonen eischen goeden bodem en verzorging. In ons land worden uitsluitend witzadige rassen geteeld. De algemeen geteelde rassen zijn groenscheedig en soms niet vrij van vliezigheid of perkament. Onder de nieuwere rassen zijn blankscheedige, die geen vlies bevatten. Voor de conservenindustrie en voor versch gebruik dient geen perkament aanwezig te zijn.

STAMSNIJBOON

Bij snijboonen is het verschil in kwaliteit tusschen de scheeden van stok- en stamboonen meestal grooter dan bij de slaboonen, ten gevolge van sterke vatbaarheid voor vlekkenziekte, Ascochyta en virusziekten. Daarom worden stamsnijboonen voor de teelt in het volle seizoen weinig gebruikt. Zij vinden haast uitsluitend toepassing voor vroege teelt onder glas of in den vollen grond.

B — Eerste Pluk m. dr. (Meteoor m. dr., Speciaal m. dr., Juniboon m. dr., Eersteling m. dr., Verbeterde Noordster m. dr.)

Scheede matig lang, matig breed, niet erg krom. Zaad wit. Rijkdragend en vroeg. Zeer vatbaar voor virusziekten, vlekkenziekte en Ascochyta. Voor vroege teelt onder glas of in den vollen grond.

B — Noordster m. dr.

Scheede matig lang, matig breed, meestal vrij recht. Zaad wit. Later, doch overigens als Eerste Pluk m. dr.

B — Lange Breede m. dr.

Scheede vrij lang, breed, niet zeer krom. Zaad wit. Goede opbrengst, maar aanzienlijk later dan Eerste Pluk m. dr. Weinig vatbaar voor virusziekten, vlekkenziekte en Ascochyta.

B — Uitkijkers m. dr. (Hoogstammige m. dr.)

Scheede als van Lange Breede m. dr., maar spoedig hardschillig. Zaad wit. Rijkdragend, later dan Eerste Pluk m. dr. Matig vatbaar voor virusziekten. Draagt de boonen vrij hoog, zoodat zij den grond niet gauw raken. De vorm van de boonen blijft langer goed en zij zijn minder aan schimmel-aantasting onderhevig.

B — Breede z. dr.

Gewonnen in 1906 door Daniël Vriend te Andijk. In 1914 door Turkenburg te Bodegraven in den handel gebracht. Scheede meestal kort en krom, draadloos, malsch. Zaad wit. Opbrengst meestal zeer matig; nog later dan de Lange Breede m. dr. Zeer vatbaar voor virusziekten, vlekkenziekte en Ascochyta. Voor particulier gebruik.

STOKSNIJBOON

De stoksniyboonen worden geteeld in den vollen grond of voor vroege of late teelt in kassen en warenhuizen gebruikt. Evenals de stoks-laboonen en spekboonen hebben ze dikwijls te lijden van virusziekten. Voor teelt onder glas komt speciaal de vroege rassen in aanmerking.

A — Verschoor m. dr. (Vermeer m. dr.)

Door J. Vermeer te Nieuw-Hardingsveld gewonnen uit een van de Veensche rassen en door De Zeeuw te Barendrecht als Ras Verschoor in den handel gebracht.

Scheede matgroen, ± 25 cm lang; recht, vrij breed, plat, vleezig. Zaad wit. Krachtige groei, rijkdragend, later dan Vroege Veensche m. dr., maar weinig vatbaar voor virusziekten. Buiten de Venen de meest geteelde stoksniyboon in den vollen grond. Ook voor de teelt in kassen geschikt. Voor conserven en versch gebruik.

B — Eersteling m. dr. (Avantgarde m. dr., Kassniyboon m. dr., Eerste Van de Markt m. dr., Alleryroegste m. dr.)

Scheede iets langer, breeder en platter dan die van Vroege Veensche

m. dr. Zaad-wit. Vroeger dan Vroege-Veensche m. dr., maar van minder goede kwaliteit. Daarom zeer geschikt voor vroege kasteelt.

B — Vroege Veensche m. dr.

Scheede groen, tamelijk kort, recht, matig breed. Zaad wit. Rijkdragend op vochtigen humusrijken grond, zet reeds laag bij den grond boonen aan; vroeg. Zeer vatbaar voor rolmozaïek en geelmozaïek.

Van dit ras bestaan verschillende selecties, welke in geringe mate verschillen in vroegheid en vliezigheid.

Practisch alleen in de Venen bruikbaar voor vollegrondsteelt. Algemeen bruikbaar voor teelt onder glas. Buiten de Venen mislukt de teelt in den vollen grond vaak geheel wegens het optreden van virusziekten. Voor conserven en versch gebruik.

B — Vroege Veensche z. dr.

Scheede glanzend groen, langer, smaller en vleeziger dan bij Verschoor m. dr. Zaad wit. Goed bestand tegen virusziekten.

B — Brinio z. dr.

Gewonnen door Sluis & Groot; 1937 in den handel gebracht. Scheede tamelijk lang en breed, geelgroen, zonder perkament, zeer malsch. Zaad wit. Gezondheid ongeveer als Verschoor m. dr. Kwaliteit van de boonen nogal afhankelijk van het weer.

B — Slagzwaard m. dr. (Extra Lange Breede Slagzwaard m. dr.)

Scheede zeer lang en breed. Zaad wit. De boonen moeten jong geplukt worden, daar zij spoedig hard worden. Sterk tegen virusziekten. Voor particulieren.

B — Premier m. dr.

Scheede: lang, middelbreed, recht tot iets gebogen. Sterke draad.

B — Secundo m. dr.

Scheede middellang, smal tot middelbreed; recht tot zwak gebogen.

PRONKBOON

De pronkboon is grover dan de stoksla- en de stoksnijsboon, maar hij is sterker tegen de meeste ziekten en meer bestand tegen ruwe weersomstandigheden. Daarom wordt hij vanouds veel als windkeering om snijsboonen, agurken, tabak, enz. geplant. Van verschillende rassen voldoen de scheeden echter zóó goed als snijsboon, dat zij wegens hun grootere opbrengst en oogstzekerheid in sterke mate de gewone snijsboon hebben kunnen verdringen en in grooten omvang volvelds worden geteeld.

De roodbloeiende en de bontbloeiende rassen bezitten een zekere waarde als sierplant, hoewel ze ook voor de consumptie kunnen worden gebruikt als snijsboon of uitgedopt als droge boon.

Witbloeiende rassen

A — Erecta (Emergo)

Gewonnen door Vreeken te Dordrecht uit een kruising tusschen den roodbloeienden Prijswinner en de Witbloeiende Langscheedige. Geïntroduceerd in 1927. Witbloeiend. Scheede zeer lang, recht of zwak gebogen, vrij smal, plat, vleezig. Zaad wit. Zeer productief, laat; resistent tegen virusziekten, weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte, tamelijk vatbaar voor verwelkingsziekte (Fusarium), vooral op natten grond. Uitstekend als snijsboon, mits niet te laat geplukt. Voor versch gebruik en conserven.

- B — Witbloeiende Langscheedige (Edelpronker)**
Witbloeiend. Scheede zeer lang, breeder dan bij Erecta. Zaad wit. Uitstekend als snijboon voor versch gebruik, grootendeels verdrongen door Erecta. Zeer productief.
- B — Universalls**
Gewonnen door Vreeken te Dordrecht. Geïntroduceerd in 1936. Witbloeiend. Scheede zeer lang, recht of zwak gebogen, smaller dan bij Erecta, vleezig. Zaad wit. Schijnt in hoofdzaak op veenachtige gronden te voldoen.
- B — Prijswinner (Prizewinner)**
Scheede zeer lang en breed, zwak gekromd. Zaad roodviolet met zwarte strepen.
- B — Roodbloeiende Langscheedige**
Scheede lang en breed. Zaad violet met zwarte vlekken.
- B — Tweekleurige**
Vlag donkerrood, zwaarden wit tot lichtrose.

TUINBOON (*Vicia Faba* L.)

De jonge zaden vormen een uitstekende groente en worden geproduceerd voor versch gebruik en conserven. Tevens dienen tuinboonen veelvuldig als windkeering voor teerdere gewassen. Witkiem wordt verreweg het meest geteeld. Er zijn nog verschillende nieuwe rassen die in onderzoek zijn of nog genomen moeten worden.

- A — Witkiem (Breede Witkiem, Vroege Breede Witkiem, Zwijndrechtsche Witkiem)**
Zaad: grijswit met witten navel. Gewas: \pm 120 cm hoog; bontbloeiend. Peul: vrij lang, gebogen, breed, stomp met 4-6 boonen. Oogst: vroeg en productief. Het meest geteelde ras in Nederland; voor versch gebruik en conserven; zoowel voor volveld, tusschenteelt, windschut, als broei.
- A — Lange Hangers (Extra Hangers, Leidsche Hangers, Blanke Hangers, Hangdown)**
Zaad: grijswit met zwarten navel. Gewas: \pm 120 cm hoog; bontbloeiend. Peul: lang, afhangend, met 5-7 boonen. Oogst: tamelijk laat plukbaar, productief. Alleen voor volveldsteelt in den vollen grond; voor versch gebruik en conserven.
- B — Driemaal Wit (Witbloeiende Witblijvende Witkiem)**
Zaad: grijswit met witten navel. Gewas \pm 120 cm hoog, witbloeiend. Peul: tamelijk lang, vrij recht, bij de aanhechting sterk gebogen, smal, met 4 à 5 tamelijk kleine boonen. Deze behouden bij rijpheid de grijswitte kleur en worden bij koken of bij bewaring niet bruin. Daarom wordt deze boon voor inmaak gebruikt. Een nadeel is dat ze den typischen pikanten tuinboonsmaak mist. Oogst: niet vroeg oogstbaar. Moet echter als jonge peul geplukt worden, daar de boonen spoedig hard en stug worden. Iets zwakker dan Witkiem en Lange Hangers en, vooral bij ongunstige groeiomstandigheden, minder productief.
- B — Vroege Langscheede Inmaak**
Zaad: zwarte navel.

B — Vroege Langscheede Tweemaal Wit

Zaad: zwarte navel. Wordt in de omgeving van Rotterdam nog wat geteeld.

B — Lage Vroege Groene Broei (Beck's Groene Broei)

Zaad: groen met zwarten navel. Gewas \pm 40 cm. Peul kort en klein. Voor particulieren.

B — Lage Vroege Witte Broei

Zaad: grijswit met/zwarten navel. Overigens vrijwel hetzelfde type als Lage Vroege Groene Broei. Voor particulieren.

B — Mazagan

Zaad: grijswit, met witten navel. Gewas: 50 cm hoog, bontbloeiend. Peul: kort, rechtopstaand met \pm 5 boontjes. Moet vroegtijdig geplukt worden, daar de boontjes spoedig hard worden. Wordt voor inmaak gebruikt. Voor particulieren.

DOPERWT

(*Pisum sativum* L. en *P. arvense* L.)

Doperwten zijn de onrijp geogoste zaden van erwten. Om deze te produceeren maakt men gebruik van de echte doperwtenrassen, dat zijn tuinbouwrasen van *Pisum sativum*, die een vliezige peul bezitten; verder van sommige capucijnerrassen (*Pisum arvense*) en van een aantal landbouwrasen van *Pisum sativum*, die als regel om de droge erwten worden geteeld, maar onrijp geogost ook goede doperwten opleveren.

De doperwt wordt geteeld voor versch gebruik of voor conserveren.

De teler voor versch gebruik heeft speciaal belang bij zeer vroege rassen, daar de vroegste versche doperwten uiteraard den besten prijs opbrengen. Daar vroegheid en groote opbrengst eenigszins tegenstrijdig zijn, kunnen voor dit doel geen rassen met massaopbrengsten worden gekozen. Dit neemt overigens niet weg, dat er gedurende den geheelen zomer vraag blijft naar versche doperwten, zoodat ook voor versch gebruik de latere rassen van belang blijven.

De teler voor de conservenindustrie moet het meer zoeken in de goedkoopere massaproductie. Vroegheid is hier niet van belang. Wel geschiktheid voor de verwerking tot conserveren en goedkoope voortbrenging. De conservenindustrie vraagt liefst kleine, ronde of gerimpelde, groene erwten, die tijdens of na het steriliseeren niet „geleeren”.

Daar eenige gewone groene landbouwerwten aan dezen eisch voldoen.¹⁾ en zij in de landbouwbedrijven betrekkelijk goedkoop kunnen worden voortgebracht, worden deze, groen geplukt, gaarne door de conservenfabrieken gebruikt. Desalniettemin worden ook nog steeds groote hoeveelheden echte doperwten en tuinbouwcapucijners door de fabrieken ingemaakt.

Men kan de verschillende rassen indeelen naar hun groeihoogte en naar de kleur en den vorm van hun zaden. Naar de groeihoogte kan men onderscheiden:

Stam- of kruiprasen	tot 0,60 m hoog
Halfhoogte rassen	tot ruim 1 m hoog
Hooge rassen	1,20 m en hooger

¹⁾ De Beschrijvende Rassenlijst voor Landbouwgewassen noemt hiervoor: Mansholt's Gekruiste Extra Korte Groene, Unica, Mansholt's Plukerwt.

De moeilijkheid van deze indeeling is, dat er rassen zijn die een tusschenhoogte tusschen twee groepen innemen, zoodat het eenigszins willekeurig wordt om ze bij één hiervan in te deelen. En verder, dat de hoogte op de eene grondsoort heel anders kan zijn dan op de andere. Over de indeeling van de rassen volgens dezen maatstaf kan in sommige gevallen dus verschil van meening bestaan.

Naar de kleur kan men de rassen verder indeelen in geel- en groenzadige en naar den vorm in zulke met rond zaad en andere met gedeukt zaad. De zaadhuid van beide kan zijn of glad, of gerimpeld.

De doperwten van de rassen met gedeukt gerimpeld zaad zijn zeer zoet van smaak. Deze rassen zijn gevoeliger voor lage temperatuur in het voorjaar dan de rondzadige rassen en kunnen daarom niet zoo vroeg gelegd worden als deze.

Hierna volgen eerst de tot het soort *Pisum sativum* behoorende rassen, vervolgens die welke tot *Pisum arvense* (capucijner) worden gerekend.

Stamerwten met ronde groene zaden

A — Eminent (Kleine Rheinländerin, Provençaalsche, Petit Provençal, Matador)

Zaad: tamelijk groot, niet zuiver rond, gedeeltelijk afgeplat of iets hoekig, glad, lichtmatgroen. Groeiwijze: \pm 50 cm hoog. Gedrongen tamelijk dicht gewas, met lichtgroen, middelgroot blad. Peul: 8-9 cm lang met 7-9 erwten; iets gebogen met spits toeloopeude punt. Oogst: vroeg en rijk. In Limburg (Venlo) zeer gewaardeerd, vervangt de Venlosche Lage als voortteelt voor Augurken. In West-Brabant volvelds. Ook op andere plaatsen geteeld. Voor versch gebruik en fabriek.

B — Pannevis' Extra

Zaad: matig groot, rond, heldergroen. Groeiwijze: 35-45 cm, ijl gewas, blad middelgroot, donkergroen, grijs gevlekt. Peul: 9 cm lang, 7-8 erwten, meestal in paren zittend. Oogst: zeer vroeg, rijkdragend. Geschikt voor vroege zaai, voor tusschenteelt, zoowel als voor volvelds. Goed voor conservengebruik. Wordt o.a. in de Beemster geteeld.

B — Gruno's Wonder

In den handel gebracht door Bolhuis, Groningen. Ontstaan uit een kruising van Wonder van Amerika en de stamdopper Lage Vroege Witte. Zaad: matig groot, rond, matgroen. Groeiwijze: \pm 40 cm hoog; tamelijk gedrongen. Peul: \pm 10 cm lang, 9-10 erwten, krombektype. Oogst: tamelijk vroeg, rijkdragend. Voor de teelt voor conservenfabrieken.

B — Keulsch Wonder

Zaad: tamelijk groot, niet zuiver rond, onregelmatig van vorm, groen. Groeiwijze: 35-45 cm, gedrongen vrij stevig gewas; blad middelgroot, lichtgroen. Peul: \pm 11 cm, 10 erwten, krombektype. Oogst: vrij vroeg. Rondzadige groene tegenhanger van Kelvedon Wonder. Voor particulieren.

B — Bouquet

Gewonnen door A. R. Zwaan & Zoon uit een kruising van Wonder van Witham \times Pois/Turc. Zaad: klein tot matig groot, rond, groen. Groeiwijze: \pm 40 cm, de bloemen staan alle als een bouquet in den top van de plant en komen alle ongeveer gelijktijdig tot bloei. Oogst: middelvroeg, opbrengst matig. Treden de knopmaden sterk op, dan krijgt men zoo goed als geen opbrengst. Voor particulieren.

Stamerwten met ronde gele zaden

B — Stam of Kruip Vroege Witte (Buchsbäum, de Grace)

Zaad: matig groot, rond, glad, geelwit. Groeiwijze: 25-50 cm hoog, gedrongen, betrekkelijk fijn donkergroen gewas; de stengel is dun, maar niet slap; de internodiën zijn kort. Peul: 6-7 cm lang, stomp, lichtgroen, zit meestal in paren en bevat 6-7 erwten. De oogst is vroeg. Kan vroeg gezaaid worden en is ook geschikt om te broeien. Van de Stam of Kruip bestaan ook vormen met groene zaden.

B — Venlosche Lage

Is een der meest bekende vormen van de Witte Stam of Kruip. Werd vroeger in de omgeving van Venlo als bijzonder rijkdragende stamerwt veel geteeld. In West-Brabant nog volvelds voor de fabriek. Zaad: matig groot, niet zuiver rond (ovaalrond), glad, geelwit. Groeiwijze: \pm 50 cm hoog, gedrongen en donkergroen gewas. Petiol: klein, groen, eenigszins gebogen, 6 cm lang met stompe punt; 6 erwten; meest in paren. Oogst: vroeg, goede opbrengst. Geschikt voor tusschenteelt.

B — Eersteling

Selectie van Abraham Sluis uit de Saxa (1936). Zaad: matig groot, geel, niet zuiver rond. Groeiwijze: 45-50 cm, iets ij, open gewas van lichtgroene kleur. Peul: 6-7 cm, goed gevuld, 5-8 erwten; meest enkel zittend. Oogst: zeer vroeg. Voor versch gebruik en conserven. Zeer zoet van smaak.

Stamerwten met gerimpelde zaden

A — Kelvedon Wonder

Zaad: matig groot, gerimpeld, cilindrisch, matgrijsgroen. Groeiwijze: \pm 60 cm hoog, gedrongen, vrij dicht regelmatig gewas met tamelijk stevig stroo; vrij klein donkergroen blad. Peul: 9-10 cm lang, iets gebogen, 8-9 erwten; kleur: lichtgroen; in paren. Oogst: vroeg, tamelijk goede opbrengst. Voor versch gebruik. Is te beschouwen als een grootpeulige, verbeterde vroege Wonder van Witham. Is belangrijk eerder plukbaar dan deze laatste. Beste doperwt om te eten, de kleur is helaas wat hardgroen.

B — Wonder van Amerika

Uit een kruising van Little Gem \times Champion of England (1875 of 1876). Zaad: tamelijk klein, cilindrisch, gerimpeld, groen. Groeiwijze: \pm 30 cm, zeer gedrongen, stevig donkergroen gewas met middelmatig groote bladeren. Peul: 7 cm lang, recht met stompe punt, lichtgroen, met 6-8 erwten; de peulen zitten in paren. Oogst: voor gerimpelde erwten tamelijk vroeg.

B — Wonder van Witham

Selectie uit Wonder van Engeland (1904). Zaad: matig groot, gerimpeld, iet of wat cilindrisch, grijsgroen. Groeiwijze: \pm 50 cm hoog, gedrongen groei, stevig, tamelijk fijn gewas, kleinbladig, donkergroen, iets rankerig. Peulen: \pm 8 cm, licht gebogen, donkergroen, met 8-9 erwten; meest enkelzittend. Oogst: wat later dan die van Wonder van Amerika. Is in Limburg als voortteelt voor augurken wat op den achtergrond geraakt, omdat hij later is dan de Eminent en drie maal geplukt moet worden tegen Eminent twee maal.

B — William Hurst

Zaad: tamelijk klein, gerimpeld, iets cilindrisch, lichtgrijsgroen. Groeiwijze: 40-50 cm hoog, gedrongen groei, fijner van blad, donkergroen van

kleur. Peul: 7-8 cm lang, meestal in paren zittend, 6-7 erwten; iets gebogen en puntig toeloopend. Oogst: iets later plukbaar dan Wonder van Amerika, gelijk met Wonder van Witham. Wordt in West-Friesland nog wel geteeld.

B — Wonder van Engeland

Selectie uit Wonder van Amerika of uit een kruising van dit ras met een ander. Zaad: tamelijk klein, gerimpeld, groen. Groeiwijze: \pm 40 cm hoog, wat zwakker van groei dan Wonder van Amerika. Blad lichtgroen. Peul: 8 cm lang met 7 erwten, meest in paren. Oogst: 8 dagen later plukbaar dan Wonder van Amerika, kwaliteit van de erwten beter dan bij dit ras. Wordt nog wel door particulieren geteeld.

B — Wonder van Scheermda

Gewonnen door Zwaan en De Wiljes. Zaad: matig groot, gerimpeld, groen. Groeiwijze: 50 cm hoog, frisch gewas. Peul: 10-11 cm lang, met 9-10 erwten; frisch, vrij breed; krombektype. Oogst: vrij vroeg. Particulieren.

B — Lincoln

Zaad: matig groot, gedeukt, gerimpeld, geelgroen. Groeiwijze: \pm 50 cm. Peul: 9-9,5 cm met 9-10 erwten, enkel zittend. Oogst: middelvroeg, productief. Geschikt voor de weck. Is bij nat weer vatbaar voor vlekkenziekte.

B — Laxtons Progress

Zaad: vrij groot, gerimpeld, geelgroen. Groeiwijze: 40-45 cm, sterk gedrongen gewas, middelgroot, donkerblauwgroen blad. Peul: 10 à 11 cm, 9 à 10 erwten, donkergroen. Oogst: middelvroeg, rijkdragend.

B — Confidence

Gewonnen door Zwaan en De Wiljes. Zaad: vrij groot, cilindrisch, gedeukt, gerimpeld, groen. Groeiwijze: \pm 60 cm, sterk gewas. Peul: 10 cm lang met 8-9 erwten. Oogst: middelvroeg.

B — Climax

Gewonnen door Zwaan en De Wiljes. Zaad: tamelijk groot, onregelmatig, gedeukt, gerimpeld, groen. Groeiwijze: 60 cm, zeer stevig gewas met sterk stijf stroo, breed middelgroen blad. Peul: 12 cm lang met 8-9 erwten, in paren zittend. Oogst: middelvroeg. Voor particulieren.

Halfhoog; vroeg met ronde, groene zaden

A — Vroege Lentedopper (Alaska, Eclipse, Express, Vorbote, Kentish Invicta, Aprildopper)

Zaad: matig groot, soms vrij klein, rond, glad, lichtgroen. Groeiwijze: 90 cm, losse, vrij ijle groei, weinig uitstoelend, weinig vertakt, lichtgroen gewas. Peul: 6,5 cm lang met 6-7 erwten, enkel. Oogst: zeer vroeg. In hoofdzaak voor versch gebruik geteeld.

B — Haarsteegsche (Amsterdamsch Wonder)

Zaad: matig groot, rond, glad, lichtgroen. Groeiwijze: \pm 100 cm hoog, tamelijk fijn, ij, lichtgroen gewas. Peul: 6 cm lang met 6-7 erwten, meest in paren, doch ten deele ook enkel zittend. Oogst: vroeg. Vertoont veel gelijkenis met de Vroege Lentedopper. Bij Den Bosch volvelds voor de fabriek. Voor versch gebruik o.a. geteeld bij Amsterdam en bij Elburg-Harderwijk.

Halfhoog; vroeg met ronde, gele zaden

A — Eerste Vroege Mei (Prins Albert, Meidopper)

Werd reeds voor 1837 geteeld. Zaad: klein tot matig groot, rond, glad, lichtgeel. Groeiwijze: \pm 100 cm hoog, losse groei, zelden vertakt, fijn blad. Peul: 6-7 cm lang met 6-7 erwten, stomp, lichtgroen, meest enkel, soms in paren zittend. Oogst: vroeg. Op vele plaatsen een weinig geteeld, in hoofdzaak voor versch gebruik, maar ook wel voor de fabriek. Onder den naam Eerste Vroege Mei en de als synoniem aangeduide namen gaan verschillende typen, die een weinig van elkaar afwijken.

De rassen Dippe's Allerfrüheste Mai, Meikoningin, Eerste Vroege Mei en Tweede Mei (Late Veensche) vormen een reeks van iets vroeger naar iets later in hetzelfde type.

A — Meikoningin (Carters First Crop, Allervroegste Gele)

Behoort iets vroeger te zijn en tammer in groei dan Eerste Vroege Mei. Zaden: matig groot, rond, geelwit. Groeiwijze: \pm 100 cm hoog, gelijkmatig groeiend, met zeer frisch, lichtgroen blad. Peul: 6 cm lang met 6 erwten, stomp, meest enkel, een enkele maal paarsgewijze zittend. Oogst: zeer vroeg, rijkdragend.

B — Amsterdamsche Broei

Zaden: matig groot, rond, geelwit. Groeiwijze: \pm 120 cm hoog, heldergroen blad. Peul: 6 cm lang met 6-7 erwten, recht, stomp, meest enkel. Oogst: zeer vroeg. Leent zich bijzonder voor tusschenteelt met boonen. In de Venen teelt men zeer veel het ras Amsterdamsche of Veensche. Dit ras kenmerkt zich door iets hooger en groei dan de andere Meirassen. De bloemstelen zijn iets langer.

B — Reuzen Mei

Zaad: vrij groot, rond, lichtgeel. Groeiwijze: \pm 100 cm hoog, gewas iets ijl. Peul: 9 cm lang met 7-8 erwten. Enkel en in paren, lichtgroen, recht en stomp. Oogst: vroeg, productief. In vroegte vrij gelijk met Meikoningin doch de peulen beduidend grooter. Voor particulieren.

B — Vroegste Gele Krombek (Allervroegste Meikrombek, Superba)

Zaad: matig groot, rond, glad, lichtgeel. Groeiwijze: 90 cm hoog, vrij frisch, lichtgroen, zeer gelijkmatig gewas. Lijkt in gewas op Vroege Lentedopper, maar is wat forscher. Peul: 8 cm lang met 6 à 7 erwten, lichtgroen, lichtgebogen krombektype. Oogst: In vroegheid ongeveer gelijk met Vroege Lentedopper.

B — Lentekrombek

Gewonnen door N.V. „Nunhem”. Zaad: matig groot, rond, geel. Groeiwijze: 70 cm. Peul: 8-8,5 cm lang met 7-8 erwten, iets gebogen krombektype. Oogst: een van de vroegste erwtenrassen. Vertoont eenige overeenkomst met de Vroegste Gele Krombek, die echter ijler van gewas is en ook overigens een ander groeitype vertoont.

Halfhoog; vroeg met gerimpelde zaden

B — Thomas Laxton

Uit een kruising van Gradus \times Alaska. Zaad: tamelijk groot, onregelmatig, gedeukt, gerimpeld, geelgroen. Groeiwijze: 100 cm, middelmatig zwaar, heldergroen gewas. Peul: 9 cm met 8 erwten, in paren zittend, donkergroen, recht en stomp. In het buitenland (o.a. Duitschland) een der meest gevraagde rassen, voor alle doeleinden geschikt, zoowel voor de tuinders, voor conserven als voor particulieren. Vindt bij ons in hoofdzaak bij particulieren afzet. Schijnt geschikt te zijn voor vriesconserven.

B — Gradus

Kruising van Alaska × Duke of Albany. Zaad: groot, onregelmatig, gedeukt, gerimpeld geelgroen. Groeiwijze: ± 120 cm, frisch gewas met breede donkergroene, iets gevlekte bladeren. Peul: 10 cm lang met 8-9 erwten. Oogst: vroeg.

Halfhoog; middelvroeg met ronde groene zaden

A — Boordevol

Geïntroduceerd door N.V. „Nunhem”. Zaad: matig groot tot klein, rond, dikwijls gedeukt, glad, groen. Groeiwijze: ± 80-100 cm, lichtgroen blad. Peul: 9-9,5 cm met 10 erwten, in paren zittend, krombektype. Oogst: van de groenzadige krombekken de vroegste, zeer productief. Komt in eigenschappen veel met de Conservenkoningin overeen. Heeft het bezwaar geen groene, doch meer een vaal gekleurde erwt te geven, waardoor minder door de fabriek gevraagd.

B — Groene Rijskrombek (Limburgsche Groene Krombek)

Zaad: matig groot, rond, groen. Groeiwijze: 100 cm hoog. Peul: 10 cm met 9-10 erwten, krombektype. Oogst: middelvroeg. In Noord-Limburg worden eenige plaatselijke rassen geteeld als **Horster- en Heldensche Krombek**, welke afkomstig zijn uit den Groene Rijskrombek.

B — Bountiful (Überreich)

Zaad: matig groot, rond, glad, groen. Groeiwijze: 90 cm hoog, losse groei, middelgroot lichtgroen blad. Peul: 7-8 cm met 6-7 erwten, gedeeltelijk in paren zittend. Oogst: middelvroeg, tamelijk productief. Voor conserven.

Halfhoog; middelvroeg met gerimpelde zaden

B — Onward

Zaad: groot, onregelmatig, gedeukt, gerimpeld, lichtgroen. Groeiwijze: 110 cm. Peul: 10 cm met 8-9 erwten. Oogst: middelvroeg.

B — Bliss Abundance

Zaad: matig groot, cilindrisch, gerimpeld, lichtgroen. Groeiwijze: 75 cm, donkergroen, los, sterk uitstoelend, weinig vertakkend gewas. Peul: 7,5 cm met 7-8 erwten, lichtgroen, meest in paren. Oogst: middelvroeg, productief. Wordt niet veel meer door de fabrieken gevraagd, wordt door deze als een witte capucijner beschouwd. Ondanks de groote productiviteit kan dit oude ras zich niet meer handhaven, daar de kwaliteit der erwten slechts matig is.

B — Delikatess

Zaad: tamelijk groot, gedeukt, gerimpeld, lichtgrijsgroen. Groeiwijze: 100 cm, gedrongen groei, fijn, klein, donkergroen blad. Peul: 8,5-9 cm met 8-9 erwten, licht gebogen met spitse punt. Oogst: middelvroeg tot vrij laat, productief. Voor conserven.

B — Conserva

Gewonnen door N.V. „Nunhem” uit een kruising van Boordevol met Buscapucijner. Zaad: klein, gedeukt, iets gerimpeld, geelachtig groen. Groeiwijze: 110 cm. Peul: 8 cm met 8-9 erwten. Oogst: vroeg tot middelvroeg, productief.

B — Koning der Middelvroegen

Gewonnen door Zwaan en De Wiljes. Zaad: vrij groot, gedeukt, gerimpeld, groen. Groeiwijze: ± 80 cm, stevig gelijkmatig groeiend gewas. Peul: 10 cm met 9 erwten. Oogst: middelvroeg, productief. Erwt zeer zoet.

Halfhoog; laat met ronde groene zaden

B — Kaapsche Grootte Groene

Zaad: groot, rond, iets plat, glad, matgrijsgroen. Groeiwijze: 70 cm, vrij donkergroen, bossig, sterk uitstoelend gewas. Peul: 8,5 cm met 6-7 erwten, meest in paren zittend, recht, iets toegespitst. Oogst: laat. Matig van kwaliteit als doperwt, uitstekende soeperwt.

Met de Kaapsche Grootte Groene komt veel overeen de *Engelsche Groene*, maar het zaad hiervan is klein, rond en glad.

Hoog; middelvroeg met ronde groene zaden

A — Conservenkonigin

Zaad: matig groot tot klein, iets platrond, lichtgroen. Groeiwijze: 120 cm, vrij weelderig, los groeiend gewas, donkergroen loof. Peul: \pm 10 cm met 9-10 erwten, krombektype; in paren; de peul heeft een dunne schil. Oogst: middelvroeg, rijkdragend. Zeer goede erwt voor de conservenindustrie. Wordt geteeld in het Zuiden van Drenthe, den Achterhoek en Brabant.

B — Mechelsche Krombek (Marktveroveraar)

Zaad: matig groot, rond, glad, groen. Groeiwijze: 120 cm. Peul: 10 cm met 9-10 erwten, krombektype. Oogst: middelvroeg, productief. In de Beemster geteeld.

B — Brunswijker Volger

Zaad: middelgroot, rond, glad, donkerblauwgroen. Groeiwijze: 140 cm, donkergroen blad. Peul: 8 cm met 8 erwten recht. Oogst: middelvroeg.

Hoog; middelvroeg met ronde, gele zaden

A — Vlijmsche Krombek (Edelkrombek, Verbeterde Lange Gele Krombek, Krombek Opvolger, Krombek Langscheedige)

Zaad: matig groot, rond, geel. Groeiwijze: \pm 130 cm hoog, glanzend geelgroen blad. Peul: \pm 10 cm met 10 erwten, krombektype. Oogst: middelvroeg, productief. Werd in Noord-Brabant veel geteeld voor de Engelsche markt.

A — Witte Krombek (Gele Krombek, Blanke Krombek)

Zaad: matig groot, rond, geel. Groeiwijze: 130 cm hoog. Peul: 9-10 cm met 10 erwten. Oogst: middelvroeg. Wordt veel in de plaats van Vlijmsche Krombek gegeven.

Hoog; laat met ronde zaden

A — Prinedopper

Zaad: matig groot, rond, lichtgeel. Groeiwijze: 140 cm, laat,forsch, eenigszins wildgroeiend gewas. Peul: 8,5 cm met 8-9 erwten, recht, enkel en in paren zittend. Oogst: laat. Een lokaal ras, dat hoofdzakelijk in Kennemerland gebruikt wordt. Voor laat gewas wel goed.

B — Rasper Ruige Gele

Zaad: matig groot, rond, geel met zwarte kiem. Groeiwijze: 150 cm hoog, grof donkergroen gewas. Peul: 7,5 cm met 7 erwten, recht en stomp. Oogst: laat.

B — Rasper Ruige Groene

Zaad: matig groot, rond, groen. Groeiwijze: 150 cm hoog, grof donkergroen gewas. Peul: 7,5-8 cm met 8 erwten. Oogst: laat. De raspers worden in Kennemerland geteeld.

Hoog; middelvroeg met gerimpelde zaden

B — Buscapucijner Groene

Zaad: middelmatig groot, iets cilindrisch, gedeukt, gerimpeld, lichtgroen. Groeiwijze: 150 cm. Peul: 8,5–9 cm met 7–8 erwten. Oogst: middelvroeg. Gaat vaak door voor capucijner, maar is een gewone doperwt.

B — Buscapucijner Witte

Zaad: matig groot, cilindrisch, gedeukt, gerimpeld, geel. Groeiwijze: 150 cm. Peul 7,5–8 cm, 8 erwten. Oogst: middelvroeg. Gaat vaak door voor capucijner, maar is een gewone doperwt.

Hoog; laat met gerimpelde zaden

B — Non Plus Ultra

Zaad: vrij groot, onregelmatig, gedeukt, gerimpeld, geel-olijfgroen. Groeiwijze: 170 cm. Peul: 8 cm lang met 7 erwten. Oogst: tamelijk laat. Zeer smakelijk.

B — Perfection

Zaad: tamelijk groot, cilindrisch, gedeukt, gerimpeld, licht witgroen. Groeiwijze: 140 cm, middelgroot, groen, gevlekt blad. Peul: 8–8,5 cm lang met 7 erwten, recht met stompe punt. Oogst: laat. Voor de week. Zeer zoete erwt.

B — Alderman

Zaad: groot, onregelmatig, gedeukt, gerimpeld lichtgrijsgroen. Groeiwijze: 150 cm, stevig gewas met groote donkergroene bladeren. Peul: 10 cm lang met 8 erwten. Oogst: vrij laat.

B — Reuzenkrombek

Gewonnen door N.V. „Nunhem”.

Zaad: middelmatig groot, gedeukt, gerimpeld, geelgroen. Groeiwijze: 170 cm. Peul: 10,5 cm lang met 9–10 erwten. Oogst: laat. Speciaal voor lichtere gronden. Kan laat gelegd worden.

Capucijners, die als doperwt worden geteeld

Stam

B — Lage Grijs Gespikkelde Stam

Zaad: matig groot, iets cilindrisch, gedeukt, vaalgrijs gespikkeld. Groeiwijze: 50 cm, gedrongen groei met neiging tot rankvorming. Peul: 7 cm lang met 7 erwten, in paren zittend. Oogst: laat. Voor particuleren.

Halfhoog

B — Zeer Vroege Grijs

Zaad: matig groot, rond gedeukt, bruin grijs gespikkeld. Groeiwijze: 100 cm, klein lichtgroen blad. Peul: 8,5 cm lang met 7 erwten. Oogst: vroeg.

B — Groote Grauwe Stam

Zaad: tamelijk groot, plat, gedeukt, grijsbruin, wit gespikkeld. Groeiwijze: 75–80 cm. Peul: 5 cm lang met \pm 5 erwten, in paren zittend. Oogst: laat, productief. Voor particuleren.

B — Kaapsche Lage

Zaad: matig groot, gedeukt, gerimpeld, olijfgroen, blauwgrijs gespikkeld. Groeiwijze: 80 cm, lichtgroen blad met paarse oksels. Oogst: laat. Voor particuleren.

Hoog

A — Blauwschokkers

Zaad: groot, iets plat cilindrisch, gedeukt, bleekbruin. Groeiwijze: 160 cm hoog. Peul: 8,5 cm lang met 8 erwten; uitsluitend blauwe peulen. Oogst: middelvroeg, productief. Wordt veel geteeld. Ook voor de weck.

A — Amsterdammer of Beemster

Zaad: tamelijk groot, niet zuiver rond, iets gedeukt, bleekbruin. Groeiwijze: 160 cm hoog. Peul: 9,5-10 cm met 7 erwten. Groene peulen met sporadisch blauwe. Oogst: middelvroeg.

B — Bisal Rozijnrwt

Zaad: groot, onregelmatig, iets plat, bruin wit gespikkeld. Groeiwijze: 170 cm. Peul: 8-8,5 cm lang met 6 erwten. Oogst: middelvroeg. Voor particulieren.

B — Lathyrusbloemige

Zaad: matig groot, niet zuiver rond, glad, iets gedeukt, bruingroen. Groeiwijze: 150 cm. Peul: 8-8,5 cm lang met 7 erwten. Oogst: vrij laat. Voor particulieren.

SOJABOON

(*Glycine Soja* (L.) Sieb. en Zucc.)

Hoewel er tegenwoordig veel belangstelling voor de sojaboon is, vanwege zijn hoog vet- en eiwitgehalte, is het tot heden niet gefukt goede, voor Nederland oogstzekere, voldoende productieve, rassen voort te brengen. De Weka van Dr. L. Koch te Zeist doet het in mooie zomers wel goed, maar in minder gunstige zomers is ook dit ras nog te laat.

PEUL

(*Pisum sativum* L. en *P. arvense* L.)

Verschillende erwtenrassen zijn gekenmerkt door de eigenschap dat zij geen of weinig vlies ontwikkelen in hun peulen. Daardoor kunnen deze laatste, als zij onrijp geplukt worden, als groente worden gegeten. Evenals bij de doperwten is gedaan, zijn ook hier de rassen onderscheiden in:

Lage, stam- of kruiprassen	tot 0,60 m hoog
Halfhooge rassen	tot ruim 1 m hoog
Hooge rassen	1,20 m en hooger

De meeste peulen behooren tot *Pisum sativum*, enkele rassen echter tot *Pisum arvense*.

Deze zijn hieronder niet afzonderlijk behandeld.

Laag

B — De Grace

Zaad: matig groot, rond, eenigszins gedeukt, geel. Groeiwijze: ± 50 cm, fijn gewas. Peul: 6 cm lang, in paren zittend. Oogst: zeer vroeg, productief. Kan zonder rijs geteeld worden, ook geschikt voor glascultuur. Wordt o.a. in Groningen en Drenthe geteeld, voor versch gebruik.

B — Nanum

Zaad: groot, rond, wit. Groeiwijze: 40-50 cm hoog; gedrongen; blad matig groot, gewoon groen, iets grijs gevlekt. Peul: 10 cm lang, lichtgroen, recht, iets puntig. Oogst: middellaat, productief.

B — Overvloed

Zaad: matig groot, rond, gerimpeld, geelgroen. Groeiwijze: 50 cm, sterke gezonde groeier. Peul: 6 cm lang, zeer zacht, in paren zittend. Oogst: vroeg, productief. Wordt o.a. in Kennemerland geteeld, voor versch gebruik.

B — Stam- of Kruipe

Zaad: matig groot, rond, licht gedeukt, geel. Groeiwijze: \pm 50 cm, meer rankerig gewas dan de Grace. Peul: 6 cm lang. Oogst: vroeg, komt na de Grace.

Halfhoog**B — Lage Grijsz Roodbloeiende (Blauwbloeiende Peul)**

Zaad: matig groot, rond, grijs gespikkeld. Groeiwijze: \pm 75 cm, donkergroen blad. Peul: 9 cm lang, in paren zittend; blijft na het koken wat hard (zgn. knappeul), hetgeen door sommige menschen zeer geapprecieerd wordt. Oogst: middelvroeg, productief.

Hoog**A — Vroege Hendrikspeul**

Zaad: vrij klein, rond, glad, geel. Groeiwijze: 120 cm. Peul: 7,5–8 cm lang, in paren zittend, wordt spoedig vliezig. Oogst: middelvroeg, na Record; zeer vruchtbaar. Zeer algemeen. In Groningen nog veel geteeld, in de Venen minder.

B — Veertigdaagsche

Zaad: vrij klein, rond, glad, geel. Groeiwijze: \pm 130 cm, bossig, vrij sterk vertakt gewas, met vrij donkergroen blad. Peul: 8 cm. Oogst: iets later dan van de Vroege Hendrikspeul, productief.

B — Record (Vroege Veensche)

Zaad: middelmatig groot, rond, glad, geel. Groeiwijze: 125 cm, ijl gewas, dunne stengel, lichtgroen blad. Peul: 8 cm, veel enkel zittend. Oogst: zeer vroeg. In de Venen teelt men de Vroege Veensche, een populatie, waarvan elke kweker zijn eigen ras heeft. De kwaliteit is niet bepaald best. De peul is eenigszins glad en grof van stuk. Zoodra de plant iets ouder wordt, vormt ze spoedig een perkamentachtige laag en kookt moeilijk gaar. Daarom alleen geschikt voor vroege teelt, moet vroeg geoogst worden.

B — IJzerpeul

In de Venen, speciaal Ter Aar en omgeving, al zeer lang in cultuur. Geeft grootere peulen en is donkerder van kleur dan de Suikerpeul. Oogst: wat laat.

B — Slierpeul

Zaad: middelmatig groot, rond, glad, geel. Groeiwijze: 150 cm, fors, bossig, sterk vertakkend gewas, groote donkergroene bladeren. Peul: 10–12 cm. Oogst: laat. Peul heeft een gebogen vorm. Het ras wordt daarom wel „Krombek” genoemd. De Vroege Slier of Juni Sabel wordt \pm 100 cm hoog, met groote zeer zachte en zoete peulen.

B — Moerheims Reuzen

Zaad: groot, ovaalrond, geel. Groeiwijze: 160 cm, fors, donkergroen gewas. Peul: 12 cm, afwisselend enkel en in paren zittend. Oogst: laat. Voor particulieren.

B — Nunhem's Reuzenpeul

Zaad: rond, gerimpeld, geel. Groeiwijze: 120 cm. Peul: 12 cm lang. Oogst: laat. Voor particulieren.

B — Reuzenboter Rondzadig

Zaad: rond, glad, geel tot geelbruin. Groeiwijze: 160 cm, heldergroen, middelmatig frisch gewas. Peul: 12 cm lang, meest enkel zittend. Oogst: middelvroeg. Voor particulieren.

B — Reuzenboter Gekreuktzadig

Zaad: groot, gedeukt, geelgroen. Groeiwijze: 160 cm, vrijwel gelijk aan voorgaand ras, maar met iets donkergroen gekleurd blad.

B — Grijsze Reuzen

Zaad: groot, eenigszins gedeukt, grauwgrijs met blauwe spikkels. Groeiwijze: 150 cm, frisch donkergroen gewas. Peul: 13 cm lang. Oogst: laat. Voor particulieren.

III. GROENTEN MET VLEEZIGE VRUCHTEN

Augurk	Komkommer	Peper	Tomaat
Eierplant	Meloen	Pompoen	Watermeloen

AUGURK (*Cucumis sativus* L.)

De augurk wordt in hoofdzaak geteeld voor de conservenindustrie in binnen- en buitenland, speciaal in de omgeving van Venlo en Roermond, in de Venen en in de Beemster. Verder bij Avenhorn, Grootebroek e.a. plaatsen. De export vindt meestal plaats in verschen toestand, om in het buitenland te worden geconserveerd.

Gladde augurken zijn beter bestand tegen vervoer in verschen toestand dan scherpe, daar de doortjes van deze laatste gemakkelijk kneuzen, waardoor zwarte wondjes ontstaan. Daartegenover draagt de scherpe augurk aan trossen, waardoor hij iets productiever is dan de gladde, welke de vruchten afzonderlijk draagt.

De belangrijkste ziekten van de augurk zijn:

- Vruchtvuur (*Cladosporium cucumerinum*), het zgn. plekken van de vruchten of stipfel.
- Mozaïekziekte, gepaard gaande met verwelking.

Van het vruchtvuur behoeft men geen last te hebben, als men maar de resistente rassen uitzoekt. Tegen de mozaïekziekte daarentegen is nog niet veel te doen. Alleen het ras Delikatess is hiervoor betrekkelijk weinig gevoelig. Men verwarre overigens de verwelking die met de mozaïekziekte samengaat niet met de verwelkingsziekte die te Roelofarendsveen plaatselijk voorkomt en die door een schimmel wordt veroorzaakt. Voor deze laatste zijn voor zoover bekend alle rassen even gevoelig en is vruchtwisseling de aangewezen remedie.

Vroeger teelde men in Limburg veel de Oude Venlosche, een matig scherpe („ruige“) augurk, die zeer vatbaar was voor vruchtvuur. In de jaren tusschen 1910 en 1920 is men toen overgegaan op de Venlosche

Nietplekker, een uit Duitsland afkomstig gladvruchtig ras, dat minder gevoelig was voor vruchtvuur. Dit ras heeft algemeene opgang gemaakt en is het uitgangsras geworden voor verschillende selecties die nog aanzienlijk minder vatbaar zijn voor het plekken. Het is vooral de heer J. H. Tercken te Baarlo geweest, die op dit gebied zeer verdienstelijk werk heeft verricht. Nu teelt men in Limburg zeer veel zijn ras Baarlosche Nietplekker, en ook elders vindt dit ras steeds meer waardeering. In de Venen had men vroeger de Scherpe Veensche (= Kleine Scherpe Hollandsche), maar dit ras heeft sedert omstreeks 1925 zijn plaats moeten afstaan aan de Venlosche Nietplekker en aan selecties daaruit. In de Beemster is eveneens het oude ras de Beemster Ruige practisch niet meer aanwezig. Sinds 1930 ongeveer heeft dit ras zijn vooraanstaande plaats moeten opgeven en is het in hoofdzaak door selecties uit de Venlosche Nietplekker vervangen.

G — Venlosche Nietplekker (Venlosche Export)

Groen, tamelijk lang en slank; glad, licht behaard; vroeg, speciaal voor fijnen pluk, maar ook voor groven pluk geschikt. Plekt minder dan het oude Venlosche ras, maar is lang niet vrij. Uitgangsras voor verschillende selecties die weinig vatbaar zijn voor het plekken. Het is mogelijk, dat verschillende kweekers verbeterde selecties uit dit ras hebben gewonnen, maar dit moet, behalve voor de hierna genoemde, nog uit nader onderzoek blijken.

A — Baarlosche Nietplekker (Ras VI van Tercken)

Uit de Venlosche Nietplekker gewonnen door J. H. Tercken te Baarlo en in 1937 in den handel gebracht. Tamelijk sterke groei. Vrucht mooi groen; lang, slank en recht; glad, fijn behaard; geselecteerd op fijnen pluk, maar ook voor groven pluk geschikt. Practisch onvatbaar voor vruchtvuur. Goede opbrengst.

B — Overvloed

Uit de Venlosche Nietplekker geselecteerd door N.V. „Nunhem” te Nunhem. Tamelijk sterke groei. Gaaf en lang van vorm. Glad, in de jeugd fijn behaard. Geschikt voor fijnen en groven pluk. Weinig vatbaar voor vruchtvuur. Goede opbrengst. Wordt voornamelijk in de Venen geteeld.

B — Delikatess

Forsch gewas, vrucht lang en slank, glad. Practisch onvatbaar voor vruchtvuur. Ontleent zijn waarde aan het feit, dat hij minder vatbaar is voor mozaïekziekte dan de Venlosche Nietplekker en de daaruit gewonnen selecties. Alleen voor grove pluk. Voor fijne pluk te laat en te weinig productief doordat er te weinig vruchten aan komen. Maakt in de Venen eenigen opgang. In de Beemster minder, doordat de vruchten op de klei in ongunstige jaren krom worden.

B — Beemster Ruige

Groen, tamelijk lang, gladde huid, dicht bezet met zwarte haartjes („ruig”); middelmatig vroeg. Plekt in vochtige jaren vaak sterk. Geschikt voor productie van grove augurken. Heeft zijn beteekenis grootendeels verloren.

B — Kleine Scherpe Groene

Iets lichtgroen, tamelijk kort; gedoornd; middelmatig vroeg. Vindt afzet bij particulieren.

B — Kleine Gladde Groene

Nagenoeg glad, slechts iets behaard. Vindt afzet bij particulieren.

B — Witte Appel

Geelwit; geheel volwassen is de vrucht ongeveer appelvormig. Voor particulieren.

EIERPLANT

(*Solanum Melongena* L.)

De eierplant of aubergine wordt geteeld om zijn vruchten. Evenals de tomaat groeit hij het beste onder glas, daar hij warmte en verzorging noodig heeft.

B — Lange Violetroode

KOMKOMMER

(*Cucumis sativus* L.)

In 1939 werden in Nederland in totaal 72.612.000 stuks platglas-komkommers op de veilingen aangevoerd tegen 8.685.000 stuks kaskomkommers. Platglaskomkommers worden dus verreweg het meest geteeld.

Vollegrondskomkommers vindt men practisch alleef bij particulieren. Voor den bak heeft men de keuze uit gele, witte en groene rassen. De binnenlandsche afnemers geven van ouds de voorkeur aan de gele en de witte (in het midden-Westen vooral aan de gele, in het Noorden, Oosten en Zuiden vooral de witte), daar zij abusievelijk meenen, dat de groene niet rijp zijn. Toch begint ook de groene er in ons land meer in te komen. De buitenlandsche afnemers vragen groene komkommers.

In de kas worden alleen groene komkommers geteeld.

Platglas; gele

Beter tegen lage temperatuur bestand dan groene, ook iets sterker tegen ziekten. In hoofdzaak zonder of met weinig broeimest geteeld.

A — Amsterdamsche Lange Gele (Westlandsche Lange Gele, Zwijndrecht-sche Lange Gele)

Lange vruchten, goeden vorm, zwaar van stuk. Lengte \pm 50 cm.

A — Lentsche Halflange Gele (Leidsche Halflange Gele, Roem van Vleuten)

Halflange vruchten (\pm 35 cm). Mooi van kleur. Op lichtere gronden soms teveel 2e soort, doordat de vrucht te licht blijft. Rijkdragend. Wil-lige groeier.

B — Aurea

Selectie gewonnen door Rijk Zwaan; geïntroduceerd in 1936-1937. Halflang, in zwaarte tusschen Amsterdamsche Lange Gele en Lentsche Halflange Gele. Kleur in het begin lichtgeel en een weinig zwart gedoornd, in snijdbare toestand wasgeel. Vrijwel geen^o hals. Groeikracht goed. Productief.

Platglas; witte

Kunnen als regel lagere temperatuur verdragen en worden niet zoo spoedig door ziekten aangetast als gele en groene komkommers. In hoofd-zaak zonder of met weinig broeimest geteeld.

A — Westlandsche Halflange Witte (Delftsche Halflange Witte)

Rijkdragend. Vruchten goed van vorm, doch soms op lichtere gronden niet groot en zwaar genoeg, zoodat dan veel zgn. halven worden geogst.

B — Alabaster Lange Witte

Lange zware vruchten, doch meestal niet zeer veel. Goede vorm. Willige groeier.

B — Edelweiss

Gewonnen door Rijk Zwaan uit een kruising van Westlandsche Halflange Witte × Alabaster Lange Witte; geïntroduceerd in 1936-1937. Halflang, maar langer dan Westlandsche Halflange Witte. Tamelijk korte hals. Geringe neiging tot zaadvorming. Productief. Grof gewas, dat minder snoei vereischt dan bovengenoemde witte rassen.

Platglas; groene

Minder sterk dan gele en witte komkommers. Op warme rijen geteeld.

G — Telegraaf (Improved Telegraph, Lange Donkergroene Spiers)

Men pleegt onderscheid te maken tusschen de Improved Telegraph, met een betrekkelijk slanken hals en matige groei, en de Lange Donkergroene Spiers met korten stompen hals en krachtigen groei. De laatstgenoemde zou bovendien vruchtbaarder zijn, maar met iets kortere vruchten dan de Improved Telegraph. Er zijn echter ook personen, die meenen, dat de benaming juist andersom moet zijn en bovendien zijn er tusschenvormen. De verschillen tusschen deze twee in oorsprong verschillende rassen zijn dan ook zoodanig onzeker geworden, dat wij de twee rassen samenvatten in het eene grondras Telegraaf. Er bestaan verschillende uitstekende selecties uit dit grondras. Het is de bedoeling om in de toekomst op grond van proefnemingen uit te zoeken wat de beste selecties uit het grondras zijn en deze afzonderlijk in de rassenlijst te vermelden.

A — Perfecta

Gewonnen door Rijk Zwaan te Rotterdam uit een kruising van Extra Lange Donkergroene × Delfia; geïntroduceerd in 1936-1937. Lang, op doorsnee tamelijk rond, korte hals, donkergroen. Weinig last van grijsworden door condenswater. Sterke groeier. Iets later dan Extra Lange Donkergroene (zijnde zelf een selectie, die vroeg is, uit de Telegraaf). Productief.

Kas; groene

A — Spotvrije

Uit Engeland ingevoerd onder den naam Spotdisease Resister. Moet sterk zijn tegen bladvuur (althans zoolang er goede groei in het gewas is). Rijkdragend. Mooie lange slanke vruchten. In bakken blijven de vruchten te kort.

Vollegrond

Hieronder volgt een vrij groot aantal vollegrondsrassen, die nog nader op hun eigenschappen en hun waarde zullen moeten worden vergeleken. Zij worden practisch alleen door particulieren geteeld.

Gele Tros

Longa

Lentsche Halflange Gele

Unicum

Gewone Lange Groene

Chineesche Lange Groene

Ideaal

Japansche Klim

Torpedo

MELOEN (*Cucumis Melo* L.)

De meloenen kunnen voor een groot gedeelte in drie groepen worden verdeeld:

- a. **Netmeloenen.** Deze zijn gekenmerkt door een kurkachtig net op het oppervlak van de schil. De planten zijn meestal vrij sterk tegen ziekten. De opbrengst is over het algemeen goed en de vruchten kunnen zeer goed tegen vervoer. Maar de smaak is gewoonlijk matig. De vruchten van de rassen van deze groep worden veel voor export gebruikt.
- b. **Gladde meloenen.** Weinig netvorming op de schil en vrucht meestal weinig geribd. Vorm meestal iets hoogronde. Smaak vaak zeer goed, meestal zeer zoet. De planten zijn over het algemeen niet zoo sterk tegen ziekten, de bestuiving baart soms moeilijkheden en de dunne schil maakt dat de vruchten spoedig barsten en slecht tegen een lang vervoer bestand zijn. De meeste rassen van deze groep dienen dan ook voor de binnenlandsche consumptie.
- c. **Cantaloupen.** Dit is een groep van rassen met ronde, soms platronde, of zeer zelden langgerekte, vruchten, die zeer sterk geribd zijn en op de ribben vele wratten bezitten. De smaak is uitstekend, maar de vruchten zijn slechts enkele dagen na den oogst goed te houden. Daarna worden zij melig.
De rassen van deze groep zijn alleen voor het binnenlandsch verbruik van belang.
Een aantal rassen zijn ontstaan door kruising tusschen leden van verschillende van deze groepen.

Netmeloenen

A — Dubbele Net (Westlandsche Net)

Onder warm en koud platglas. Ook wel in het stookwarenhuis aan touw opgeleid. Voor allerlei teeltwijzen geschikt, 't beste met lichte of zonder verwarming. Geen kwaliteitsras. Vrij laat; zet gemakkelijk vrucht; 3-6 vruchten per plant; flink groote vruchten; geeft het gemakkelijkst een tweede snede vruchten; minder goed van smaak. Sterk t.o.v. ziekten. Weinig stek. Vroeger meer geteeld dan nu.

A — Enkele Net (Westlandsche Enkele Net)

Onder platglas, wat later geteeld dan Dubbele Net. Vroeg rijp; zet gemakkelijk; vruchten kleiner dan die van Dubbele Net, maar meer per plant. Geen kwaliteitsras. Vrij sterk, maar minder dan Dubbele Net. De planten gaan na de eerste snede soms spoedig dood.

A — Gekruiste Net

Onder platglas, meestal wat later geteeld dan Dubbele Net. Vroeg rijp; zet gemakkelijk; vruchten kleiner dan die van Dubbele Net, maar meer per plant; iets grooter dan die van Enkele Net. Geen kwaliteitsras.

B — Kennemerland

Onder platglas. Laat; vruchten kleiner dan bij Enkele Net, minder goed tegen vervoer bestand, bij den steel gemakkelijk scheurend; productief.

B — Vierländer Net

Gladde meloenen

A — Suikermeloen Witte (Guernsey Conqueror)

Stookkas (warenhuis) opgeleid aan touw, ook koude kas. Warm en koud platglas. 't Meest geschikt voor de eerste teeltwijze, onder platglas soms veel stek. Tamelijk laat. Vruchten van uitstekende kwaliteit; 4 à 5 per plant; zwakke schil; vaak scheef door slechte bestuiving. Vrij sterk.

A — Oranje Ananas (Tijgerananas)

Laat gezet, b.v. eind Mei, onder platglas, veelal zonder broeimest. Laat rijp. Vruchten fijne kwaliteit; 3 à 4 per plant; teere schil; spoedig barstend. Vrij sterk.

B — Roode Ananas (Amerikaansche Kleine Roodvleezige Ananas)

Laat onder platglas, veelal zonder broeimest. Vruchten fijne kwaliteit; 5-8 per plant; teere schil; spoedig barstend. Niet zeer sterk.

B — Groene Ananas (Amerikaansche Kleine Groenvleezige Ananas)

Ongeveer als Roode Ananas, behalve dat de kleur van het vruchtvleesch anders is.

Cantaloupen

A — Karbonkel

Laat onder platglas. Vruchten van goede kwaliteit, maar weinig per plant. Scheurt spoedig bij den steel. Vele scheef door onvoldoende bevruchting. Sterk tegen ziekten.

B — Noir des Carmes (Schwarze Karmeliter)

Geschikt voor warme bak. Vruchten zeer goede kwaliteit, zwaar per stuk. Voor particulieren.

Vollegrondsmeloenen

De teelt van vollegrondsmeloenen is in ons land zeer riskant. Wordt alleen wel eens door particulieren geprobeerd.

B — Vollegrondsmeloen

Alleen in warme zomers een smakelijk product.

PEPER

(*Capsicum annuum* L.)

Behalve hier en daar door liefhebbers, wordt de peper voornamelijk in het Westland ook door beroepstuinders geteeld. Dit geschiedt onder plat glas of in het warenhuis.

A — Westlandsche Lange Roode

Selectie uit de Spaansche Lange Roode. Vruchten iets langer dan bij deze laatste.

A — Paprika Dikke Roode Elite

B — Spaansche Lange Roode

POMPOEN

(*Cucurbita maxima* Duchesne en *C. Pepo* L.)

Bij den pompoen komen vormen voor die uitsluitend als sierplant fungeeren en andere die eetbare vruchten opleveren. Deze vruchten zijn in verschen toestand niet bijzonder lekker van smaak, maar kunnen, ingelegd in suiker, een smakelijk gerecht geven. De planten kunnen bij ons in den zomer in den vollen grond worden geteeld. Hieronder volgen de namen van een aantal rassen, die nader zullen moeten worden uitgezocht.

Gele Reuzen (Gele Centenaars)	Zuchetti
Groene Reuzen (Groene Centenaars)	Vegetable Marrow (Eng. Merg)
Roode Reuzen (Roode Centenaars)	Witte Custard
Hubbard Squash	Lange Rankende Witte
Hubbard Groote Groene	Lange Niet Rankende Witte
Hubbard Groote Gele	Lange Rankende Groene
Golden Hubbard	Lange Niet Rankende Groene
Blue Hubbard	

TOMAAT

(*Solanum Lycopersicum* L.)

Men pleegt de kastomaten in te deelen in twee typen:

- a. Rassen met fijne vruchten, met als hoofdras Ailsa Craig.
- b. Rassen met grove vruchten, met als hoofdras Tuckswood.

De rassen met fijne vruchten behooren in het algemeen thuis op vruchtbare gronden. Op de lichte zand- en zavelgronden gaat de opbrengst na enkele jaren achterruit, doordat de vruchten te fijn worden. Daar worden zij derhalve alleen in nieuwe kassen geteeld en later, als de opbrengst vermindert, vervangen door rassen met grove vruchten. Deze laatste worden in het algemeen geteeld op de minder vruchtbare gronden en in oude kassen, omdat zij ook daar nog een behoorlijke vrucht opleveren.

Deze indeeling heeft jarenlang voldaan, maar in den laatsten tijd zijn er verschillende tusschenvormen ontstaan, die sommige eigenschappen met Ailsa Craig en andere met Tuckswood gemeen hebben. Ook doet zich het geval voor dat b.v. van de Ailsa Craig zelf selecties zijn ontstaan die veel grovere vruchten voortbrengen dan de oorspronkelijke vormen. En verder is hier en daar de behoefte ontstaan om de rassen nog volgens andere voor de practijk belangrijke gezichtspunten in te deelen, dan alleen volgens de fijnheid van de vrucht. Een en ander maakt het noodig dat het rassenprobleem bij de tomaat grondig in studie wordt genomen. Dit zal ook noodig zijn om het groote aantal selecties dat er van sommige tomatenrassen in den handel is gebracht, op de juiste wijze te kunnen inventariseeren en classificeeren. Nu is hier volstaan met het aangeven van de hoofdtypen en het eenvoudig noemen van de namen van de rassen of selecties, die met meer of minder recht bij deze hoofdtypen kunnen worden ondergebracht. Het is best mogelijk, dat enkele waardevolle selecties ontbreken of waardelooze zijn opgenomen. Dat moet uit nader onderzoek verder blijken.

Behalve kastomaten teelt men ook nog wat tomaten in den vollen grond. Men gebruikt hier meestal de gewone kastomatenrassen voor. Maar er zijn ook enkele rassen, die speciaal voor den vollen grond worden aanbevolen. Verder heeft men nog bijzondere rassen, die meer als siergewas worden geteeld.

Rassen met fijne vruchten. Hoofd ras Ailsa Craig

A — Ailsa Craig

Tamelijk forsich gewas met zijwaarts uithangende bladeren. Matig lange tros met tamelijk veel vruchten per tros. Vrucht rond tot hoogronde, overwegend 2- en ook 3-hokkig. Vatbaar voor holheid van de vruchten, hetgeen vooral tot uiting komt bij te geilen groei. Het percentage A-toma-

ten hangt, behalve van de groeiomstandigheden, af van de selectie die men heeft. Vroeger was de Ailsa Craig fijn van vrucht. Tegenwoordig zijn er ook selecties met veel grovere vruchten. Uitstekend voor de kas, maar ook voor vollen grond. De fijnere vormen alleen voor klei- en veengronden en op de lichtere gronden alleen als zij nieuw zijn. De grovere vormen ook voor gronden waar de groeiomstandigheden minder gunstig zijn.

A — Kampioen

Gewas iets minder fors dan bij Ailsa Craig. Bladeren zijwaarts uithangend. Matig lange tros met tamelijk veel vruchten per tros. Vrucht rond tot hoogronde, 2- en 3-hokkig. Percentage A-tomaten ongeveer als bij de fijne Ailsa Craig. Vroeger dan Ailsa Craig, maar opbrengst misschien iets minder. Uitstekend voor de kas op vruchtbare grond. Niet voor ouden grond.

B — Overeenkomstige rassen of selecties die nader geënclassificeerd moeten worden:

Acra	Kweckerstrots
Augusta	Market King
Brilliant	Omega
Electric	Premier
Eminent	Triumph
Globe	Tuckcraig
Glorie	

Rassen met grove vruchten. Hoofdras Tuckwood

Deze groep is over het algemeen iets minder gevoelig voor meeldauw dan de voorgaande, maar is toch lang niet onvatbaar.

A — Tuckwood

Tamelijk krachtig gedrongen gewas. Bladeren betrekkelijk kort en neerhangend. Tros korter dan bij Ailsa Craig, met tamelijk veel vruchten per tros. Vrucht platronde tot rond, vaak wat gegroefd, overwegend 3- en 4-hokkig, soms meerhokkig. Meestal gering percentage A-tomaten, tevens 15-20% schokkers (waaronder hier worden verstaan: onregelmatig gevormde vruchten van alle grootten, die gewoonlijk gekenmerkt zijn door een streepvormig stijlidteeken op den neus i.p.v. een puntvorming). Zelden holle vruchten. Speciaal voor de minder vruchtbare gronden en voor kassen waarin de groei begint na te laten.

A — Potentaat

Krachtige groei, tamelijk open gewas. Bladeren zijwaarts uithangend. Tros ongeveer evenlang als bij Tuckwood, met tamelijk veel vruchten per tros. Vrucht mooi rond, weinig gegroefd, overwegend 3- en 4-hokkig, soms meerhokkig. Wel eens zacht. Meestal gering percentage A-tomaten, tevens 15-20% schokkers. Zelden holle vruchten. In het algemeen voor hetzelfde doel geschikt als Tuckwood.

B — Overeenkomstige rassen of selecties die nader geënclassificeerd moeten worden:

Craigwood	Tuckqueen
Export	Optimus

Tusschenvormen

De hieronder volgende rassen vormen min of meer tusschenvormen tusschen het Ailsa Craig-type en het Tuckswood-type. Hun vruchten zijn wat meer platrond en hebben eenige neiging om onder gunstige groei-omstandigheden wat zacht te worden. Zij leenen zich daarom vooral voor de wat zwaardere gronden:

B — Tuckstir

Matig forsich gewas met zijwaarts uithangende bladeren. Tros weinig langer dan bij Tuckswood, met tamelijk veel vruchten per tros. Vrucht platrond tot rond, 2- en 3-hokkig. Gewoonlijk middelmatig groot percentage A-tomaten. Het ras Succes heeft veel overeenkomst met Tuckstir.

B — Westlandia

Matig forsich gewas met zijwaarts uithangende bladeren. Tros tamelijk lang met tamelijk veel vruchten per tros. Vrucht platrond-rond, 2- en 3-hokkig. Vrij groot percentage A-tomaten.

B — Radio

Tamelijk laagblijvend gewas met zijwaarts uithangende bladeren; zeer korte stengelleden. Tros matig lang, met tamelijk veel vruchten per tros. Vrucht platrond-rond, 2- en 3-hokkig. Middelmatig groot percentage A-tomaten.

Vollegrondstomaten

A — Vahle Leader

Tamelijk forsich gewas met zijwaarts uithangende bladeren. Zeer lange tros met tamelijk veel vruchten per tros. Vrucht rond, 2- en 3-hokkig. Groot percentage A-tomaten. Voor vollegrondsteelt.

B — Suiker Kleinvruchtige Roode

Zoet. Voor particulieren.

B — Suiker Grootvruchtige Roode

Zoet. Voor particulieren.

B — Zonneschijn Goudgele

Gele vollegrondstomaat.

Siertomaten

B — Abrikoos of Perzik

B — Peervorm (Geel of rood)

B — Aalbes

B — Pruinvorm (Geel of rood)

B — Kersvorm

WATERMELOEN

(*Citrullus Citrullus* (L.) H. Karst.)

De watermeloen kan in de Zuidelijke Europeesche landen wel in den vollen grond worden geteeld, maar in Nederland slaagt hij alleen onder glas. De vruchten zijn zoet en smeltend, maar weinig krachtig van smaak. Zij worden in ons land zeer weinig, en dan alleen door particulieren geteeld. De volgende namen werden in prijscouranten van Nederlandsche zaadhandelaren aangetroffen.

B — Witzadige

B — Zwartzadige

IV. KOOLSOORTEN.

Bloemkool	Roode Kool	Boerenkool
Brocoli	Savooie Kool	Koolrabi
Witte Kool	Spruitkool	Chineesche Kool

BLOEMKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *botrytis* L.)

De rassenkeuze bij bloemkool hangt in de eerste plaats af van de teeltwijze. Men kan in hoofdzaak drie teeltwijzen onderscheiden:

1. Weeuwenteelt. - Zaaï omstreeks eind September in kouden bak en uitplanting in hoofdzaak in warme kas, warenhuis en bak, soms ook in den vollen grond.
2. Vrijsterteelt. - Zaaï omstreeks Januari-Februari in kouden bak en uitplanting in hoofdzaak in den vollen grond.
3. Vollegroundsteelt van herfst- en winterbloemkool. - Zaaï in Maart of April-Mei op zaaibedden in den vollen grond en uitplanting in Juni of Juli-Augustus.

Voor weeuwenteelt kiest men bij voorkeur vroege rassen met betrekkelijk weinig blad. Tegenover het voordeel van de vroegheid staat het nadeel van een kleinere kool en een grootere gevoeligheid voor boren. De vroege rassen eischen daarom veel zorg en een ongestoord doorgaanden groei. Dit geldt destemeeër naarmate zij vroeger zijn.

Bij vrijsterteelt komt het product later op de markt, zoodat men een mooiere kool moet aanbieden om een behoorlijken prijs te halen. Bovendien is het gewas in den vollen grond meer afhankelijk van het weer dan onder glas en moet de kool sterker zijn tegen warmte en tegen slecht weer. Men kiest hiervoor bij voorkeur iets minder vroege, maar iets forschere rassen met een grootere kool.

Voor vollegroundsteelt voor oogst in herfst en winter heeft men rassen noodig, die de volle zomerwarmte goed kunnen doorstaan. Over het algemeen zijn dit nog weer wat zwaardere rassen dan die welke voor de vrijsterteelt worden gebruikt.

Weeuwenteelt

Rassen uit de Erfurter groep

Deze onderscheiden zich door een tamelijk stijf en vlak blad en een witte, fijnkorrelige kool. Eenige van de meest bekende rasnamen uit deze groep zijn hieronder opgenomen. In werkelijkheid is er echter nogal wat verschil tusschen de selecties die door verschillende selectiebedrijven van de rassen worden aangeboden.

G - Delftsche Kortpoot (Erfurter Dwerg)

Grondras in deze groep; de verschillende herkomsten vaak nogal wat uiteenlopend; uitgangras voor vele selecties. Blad tamelijk stijf, matig vlak, vrij lang en breed. Kool wit, fijn van korrel.

A - Veentje

Selectie uit Delftsche Kortpoot, die bekend staat als wat vroeger en wat fijner van kool te zijn dan deze en ook wat gevoeliger t.o.v. ongunstige omstandigheden. Blad betrekkelijk kort en breed, tamelijk vlak en iets spreidend. Nu groot verschil tusschen verschillende herkomsten.

A — Remme

Selectie uit Delftsche Kortpoot, gewonnen door den heer Remme te Delft. Blad als Delftsche Kortpoot, maar forscher en wat meer „lawaaï”. Kool wit, fijn van korrel, wat zwaarder, maar niet later dan Delftsche Kortpoot. Kan beter tegen warmte dan deze en is in het algemeen minder onderhevig aan mislukkingen. Het tegenwoordige ras schijnt niet meer geheel met de oorspronkelijke selectie overeen te komen.

A — Erfurter Extra Vroege Dwerg (Extra Fijne Vroege Broei, Selectie A of Ideaal)

Evenals Veentje een vroeg Erfurter-type, maar zich daarvan onderscheidend door een zeer stijl en vlak, betrekkelijk smal en spits blad. Kool wit, middelgroot, fijn van korrel.

B — Gekruiste Veentje

Komt veel met de gewone Veentje overeen. Blad misschien wat smaller en steiler en lichter van kleur. Is nog betrekkelijk nieuw.

Rassen uit de Zesweeksche groep

Deze rassen zijn gekenmerkt door een sterk gevouwen blad en een crémewitte kool met sterk geprononceerde korrel. Het grondras in deze groep is Zesweeksche. Wat onder den naam Zesweeksche geleverd wordt is echter zeer uiteenlopend van vorm en van kwaliteit. Ook is de verhouding van Zesweeksche tot Mechelsche niet duidelijk. Onder beide namen wordt vaak hetzelfde geleverd. Volgens sommige zaadhandelaren behoort Mechelsche in de groep van de Zesweeksche thuis, volgens andere is het een buiten deze groep staand ras.

Het belangrijkste ras in deze groep is de Alpha.

G — Zesweeksche

Grondras in deze groep, naar de verschillende herkomsten uiteenlopend. Meestal minder goed dan de rassen uit de Erfurter-groep. Er bestaan echter enkele goede selecties. Blad sterk gevouwen, behoort aan den voet breed en aaneensluitend te zijn, top meestal iets naar buiten knikkend. Kool crème-wit, grof van korrel.

A — Alpha (Record, Glorie, Westlandia, Pionier, Speciaal, Delftlanders, Eminent)

Moet een selectie uit de Zesweeksche zijn. Vroeg tot middelvroeg. Forsch. Blad sterk gevouwen. Behoorlijk zelfdekkend. Kool crème-wit, grove korrel. Schift niet gemakkelijk en schiet traag. Uitstekend voor rijenkool en voor vroege weeuwenteelt in den vollen grond.

B — Mechelsche

Verhouding tot Zesweeksche groep nog niet duidelijk, maar voorloopig hierbij ondergebracht. Iets zwaarder dan Zesweeksche. Aan den voet open door kale bladstelen. Kool crème-wit, grof van korrel. In hoofdzaak voor vroege weeuwenteelt in den vollen grond.

Vrijsterteelt

A — Lecerf

Tamelijk laat rijp. Donkergroen, sterk gevouwen, naar buiten uitbuidend blad. Zelfdekkend. Kool crème-wit, groot, tamelijk rond, grofkorrelig, schift zelden, schiet traag. Uitstekend tegen vervoer bestand; veel voor export geteeld. Dit is het meest gebruikte volleggrondsras. Kan ook als weeuw worden geteeld, maar heeft dan nog al eens last van hartloosheid.

B — Alpha

Zie voor beschrijving onder weeuwenteeft. Voor vollegrondsteelt alleen op goede, vochthoudende gronden.

Vollegrondsteelt van herfst- en winterbloemkool

A — Lecerf

Zie onder vrijsterteelt. Veel gebruikt voor nateelt op vroege aardappelen, sla, peen, enz. Gevoeliger voor koud nat weer dan reuzenbloemkool. Daarom bij voorkeur niet later dan Juni of Juli planten en dan bij voorkeur op niet te zwaren grond.

B — Alpha

Zie onder weeuwenteeft. Voldoet in sommige streken (kleigrond) uitstekend voor de vollegrondsteelt van herfstbloemkool.

Rassen uit de groep Italiaansche Reuzen

Deze rassen onderscheiden zich door een zeer forschen groei, een zeer lang, steil, blauwgroen blad, een matig lange tot lange poot, en een groote, ronde, witte, zeer harde, middelmatig fijnkorrelige kool. Zij eischen een goeden, niet te lichten grond en een zorgvuldige behandeling. Als ze te vroeg geteeld worden, schiften zij gemakkelijk. Zij zijn behoorlijk resistent tegen ongunstig weer, kunnen een droge nachtvorst verdragen, maar gaan te gronde bij een vorstperiode van meerdere dagen achtereen, ook al is deze niet bijzonder streng. De vroegste rassen zijn omstreeks begin October oogstbaar, de laatste niet voor December.

A — Allerheiligen

Bij uitzaai in April, uitplanting eind Juni, oogstbaar in October.

A — Vroege Kortbeen Reuzen

Volgt op Allerheiligen en heeft tamelijk veel overeenkomst met dit ras. Bij zaai begin Mei, uitplanting Juni-Juli, oogstbaar in October.

A — Tusschensoort (Middelvroeg Reuzen)

Volgt op de beide voorgaande rassen en wordt in de Streek het meest geteeld. Bij zaai in Mei en uitplanting in Juli, oogstbaar omstreeks November-December.

B — Late Reuzen (Lombokkers)

Vaak te laat klaar in verband met invallende vorst. Wordt weinig geteeld. Bij zaai in Mei en uitplanting in Juli, oogstbaar in December-Januari.

B — Primus

B — Non Plus Ultra

B — Eclips

BROCOLI

(*Brassica oleracea* L. var. *botrytis* L.)

Brocoli is een soort bloemkool, die geheel in den vollen grond wordt geteeld, en al naar de uitgekozen rassen in den herfst, den winter of het voorjaar geoogst kan worden.

Vroeger was de kwaliteit meestal slecht, maar in verschillende landen met zachte winters, waar de teelt een belangrijke plaats inneemt, heeft men door selectie bereikt dat de Brocoli, wat kwaliteit betreft, zeer na

aan de bloemkool komt. Dit is vooral in Frankrijk en Engeland het geval.

In ons land is er echter weinig werk van gemaakt, daar de teelt bij ons in weerwil van allerlei voorzorgen, zeer wisselvallig is gebleken. Het winterklimaat is hier in den regel blijikbaar niet zacht genoeg. In Walcheren gaat het nog het beste.

Herfstrassen hebben bij ons geen beteekenis, daar er in den herfst voldoende bloemkool aan de markt komt. Alleen de maanden Januari, Februari en Maart, wanneer er geen bloemkool wordt aangevoerd, zouden geschikt zijn voor het veilen van broccoli.

B — Middelvroege Brocoli

Voor oogst in den winter.

B — Late Brocoli

Voor oogst in het voorjaar.

WITTE KOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *capitata* L.)

Ons belangrijkste sluitkoolgebied is de Langendijk in Noord-Holland. De Langendijker bouwers maken onderscheid tusschen *grage* en *taaie* rassen. De eerste zijn snelgroeiend en maken gemakkelijk een kool, terwijl laatstgenoemde trage groeiers zijn. Dit onderscheid betreft niet alleen vroege en late rassen, doch men spreekt ook ten aanzien van de late nog van meer of minder *grage* en *taaie*. Een tweede verschilpunt betreft de dikte van het blad en de nerven. Men spreekt van *grof* en *fijn*. De grove rassen zijn sterker in den groei. In het algemeen gaan de eigenschappen *graag* en *grof* samen, evenals de eigenschappen *taai* en *fijn*. Bij het selecteren van de *taaie* rassen moet men oppassen, dat de kool niet te fijn wordt, daar met te groote fijnheid een grootere vatbaarheid voor verschillende koolziekten en een geringere productiviteit samengaat. De *grage* rassen zijn productiever dan de *taaie*. Het telen van de *taai*ste rassen op lichte gronden is niet aan te bevelen.

Bij de selectie van bewaarkool neemt men als regel aan, dat aan den onderkant ongeveer 5 nerven zichtbaar moeten zijn. Indien dit aantal geringer is, is het een gevolg daarvan, dat reeds aan den voet der bladeren de bladschijf een groote breedte heeft verkregen, terwijl een grooter aantal nerven zichtbaar wordt wanneer de bladeren a.h.w. gesteeld zijn en de schijf pas begint op eenigen afstand van den stromk. Men beschouwt dit laatste als een verschijnsel van fijnheid. Verder wordt er op gelet, dat de bladeren de krop flink omsluiten, ze zijn dan vast.

Van de witte kool (behalve de spitskool) werd in 1939 ongeveer 78% aan den Langendijk geteeld, nog zoowat 9% in de rest van Noord-Holland en ongeveer 10% in de provincie Groningen. De overige 3% werd in de rest van het land ter veiling gebracht.

De vroegste witte kool, die aan den Langendijk wordt verbouwd, is de Langendijker Vroege Witte, ook genoemd Poepewitte of Suikerwitte. De vorm is een beetje spits zoolang de kool nog niet rijp is, bij rijpheid is hij hoogronnd. Men zaait hem tegenwoordig nooit voor Februari, de oogst valt omstreeks 10-15 Juli. Hierop volgt de Langendijker Vroege Herfstwitte, die meer rond is en Februari onder glas of soms ook Maart in den vollen grond wordt gezaaid. Dan komt de Langendijker Late Herfstwitte of Zuurkoolwitte aan de beurt, die rond is en grooter wordt. Deze wordt eveneens in Februari onder glas gezaaid. Tenslotte komt dan de Langendijker Witte Bewaarkool. Deze wordt omstreeks einde Maart-begin April gezaaid en in Juni geplant.

De vroege kool heeft wegens het vroege tijdstip van zaaien weinig last van draaihartigheid, doch veel van de koolvlieg. De Langendijker Witte Bewaarkool ondervindt veel schade van draaihartigheid en herstelt zich daarvan moeilijk. In verband hiermee is er een neiging om zijn planttijd te vervroegen tot begin Mei en in Februari onder glas te zaaien.

De hoeveelheid spitskool die in 1939 ter veiling werd gebracht, bedroeg nog geen 4% van alle in dat jaar geveilde witte kool. Hiervan was bijna de helft (47%) in de provincie Groningen geteeld, ongeveer 17% bij Rotterdam en op IJsselmonde, en de overige 36% in allerlei plaatsen over Nederland verdeeld. Spitskool wordt meest als weeuwen geteeld.

Spitskool

A — Vroege van Sappemeer

Kleine, iets spitse kool, met tamelijk grove nerven. Korte stronk. Zeer weinig buitenblad, daardoor zeer geschikt voor tusschenteelt. Wordt $\pm 1-1\frac{1}{2}$ kg zwaar.

B — Eersteling

Kleine, vrij spitse kool, weinig buitenblad.

B — Express

Matig groote, spitse, vaste kool. Grof generfd. Meer bladgewas dan Vroege van Sappemeer, ook iets later klaar. Minder geschikt voor tusschenteelt. Wordt $1\frac{1}{2}-2$ kg zwaar.

B — Suikerbroodskool (Choupain)

Ovale, iets spitse kool met omsluitend buitenblad. Korte stronk. Middelvroeg. Wordt in Nederland uitsluitend door particulieren gebruikt.

B — Winnigstädter

Tamelijk groote kool. Korte stronk. Vrij veel buitenblad, op den kop iets ingesnoerd en spits sluitend. Vrij laat. Wordt in Nederland uitsluitend door particulieren gebruikt.

Rond of platrond, vroeg

A — Langendijker Vroege Witte (Poepewitte, Suikerwitte)

Ronde, middelgroote kool. Korte, dikke stronk, tamelijk weinig buitenblad. Zaaï tegenwoordig niet voor Februari. Kan ook voor weeuwenteelt gebruikt worden, maar daar men dan in sommige jaren gevaar voor te vroeg doorschieten heeft, is men daarvan teruggekomen. Vroeg snijdbaar, weegt dan ± 2 kg, kan echter ook uitgroeien tot hij 5-6 kg zwaar is.

B — Gouden Akker (Eerste Oogst, Ditmarscher Treib)

Kogelronde, fijngeribde kool. Korte stronk. Weinig omblad, wordt vrijwel uitsluitend voor weeuwenteelt gebruikt. Wellicht iets vroeger dan het voorgaande ras. Hoogstens 3 kg zwaar. Moet op tijd gesneden worden om barsten te voorkomen.

Rond of platrond, middelvroeg

A — Langendijker Vroege Herfstwitte

Groote, ronde, vaste kool. Korte dikke stronk. Vrij veel buitenblad. Ongeveer een maand eerder rijp dan Langendijker Late Herfstwitte. Overigens in eigenschappen vrij veel overeenkomst met dit laatste ras. Voor zuurkoolbereiding. In den regel als vrijsters geteeld. Zaaï Februari-Maart, oogstbaar half Augustus-September.

A — Roem van Enkhuizen

Tamelijk groote, bolronde, vrij vaste kool. Korte stronk. Tamelijk weinig buitenblad. Wordt in Groningen veel als weeuwplant geteeld.

B — Brunswijker

Groote, platte kool. Korte stronk, met tamelijk weinig buitenblad. Voor herfstgebruik en zuurkool. Alleen door particulieren gebruikt, in 't Oosten en Zuiden van ons land.

B — Maagdenburger

Vrij groote, tamelijk platte kool. Korte stronk. Tamelijk weinig buitenblad. Gelijk vrij veel op de Brunswijker, doch minder plat en iets donkerder buitenblad. In Nederland uitsluitend door particulieren gebruikt.

Rond of platronde, herfst

A — Langendijker Late Herfstwitte (Zuurkoolwitte, Inmaakwitte)

Groote, ronde, soms hoogronde, vaste kool. Korte dikke stronk. Met veel buitenblad. Voor zuurkoolbereiding. Zaai Februari onder glas, oogstbaar October-half November.

A — Succes (Herfstdeën)

Gewonnen door Jacob Jong te Noordscharwoude; geïntroduceerd in 1936. Groote, iets platronde, vaste kool. Vrij korte stronk, vrij veel buitenblad. Een typisch kenmerk is, dat de plant in sommige groeistadiën soms iets rood geaderd is. Voor zuurkoolbereiding. De kool kan na den oogst ook nog eenigen tijd bewaard worden.

Rond of platronde, bewaarkool

A — Langendijker Witte Bewaarkool (Deense Witte)

Vrij groote, ronde, dikwijls iets platronde, zeer vaste kool. Vrij lange stronk. Vrij veel buitenblad. Het ras, dat aan den Langendijk in de koolschuren bewaard wordt. De goede bewaartypen zijn o.a. gekenmerkt door een gekartelden bladrand.

B — Amager (Deense Winter)

Vrij groote, ronde, soms iets platronde, vaste kool. Al naar de lengte van den stronk onderscheidt men kortstronk, middelstronk en langstronk. Heeft overeenkomst met Langendijker Witte Bewaarkool, maar is grover. Het blad is korter en dekt de kool minder goed. De kool is minder zwaar en minder bewaarbaar. Wordt uitsluitend door particulieren gebruikt.

B — Blauwrand Kapper

Kleine, platronde, vaste kool. Korte stronk. Buitenblad paars getint. Vrij laat. Uitsluitend door particulieren geteeld.

ROODE KOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *capitata* L.)

Men zie de algemeene inleiding bij witte kool.

Alle rassen van de roode kool zijn zeer gevoelig voor aantasting door verschillende ziekten en vijanden, zooals vallerziekte, draaihartigheid en luisaantasting. Zij lijden meer van groeistoornissen door een slechten bodemtoestand dan de andere koolsoorten. De roode bewaarkool vereischt bij bewaring een zorgvuldiger behandeling dan de witte of de savoie.

In 1939 kwam 64% van de in Nederland geveilde roode kool van den Langendijk, 14% uit overig Noord-Holland, en de rest, zijnde 22%, van IJsselmonde, Groningen en uit andere streken.

Vroeg

A — Langendijker Vroege Roode

Hoogronde, middelgrote vrij donkerroode kool; door de aanwezigheid van een waslaag doet de kleur aan die van blauwe druiven denken. Korte stronk. Weinig buitenblad, dat iets groen getint is. Wordt gebruikt voor weeuweriteelt of in het voorjaar onder glas gezaaid. Zaaityd aan den Langendijk overwegend Februari onder glas. Uitplanting in Maart–April en oogst in Juli–Augustus. Ook in andere streken van ons land veel geteeld.

B — Zenith

Kleine, kogelronde, diep donkerroode kool. Korte tot halflange stronk. Weinig buitenblad. Een typisch kenmerk is, dat het buitenblad gebobeld is. Wordt voor weeuwenplanten gebruikt. Zeeland, W.-Brabant en enkele andere plaatsen. Is vroeger dan Langendijker Vroege Roode.

B — Kortbeen Kleine Bloedroode Erfurter

Kleine bloedroode kool. Korte stronk. Weinig buitenblad. Vroeger dan Langendijker Vroege Roode. Uitsluitend door particulieren gebruikt.

Middelvroeg en herfst

A — Langendijker Herfstroode

Groote, hoogronde, vaste, donkerroode kool met iets lichtere waslaag dan Langendijker Vroege Roode. Matig lange stronk. Wordt in Februari onder glas of in de tweede helft van Maart in den vollen grond gezaaid, oogst September–October. Voor herfstgebruik, de kool kan na den oogst echter nog eenigen tijd bewaard worden.

B — Utrechtsche

Klein, vrij vast, donkerrood. Iets vroeger dan Langendijker Herfstroode. Niet veel omblad. Fijngeribd. Wordt geteeld te Vleuten, in de Bommelerwaard en op enkele andere plaatsen.

B — Negerkop (Mohrenkopf)

Matig groote, ronde kool met zwartrooden kop en donker buitenblad. Iets vroeger dan Langendijker Herfstroode. Wordt vrijwel uitsluitend door particulieren geteeld.

Bewaarkool

A — Langendijker Roode Bewaar

Tamelijk groote, hoogronde, zeer vaste, donkerroode kool. Lange stronk. Iets opstaand buitenblad. In de Noord-Hollandsche koolstreek bekend onder den naam „taaië roode”. Het eenigste roode koolras, dat algemeen bewaard wordt. Wordt aan den Langendijk tweede helft Maart op den kouden grond gezaaid, behoudens vroegeren uitzaai onder glas om door vroegere uitplanting schade door draaihartigheid te voorkomen. Wordt ook in andere streken van Nederland geteeld.

B — Deventer Zwarte

Matig groote, ronde, donkerroode kool, die in het midden-Oosten van ons land geteeld wordt.

SAVOOIE KOOL
(*Brassica oleracea* L. var. *sabauda* L.)

Men zie de algemeene inleiding bij witte kool.

Savooie kool is in het algemeen sterker dan witte en roode kool, d.w.z. heeft minder last van ziekten en stelt minder hooge eischen aan den grond. De voorkeur van den consument gaat als regel uitgesproken in de richting van de groene savooie kool, maar de gele blijft in stand vooral omdat er hiervan goed bewaarbare rassen bestaan en van de groene niet.

Van de gele bewaarkool kwam in 1939 75% in den Langendijk en 16% in het overige Noordelijk deel van Noord-Holland aan de veiling, dat is te samen 91%.

De andere savooie koolsoorten worden veel meer verspreid over het land geteeld, o.a. ook veel in West-Friesland, bij Amsterdam, bij Rotterdam en op IJsselmonde, bij Breda, Maastricht, Groningen, in het N.W. van Friesland, bij Rijnsburg en op andere plaatsen.

Groen, vroeg

B — Kappertjes (Fijne Vroege Groene)

Kleine, iets hoogronde, lichtgroene kool. Korte stronk. Weinig buitenblad, dat vrij donker is.

B — Utrechtsche Ruitjes Kool

Kleine, platronde, lichtgroene kool. Korte stronk. Weinig buitenblad. In hoofdzaak bij Utrecht geteeld.

B — Algro

Gewonnen door Jacob Jong te Noordscharwoude. Geïntroduceerd in 1938. Kleine, ronde, donkergroene kool met korten stronk. Weinig buitenblad, meer gebobbeld dan gekroesd.

B — Spitse Vroege Groene

Kleine spitse kool. Korte stronk. Weinig buitenblad.

Groen, middelvroeg en herfst

A — Grootte Late Groene (Vertus)

Grootte, platronde, iets lichtgroene, grof gekroesde kool. Korte stronk. Vrij veel en frisch buitenblad, dat donkergroen is.

A — Novum

Gewonnen door Jacob Jong te Noordscharwoude; geïntroduceerd in 1936. Vrij grootte, iets platronde, vrij vaste, donkergroene kool. Met groene kroes, korten stronk en tamelijk weinig buitenblad.

B — Victoria

Middelgrootte, ronde vaste, fijngekroesde kool. Tamelijk veel donkergroen buitenblad.

Groen, winterhard

A — Putjeskool

Dankt zijn naam aan het putje in het midden van den kop. Dit putje ontstaat, doordat de bladeren niet over elkaar sluiten, zooals bij de andere rassen, maar voor het midden van den kop in een omgekrulden rand eindigen.

Van de Putjeskool bestaan verschillende typen, o.a. Bredasche, Zwijndrechtsche, Westlandsche, Deventer putjeskool. Deze vormen allen een

zeer fijnegekroesde kool, die bij de Zwijndrechtsche iets hoogronde, bij de Bredasche en Deventer platronde is. De Deventer vormt een veel grootere kool dan de Bredasche. Korte stronk, weinig tot tamelijk veel buitenblad.

A — Winterkoning

Middelgrote, ronde, weinig vaste kool. Vrij lange stronk. Donkergroen met grijze dauwlaag. Zeer fijn gekroesd. Vrij veel omblad. Speciaal als nateelt en voor overwintering op het veld. Naast de Putjeskool de meest winterharde groene kool.

B — Walchersche Groene Punt

Middelmatig groote, ovaalronde, iets spitse, lichtgroene kool. Korte stronk. Matig omblad. Matig gekroesd. Op Walcheren meest als nateelt op vroege aardappelen.

Geel, vroeg en middelvroeg

A — Langendijker Vroege Gele

Tamelijk groote, ronde kool met groene nerven. Korte, dikke stronk. Tamelijk weinig buitenblad. Zeer productief.

Geel, herfst

A — Langendijker Herfstgele

Tamelijk groote, ronde, vaste kool. Vrij korte stronk. Tamelijk veel buitenblad. Zeer productief.

B — Groote Gele Ronde

Groote, ronde, gele kool. Matig lange stronk. Vrij veel buitenblad. Bijna uitsluitend door particulieren gebruikt. In de Bommelerwaard teelt men een vorm van dit ras onder den naam Rijsburger Groote Gele.

Geel, bewaarkool

A — Langendijker Gele Bewaarkool

Vrij groote, ronde, zeer vaste, naar onder spitse, vaste geelgroene kool. Lange, zware stronk. Zwaar buitenblad. Aan den Langendijk algemeen in de koolschuren bewaard. Behalve aan den Langendijk ook in andere streken van Nederland geteeld. Van dit ras komt ook een meer groengeel type voor.

Geel, winterhard

B — Veldgele (Langendijker Taaie of Veldgele)

Tamelijk groote, platronde, losse goudgele kool. Vrij lange stronk. Veel buitenblad, dat geelgroen van kleur is. Een plaatselijk ras van den Langendijk, dat hoe langer hoe meer verdwijnt, omdat de export van deze kool verdwenen is.

B — Bloemendaalsche Gele

Vrij kleine, zeer losse, granaatvormige goudgele kool. Matig lange stronk. Tamelijk veel buitenblad. Matige opbrengst. Zeer winterhard.

SPRUITKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *gemmifera* (D.C.) Thell.)

Volgens den veilingaanvoer in 1939 zijn het Westland (Westerlo-Maasland) en IJsselmonde, met respectievelijk 26 en 22% van den totalen aanvoer in Nederland, de belangrijkste centra van spruitenteelt. Daarop volgen het district van Rijsburg met 8%, Groningen met 6½%, Utrecht

met 5 $\frac{1}{2}$ %, Breda met 4 $\frac{1}{2}$ %, de Beemster met 4% en de streek ten Noorden van Rotterdam met 3%. De overige 20% worden door allerlei andere streken in ons land voortgebracht.

Spruiten moeten in de eerste plaats hard zijn. Verder moeten zij rond en glad zijn, de blaadjes moeten flink om elkaar liggen en niet gerimpeld zijn. De kleur moet goed groen zijn. Late rassen bevriezen dikwijls voordat zij hun oogst geleverd hebben. Vroege daarentegen geven nog al eens losse spruiten. Overigens spelen de groeiomstandigheden t.o.v. de kwaliteit van de spruit een zeer groote rol. Daardoor zijn verschillende telers er toe gekomen zelf zaad te winnen. Zij hebben locale selecties gewonnen, die goed aan de streek zijn aangepast. Daar men bij deze zaadwinning meestal niet op het gevaar van bastaardering let, bevatten deze plaatse-lijke rassen soms eigenschappen van alle spruitkoolrassen, die men in zoo'n streek wel teelt. Enkele van deze rassen zijn in onderzoek.

Vroeg

A — Liersche (Westlandsche)

Halfhoog, vrij frisch gewas. Bladeren vrij groot, plat en iets lepelvormig met vrij lange, soms paars getinte bladstelen. Bladkleur donker-grijsgroen. Spruitjes middelmatig groot, iets hoogrond, niet erg vast, matgroen. Wordt in 't Westland en op vele andere plaatsen geteeld. Ver-toont soms vrij veel variatie. In het Westland vindt men hem wel te vroeg en te grof.

B — Spiraal (Octrooi)

Halfhoog, niet erg frisch gewas. Bladeren matig groot, lepelvormig, lichtgrijsgroen, iets opgericht. Bladstelen middelmatig lang, wit. Spruitjes middelmatig groot, rond, matgroen, iets los. Voor lichtere gronden, als nateelt. Niet te vroeg zaaien.

B — Bredasche

Vrij hoog gewas. Bladeren klein tot middelmatig, iets lepelvormig, lichtgroen. Spruitjes matig groot, rond, vast. Omgeving van Breda teelt volvelds.

B — Primeur

Vrij laag gewas. Bladeren klein tot middelmatig, iets lepelvormig, donkergrijsgroen. Spruitjes middelmatig groot, iets hoogrond, matgroen, vrij vast.

B — Hercules

Laag gewas. Bladeren middelmatig groot, lepelvormig, grijsgroen. Spruitjes middelmatig groot, rond tot iets hoogrond, matgroen, vrij vast. Particulieren.

Middelvroeg

B — Huizer

Gewonnen door Adrianus Huizer te Rijsoord. Halfhoog gewas. Bladeren middelmatig groot, plat en iets lepelvormig, grijsgroen. Spruitjes matig groot, rond, matgroen, vrij vast. Wordt op IJsselmonde veel geteeld, verder o.a. ook in Groningen.

B — Deventer Winter

Vrij laag gewas. Bladeren middelmatig groot, lepelvormig, grijsgroen. Spruitjes matig groot, rond tot hoogrond, matgroen, vast.

Laat

A — Roodnerf (Paarsnerf, Kennemer Paarsnerf, Barendrechtsche, Roem van Barendrecht, Zwijndrechtsche Markt)

Vrij hoog gewas. Bladeren, middelmatig tot vrij groot, plat, donkergroen met sterk paars getinte bladstelen en hoofdnerfen. Spruitjes klein tot middelmatig groot, rond, matgroen, iets paars getint, vast. Veel geteeld ras, dat vrij goed tegen koude bestand is. Veelal als nateelt of gecombineerd met vroege aardappelen.

B — Beemster

Vrij hoog tot hoog gewas. Bladeren groot, breed, plat tot iets lepelvormig, iets donkerder grijsgroen. Spruitjes middelmatig tot vrij groot, rond, matgroen, vast. In de Beemster wordt veel spruitkool geteeld, waarvoor men zelf het zaad wint. De Beemsterspruit is laat, vast en productief. Nateelt op vroege aardappelen en gecombineerd met andere gewassen, als erwten en boonen. Doet het in de Beemster zeer goed. Volgens verschillende ervaringen niet geschikt voor zandgrond.

B — Nunhem's Kolom

Middelmatig, hoog gewas. Bladeren vrij klein, plat tot iets lepelvormig, donkergroen, opgericht. Spruitjes klein, rond, donkergroen, vast. Nog weinig ervaring.

B — Perfection (Kogel, Kogelronde, Ideaal, Brusselsche Halfhooge)

Halfhoog gewas. Bladeren vrij klein, lepelvormig, donkergrijsgroen. Spruitjes vrij klein, rond tot hoog rond, donkergroen, vrij los. Particulieren.

BOERENKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *acephala* DC.)

Daar boerenkool 's winters op het land staat, is de winterhardheid het eerste richtpunt bij de rassenkeuze. Verder zijn smakelijkheid, opbrengst en tijd van oogstbaarheid van belang. De fijngekrulde rassen zijn vaak het smakelijkst, maar zij zijn het minst winterhard. Voor deze laatste eigenschap moet men juist de grove gekrulde hebben. De fijngekrulde rassen hebben verder het bezwaar dat bij yochtig weer spoedig bruine rottingsplekjes op de bladeren verschijnen, die zich soms zeer snel uit kunnen breiden.

Lage rassen worden bij sneeuwval spoedig door sneeuw bedekt, waardoor zij tegen strenge vorst beschut zijn. Maar bij regenachtig weer worden zij erg bespat, zoodat de bladeren zanderig worden. Bij hooge rassen is de toestand net andersom. Zij heffen de bladeren hoog boven den grond uit, waardoor zij schoon blijven. Maar ze steken door een eventueel sneeuwdak meestal naar buiten en staan daardoor weer bloot aan vorst. Ook heeft de hooge stand meer beschadiging door storm tengevolge.

De middenweg tusschen deze tegenstrijdige eischen heeft in Nederland den meesten ingang gevonden. Men teelt het meest de halfhooge matig fijngekrulde rassen.

Hooge rassen

A. — Hooge Groene Fijngekrulde

Hoogte \pm 90 cm. Zeer fijn gekrulde, donkergroene bladeren. Wordt geoogst als het gevoren heeft. Door den hoogen stand verliezen de planten in het najaar, vooral met regen en wind veel bladeren en blijft alleen de kop goed. Matig winterhard.

B — Hooge Groene Grofgekrulde (Westerwoldsche)

Hoogte \pm 1 m. Grofgekruld, zeer hoogstammig, frisch groeiend gewas. Winterhard. Zeer groote opbrengst. Voor consumptie minder goed geschikt, in hoofdzaak geteeld voor groenvoer in den winter (als veevoer, voor kippen en geiten).

Halfhooge rassen

A — Halfhooge Fijngekrulde Westlandsche (Halfhooge Amsterdamsche)

Hoogte \pm 70 cm. De eerste bladeren zijn iets grof gekruld, doch in den herfst en winter wordt het blad zeer fijn gekruld. Breede platte koppen. Ook na vorstweer behoudt dit ras een flinken zwaren kop, daar het onderblad niet afvalt, zoodat men een flinke opbrengst verkrijgt. Blad heldergroen van kleur. Behoorlijk winterhard. Er zijn grovere en fijnere selecties, die in verband daarmee ook varieeren in winterhardheid, kwaliteit en opbrengst.

Het meest geteelde ras in Nederland.

B — Roem van Hees (Zelfde type als Mosbacher Halfhooge)

Hoogte \pm 50 cm. Als jonge plant heeft het blad een breede gladde bladschijf met fijngekrulden rand. De bladnerf is breed en lichtgroen tot groenachtig wit. Later worden de bladeren iets smaller met breederen fijngekrulden rand. Hoe meer naar het voorjaar, hoe fijner gekruld. Goede opbrengst. Winterhard.

B — Groninger Withart (Zilverhart)

Hoogte 70–85 cm. Tamelijk fijngekruld, met wit hart, dat zich na het invallen van de vorst scherp afteekent. Groote opbrengst. Wordt geteeld in Groningen.

B — Halfhooge Moskrul (Halfhooge Extra Fijngekrulde)

Hoogte 60 à 70 cm. Vormt snel een zeer fijn gekrulden niet bijzonder grooten kop. Laat tegen den winter de onderste bladeren vallen. Is in den herfst oogstbaar, maar moet ook vóór den winter gesneden worden, daar hij niet winterhard is. Matige opbrengst. Voor particulieren.

B — Tongblad (Tongvormige Halfhooge Extra Fijngekrulde, Lerchenzungen)

Hoogte 80 cm. Donkergroen, lang, smal, zeer fijn gekruld blad. Matig winterhard. Geringe opbrengst. Wordt in de Bommelerwaard geteeld. Overigens in hoofdzaak voor particulieren.

Lage rassen

B — Lage Groene Fijngekrulde

Hoogte 25 cm. Groeit bijna zonder stronk. Bladeren op den grond liggend. Vrij winterhard. Opbrengst tamelijk gering. Voor particulieren.

B — Lage Donkergroene Fijngekrulde

Hoogte \pm 30–35 cm. Gelijkt veel op bovenstaand ras. Donkergroen blad. Meer winterhard.

B — Lage Groene Moskrul

Hoogte 25 cm. Blad uiterst fijn gekruld. Kleine kop. Niet winterhard. Geringe opbrengst. Voor particulieren.

B — Bonte of Sierkool

Hoogte uiteenlopend van laag tot halfhoog, met bontgekleurde meer of minder fijn gekrulde bladeren. Wordt voor beplanting van winterperken gebruikt. De bladeren dienen ook vaak tot versiering van fruitschalen.

CHINEESCHE KOOL

(*Brassica Napus* L. em. Metzger var. *chinensis* (L.) O. E. Schulz)

Toen een aantal jaren geleden de teelt van deze koolsoort op verschillende plaatsen in ons land begonnen werd, brachten de in kleine hoeveelheden aangeboden producten een behoorlijken prijs op. Toen de teelt zich uitgebreide, bleek echter dat het publiek deze groente niet erg gunstig opnam en de prijzen bleven betrekkelijk laag.

Deze kool kan als nateelt gebruikt worden. Begin Juli tot half Augustus op de blijvende plaats gezaaid. Wordt deze groente vroeger gezaaid, dan vormen vele planten bloemstengels voor ze oogstbaar zijn.

A — Cantonner Witkrop (Granaat, Torpedo)

Vormt een lange smalle krop. Schiet gemakkelijk door. Zeer vatbaar voor knolvoet.

KOOLRABI

(*Brassica oleracea* L. var. *gongylodes* L.)

De stengel van de koolrabiplant is verdikt tot een stengelknol, welke gegeten wordt. Deze behoort kogelrond of min of meer platrond te zijn. Minder gewenscht is de peervorm.

De bladeren zijn langgesteeld en op den stengelknol ingeplant. Er zijn rassen geschikt voor teelt onder glas, voor vroeg buiten en voor de zomer-teelt.

Vroege rassen

A — Dvorsky's Treib

Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Zeer weinig kleine, fijn gesteelde bladeren. Het is een selectie uit de Prager Fijne Witte Broel (Prager Weisser Treib) en voor vroege teelt onder glas het beste type.

A — Prager Fijne Witte Broel

Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Zeer weinig fijn blad. Heeft een snelle groei en vormt zeer malsche knollen. De uit dit ras gewonnen Dvorsky Treib heeft een nog iets kortere groeiperiode en nog fijner blad. Overigens gelijken ze veel op elkaar.

A — Prager Fijne Blauwe Broel

Knol en bladeren blauw gekleurd. Overigens dezelfde kenmerken als Prager Fijne Witte Broel.

A — Weener Witte

Knol tamelijk klein, platrond, groenachtig wit. Weinige tamelijk groote langgesteelde bladeren.

A — Weener Blauwe

Dezelfde kenmerken als Weener Witte, alleen zijn het blad en de bladsteel iets fijner en de knol en de bladsteel blauw gekleurd. Beide rassen zijn ook te gebruiken voor teelt onder glas.

B — Witte Delikatesse

Knol matig groot, rond. Bladeren iets forscher dan van Weener Witte, rechtopstaand.

B — Blauwe Delikatesse

Dezelfde kenmerken als bij Witte Delikatesse. Knol en bladstelen blauwgekleurd.

B — Engelsche Vroege Witte

Knol grooter dan van Weener Witte, platrond. Bladeren vrij groot, breed, met dikke stelen, rechtopstaand. Vroeg ras voor teelt in den vollen grond.

B — Engelsche Vroege Blauwe

Dezelfde kenmerken als Engelsche Vroege Witte. Knol en bladstelen blauwgekleurd.

Late rassen

B — Goliath Witte Reuzen

Knol groot, vrij grof, eenigszins ovaalrond. Bladeren groot, frisch, met dikke stelen. Kan vrij lang blijven staan zonder houtig te worden. Teelt in den nazomer.

B — Goliath Blauwe Reuzen

Dezelfde kenmerken als Goliath Witte Reuzen. Knol en bladstelen blauwgekleurd.

V. KNOL- EN BOLGEWASSEN

Consumptieraap
Koolraap
Kroot

Pastinaak
Radijs
Ramenas

Schorseneer
Ui
Wortel

CONSUMPTIERAAP

(*Brassica Rapa* L. em. Metzger var. *Rapa* (L.) Thell.)

Men onderscheidt Meirapen die begin Maart (of later) gezaaid worden en dan omstreeks eind Mei (of later) geoogst kunnen worden, en herfst-rapen, die omstreeks 10 Augustus worden gezaaid en omstreeks eind October gerooid worden. Meirapen worden ook vroeg onder glas geteeld.

Rond of platrond

A — Platte Witte Meiraap

A — Platte Gele Meiraap

A — Goudbal

A — Ronde Gele Herfst (Zandraap)

B — Ronde Witte Roodkop

Halflang

A — Hilversumsche Halflange Witte Stompe

Lang

B — Nijmeegsche Lange Witte

B — Fransche Lange Witte

Behalve bovenstaande rassen, die voor tuinders bestemd zijn, zijn er nog heel wat die eenigen afzet vinden speciaal bij particulieren. Daar dit aantal wel wat groot is om hier in zijn geheel te worden vermeld, zal eerst een nadere schifting dienen plaats te vinden.

KOOLRAAP

(*Brassica Napus* L. em. Metzger var. *Napobrassica* (L.) Peterm.)

Bij de koolraap onderscheidt men witte en gele rassen. De witte dienen uitsluitend voor veevoer. De gele zijn behalve voor het vee, ook voor menselijke consumptie geschikt. Zij worden voornamelijk slechts in Friesland en in de Bommelerwaard voor dit doel geteeld. In Friesland is het de Friesche Gele Koolraap met de daaruit gewonnen selecties die op den voorgrond treedt. In de Bommelerwaard teelt men de Brakelsche Gele Koolraap en den laatsten tijd ook de Friesche. Verder wordt van de zijde van verschillende selectiebedrijven vooral de Grootte Gele Roodkop als een goede koolraap voor consumptie aanbevolen.

A — Friesche Gele Koolraap

Dit ras wordt vanouds in Friesland geteeld. Er is den laatsten tijd onder leiding van Ir. C. M. v. d. Slikke krachtig in geselecteerd, met het gevolg dat enkele selecties uit dit ras meer op den voorgrond zijn getreden. De Rassenlijst voor Landbouwgewassen brengt als de beste selecties naar voren Wassenaar's Friesche Koolraap (van J. O. Wassenaar te Menaldum) en Born's Friesche Koolraap (van F. H. Born te Berlicum). Beide zijn van een goede consumptiekwaliteit en geschikt voor export.

A — Grootte Gele Roodkop (Grootte Gele Blauwkop, Engelsche Gele Roodkop)

Wordt aanbevolen op grond van een goede consumptiekwaliteit.

B — Brakelsche Gele Koolraap

Wordt in de Bommelerwaard geteeld.

B — Hoffmann's Gele Reuzen

Rond, geelvleezig, paarsgroene kop. Voor particulieren.

B — Appel

Platrond, geelvleezig, vaak iets paarsgroene kop. Voor particulieren.

KROOT

(*Beta vulgaris* L. var. *Rapa* Dum.)

Er zijn platronde, ronde en half lange rassen, die meer of minder vroeg zijn en lange rassen, die laat zijn.

Voor de teelt van krotten onder glas, voor de teelt van zomerkrotten (oogstbaar omstreeks Augustus) en voor de nateelt van krotten op vroege aardappels, bloemkool, erwten enz. heeft men een ras met een korte groeiperiode noodig, dus een vroeg ras.

Voor de teelt van winterkrotten, voorzoover zij in Mei, desnoods Juni, gezaaid kunnen worden, kiest men gewoonlijk een laat ras. Wanneer het echter een nateelt op een ander gewas betreft, moet men, zooals hierboven opgemerkt, een van de vroege rassen gebruiken, omdat anders het gewas niet meer op tijd klaar komt.

Het is van veel belang, dat de krotten zonder beschadiging gerooid worden, daar zij anders bij het koken sap verliezen, hetgeen nadeelig is voor de kleur en voor den smaak. Wat dit betreft, bieden de platronde en ronde, benevens de bovengronds groeiende lange rassen de minste moeilijkheden, daar zij gemakkelijk te rooien zijn. De ondergronds groeiende lange rassen daarentegen zijn moeilijk onbeschadigd te voorschijn te halen, vooral wanneer de grond wat zwaar is.

Late bieten leenen zich beter voor bewaring dan vroege. De eerste

kunnen tot in April worden overgehouden. De vroege daarentegen gaan veel sneller in smaak achteruit en zijn spoediger aan hun eind.

Alle hier bekende rassen van de kroot schijnen bij temperaturen van ongeveer 0 tot 10° C voortijdig in het zaad te schieten. Men kan ze daarom vroeg in het voorjaar alleen onder glas zaaien en pas omstreeks eind April-Mei, als het weer wat meeloopt, direct in den vollen grond. Omdat echter zomerkroten veelal een beteren prijs maken, naarmate ze vroeger klaar zijn, zaait men deze vaak al eind Maart-begin April, ook in den vollen grond. De kans op een kleiner of grooter aantal schieters wordt dan natuurlijk veel grooter. Een en ander hangt geheel af van het plaatselijk klimaat en van de toevallige weersomstandigheden.

Daar een kroot geen vorst kan verdragen, moeten de winterkroten gerooid zijn voordat het is gaan vriezen.

Vroege rassen

A — Egyptische Platronde

Loof: kort, tamelijk fijn, van roodachtig-groene kleur. Vorm van de biet: platrond; bij ruimen stand wordt de biet grof en hoekig. Kleur van de biet: bloedrood en donkerpaarsrood, heeft dikwijls lichtpaarse tot witachtige ringen, vooral bij voorjaarsteelt.

Zeer vroeg; wordt veel geteeld voor vroege zomerbiet en ook in Juli voor late teelt.

De fijne **Juweel** = **Kortlof Egyptische Platronde** heeft korter lof, is donkerder van kleur en is geschikt voor glascultuur.

Khedive is een donkerbladigen vorm van de Egyptische Platronde, welke door den zaadteler aangehouden wordt voor het buitenland, heeft voor Nederland geen waarde.

A — Kogel (Vuurkogel, Roode Kogel, Zomerbietje)

Loof: kort, metaalkleurig groen met fijne donkerroode nerven. Vorm van de biet: kogelrond, soms iets tolvormig, tamelijk groven kop. Kleur van de biet: bloedrood tot donkerbloedrood, soms met lichtpaarse ringen. Vroeg. Dit ras wordt nog al eens aangetast door een bladziekte, maar heeft op verschillende plaatsen, o.a. in Noord-Holland, nog al eenige verbreiding gevonden.

B — Bravo

Loof: fijn, roodachtig groen (bontblad). Vorm van de biet; hoogrond en kogelrond. Kleur van de biet: donkerbloedrood of donkerpaarsrood, zeer weinig zichtbare ringen.

B — Granaat

Loof: matig lang, tamelijk fijn, roodachtig groen. Vorm van de biet: halflang, cilindervormig, stomppuntig. Kleur van de biet: bloedrood en donkerpaarsrood met lichtroode soms witachtige ringen. Middelmatig vroeg. Wordt o.a. te Vleuten voor vroege teelt gebruikt.

B — Ronde Donkerroode Zwartbladige

Loof: matig lang, donkerrood tot zwartrood. Vorm van de biet: rond, soms iets platrond. Kleur van de biet: donkerpaarsrood met lichtpaarse ringen. Heeft stug vleesch. Oorspronkelijk een Duitsch ras van Dippe. Voor de Kogel er was, was dit de ronde biet.

B — Ronde Donkerroode Bontbladige

Loof: matig lang, roodachtig groen (bontblad). Vorm van de biet: kogelrond. Kleur van de biet: bloedrood en donkerpaarsrood met lichtpaarse ringen. Het is een rond Detroit-type, dat voor den zaadteler nog van belang is, daar het goed en veel zaad geeft.

B — Oranjegele Suiker

Loof: tamelijk lang, groen. Vorm van de biet: rond. Kleur van de biet: uitwendig oranjegeel, inwendig wit met gele ringen. Zeer zoet van smaak. Kookt heel snel gaar.

Late rassen

A — Bleekblad Bovengrondsche

Loof: matig tot middellang, bleekgroen, later in den herfst meer rood door het groen heenkomen. Vorm van de biet: lang, slank, heeft niet zoo'n dikken kop als de Bleekblad. Groeit voor een derde deel uit den grond. Kleur van de biet: donkerbloedrood. Naast de Bleekblad de in Noord-Holland algemeen gebruikte biet voor de markt en de exportveiling. Zeer duurzame biet.

A — Bleekblad (Noord-Hollandsche Bleekblad)

Loof: matig groot, iets rechtopstaand, soms iets liggend, bleekgroen, later in den herfst meer rood door de groene kleur heenkomen. Vorm van de biet: tamelijk lang met dikken kop, spits toeloozend. Kleur van de biet: donkerbloedrood en donkerpaarsrood, soms met lichtpaarse ringen. De biet is zeer duurzaam en geschikt voor overwintering in kuilen. Veel geteeld ras.

Utrechtsche is een dof bleekblad-type, dat o.a. te Vleuten veel geteeld wordt. Kan als afzonderlijke naam vervallen.

B — Non Plus Ultra

Loof: matig hoog, rechtopstaand, glanzend donkerrood tot zwartrood. Vorm van de biet: halflang, kegelvormig, spits toeloozend. Kleur van de biet: donkerbloedrood en donkerpaarsrood met zoo goed als geen zichtbare ringen. Zacht vleesch. Niet zeer productief, maar van uitstekende kwaliteit.

Onder den naam Non Plus Ultra worden twee typen geleverd. Het fijne type is de echte Non Plus Ultra. Het grovere type is de *Lange Donkerroode Zwartbladige*.

B — Deventer

Loof: matig lang, roodachtig groen (bontblad). Vorm van de biet: halflang, iets buikig en spits toeloozend. Kleur van de biet: donkerbloedrood. Afzonderlijk zelfstandig type. Selectie uit Non Plus Ultra. Plaatselijk van belang.

B — Zwolsche

Dit ras bevat een bontbladig type: blad matig lang, roodachtig groen (bontblad) en een lichtbladig type: blad meer lichtgroen. Vorm van de biet: lang, buikig. Kleur van de biet: donkerbloedrood en paarsrood met lichtpaarse ringen. Wordt in de omgeving van Zwolle veel geteeld, als regel van zelf gewonnen zaad. Het is een afzonderlijk ras. *Rijnsburger* vertoont zeer veel overeenkomst hiermee.

B — Zwijndrechtsche

Loof: vrij lang, rechtopstaand, roodachtig groen. Vorm van de biet: lang, slank, iets krom gegroeid en spits toeloozend. Kleur van de biet: donkerbloedrood met lichtpaarse ringen. Het in de omgeving van Gouda geteelde ras *Goudsche* komt overeen met de Zwijndrechtsche.

PASTINAAK
(*Pastinaca sativa* L.)

Een groote, vleezige, witte winterwortel, die in den winter op dezelfde wijze als de roode winterwortel gebruikt kan worden.

- A — Lange Holkrui
- B — Platronde
- B — Lange Guernsey (Parson's Guernsey)

RADIJS
(*Raphanus sativus* L. var. *Radicula* Pers.)

Voor de beroepsgroenteteelt is voornamelijk de voorjaarsteelt onder koud glas en in den vollen grond van belang; als onderteelt in druivenkassen, als tusschenteelt bij bloemkool in het warenhuis en in allerlei combinaties met andere gewassen onder glas of in den vollen grond. Voor de teelt onder glas heeft men rassen met kort lof noodig, want rassen met lang lof geven onder glas wel veel blad, maar niet spoedig knolletjes. Voor de vollegrondsteelten neemt men rassen met een normale lofontwikkeling of die met een matig kort lof. Een echt kortlofras vormt in den vollen grond ook goede knollen, maar het lof blijft vaak te klein om de planten behoorlijk te kunnen bossen.

Voor deze voorjaarsteelten neemt men in hoofdzaak vluggroeiende ronde en halflange rassen.

In de zomermaanden komt radijsteelt feitelijk alleen voor liefhebbers in aanmerking. Men kiest hiervoor rassen met lange knolletjes, daar deze minder gauw door het warme zomerweer hard en voos worden dan de ronde of halflange vormen.

In Augustus en September kan men weer ronde en halflange radijs zaaien, maar dan is de teelt slechts van weinig beteekenis.

Er bestaan verschillende hoofdgroepen van rassen, die naar vorm, kleur en looflengte gemakkelijk kunnen worden onderscheiden, maar binnen deze hoofdgroepen bestaan talrijke vormen, die zich slechts in de details van vorm en kleur of in de kwaliteit van elkaar onderscheiden. Hieronder volgt een voorloopige inventarisering van de voornaamste rassen en selecties.

Rond; rood; broei

- A — Ronde Scharlakenroode Broei
- B — Saxa
- B — Vuurkogel
- B — Globe Broei
- B — No 6205
- B — Roem van Zwijndrecht
- B — Ronde Roseroode Broei

Rond; rood; volle grond

- A — Ronde Scharlakenroode
- B — Globe Vollegrond
- B — Komeet
- B — Reuzenboter
- B — Würzburger
- B — Ronde Roseroode

Rond; rood met wit; broei

A — Ronde Roode Grootwitpunt Broei

A — Ronde Roode Grootwitpunt Broei (Halfrood-halfwit Broei, Gaudray, Kopenhagener Markt, Sparkler Broei)

B — Ronde Roode Kleinwitpunt Broei (Scarlet Gem)

B — Triumph

B — Columbia

Rond; wit; broei

B — Ronde Witte Broei

Rond; rood met wit; volle grond

A — Ronde Roode Grootwitpunt (Halfrood-halfwit, Sparkler)

B — Ronde Roode Kleinwitpunt

B — Bicolor

B — Continental

Rond; wit; volle grond

B — Ronde Witte

B — Ronde Witte Reuzen (Goliath)

Rond; geel; volle grond

B — Ronde Gele

Halflang; rood; broei

B — Halflange Scharlakenroode Broei

Halflang; rood met wit; broei

A — Halflange Scharlakenroode Witpunt Broei

B — Achttiendaagsche

Halflang; rood; volle grond

B — Halflange Scharlakenroode

Halflang; rood met wit; volle grond

A — Halflange Scharlakenroode Witpunt (French Breakfast)

B — Halflange Dikke Grootwitpunt (Pernot)

Halflang; wit; broei

B — Halflange Witte Broei

Lang; rood; volle grond

B — Lange Scharlakenroode

B — Vuurkolom

B — Lange Roseroode

Lang; rood met wit; volle grond

B — Lange Scharlakenroode Witpunt

Lang; wit; volle grond

B — Ijskegel

B — Lange Witte Weener

RAMENAS

(*Raphanus sativus* L. var. *niger* Pers.)

Zomer- en herfstramenas wordt vanaf half-April gezaaid en in den zomer of den herfst geoogst. Men zaait winterramenas eind Juni-begin Juli en rooit de knollen in den laten herfst vóórdát de vorst invalt.

Zomer

- B — Ro de Zwarte Zomer
- B — Zeempjes (Fijne Vroege Gele Zomer)
- B — Weener Gele Zomer
- B — Lange Zwarte Zomer
- B — Münchener Bier
- B — Ostergruss Witte
- B — Ostergruss Rose
- B — Chineesche Ronde Roseroode
- B — Chineesche Halflange Witte
- B — Chineesche Lange Witte
- B — Chineesche Halflange Roseroode

Winter

- A — Ronde Zwarte Winter
- A — Lange Zwarte Winter
- B — Erfurter Lange Witte Winter

SCHORSENEER

(*Scorzonera hispanica* L.)

Een tweejarig gewas, dat als eenjarig geteeld wordt voor de wortels. Er komt practisch altijd een aantal planten in voor, die in het eerste jaar reeds doorschieten. Daar de wortels na het vormen van den bloemstengel taaï en droog worden, wordt er naar gestreefd het percentage te vroege schieters door selectie zoo klein mogelijk te maken.

Van alle in Nederland geveilde schorseneeren loopt er ongeveer $\frac{4}{5}$ deel over de veiling te 's-Gravenzande.

- A — Eénjarige Nietschieters (Veursche Nietschieters, Westlandsche Nietschieters)
Mooie lange wortel van goede kleur. Loopt tamelijk stomp toe.
- A — Duplex (Verbeterde Reuzen-Nietschieters)
Zwaarder en productiever dan bovenstaand ras, maar smaak laat te wenschen over.

SJALOT

(*Allium ascalonicum* L.)

Sjalotten worden rauw als toekruid gebruikt of ingemaakt op de wijze van uitjes. Zij brengen de beste prijzen op als zij aan de markt komen, wanneer er nog geen uien zijn. Eind Juni-Juli valt de oogst.

In tegenstelling met de ui wordt de sjalot niet door zaad, maar door jonge bolletjes vermenigvuldigd. Dit heeft tot gevolg, dat het virus, dat de mozaïekziekte, de zgn. krulbosjes, veroorzaakt, gemakkelijk van zieke

oude planten op de jonge overgaat. Derhalve is het van het grootste belang, dat uitsluitend van gezonde planten jonge bolletjes worden genomen, dus dat de plantgoedwinning gebaseerd wordt op een nauwkeurige gezondheidsselectie. Proeven van de Nederlandsche Uien Federatie genomen bij Ouddorp hebben geleerd, dat men met deze gezondheidselectie een goed resultaat kan verkrijgen, mits men de mozaïekzieke planten zoo vroeg mogelijk verwijderd.

Voor zoover bekend, zijn er in ons land op het moment drie grondrassen van sjalotten aanwezig, die hieronder worden genoemd. De Nederlandsche Uien Federatie is bezig het winnen van selecties uit deze grondrassen te bevorderen.

G — Ouddorpsche Bruine

Wordt geteeld in de omgeving van Ouddorp. Kan vroeg geplant worden. Waarschijnlijk iets vroeger afrijpend dan de volgende twee rassen. Matig productief. Waarschijnlijk minder gevoelig voor meeldauw en voor maden van de uienvlieg dan de gele rassen.

G — Noord-Hollandsche Stroogele

Wordt geteeld in Noord- en Zuid-Holland. Mag niet te vroeg worden geplant wegens gevaar van doorschieten. Forsch gewas. Gevoelig voor meeldauw, maar de gevoeligheid vermindert, als men weinig stikstof geeft. Productief.

G — Groningsche Sjalot

Komt in eigenschappen veel overeen met de Noord-Hollandsche Stroogele. Heeft neiging tot de vorming van losse sjalotten.

UI

(*Allium Cepa* L.)

De samenstelling van het Nederlandsche uiensortiment als resultaat der over een reeks van jaren door de Nederlandsche Uien-Federatie genomen uitgebreide proefnemingen heeft de oplossing van het rassenvraagstuk bij dit gewas gebracht.

Voor nadere gegevens met betrekking tot de verstrekkende beteekenis van dit sortiment, zowel voor teler als handelaar, zij verwezen naar Med. 27 van den Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst of naar de overeenkomstige Mededeeling van den Rijkstuinbouwvoorlichtingsdienst, die in bewerking is.

GEWONE ZAAIUI **Rijnsburger type**

G — Rijnsburger Ui

Productieve, min of meer bolvormige, matig duurzame, blanke ui.

A — Primeur

Kweker en handelaar: M. van Zielst, Nieuwe Tonge. Vroegrijpe, bolvormige, zeer uniforme, zeer productieve, tamelijk duurzame, ui met tamelijk weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig, tamelijk weinig inwendig rood. Wordt steeds meer gewaardeerd ook buiten Goeree en Overflakkee en wel in Zeeland en Noord-Holland. Leent zich wegens zijn vroegrijpheid en hooge productiviteit ook zeer wel voor de teelt van een zeer vroeg gewas uien d.m.v. plantuien.

A — Galathee

Kweeker en handelaar: Maarten C. van Nieuwenhuijzen, Achthuizen. Vroegrijpe, bolvormige, zéér uniforme, zéér productieve, tamelijk duurzame ui met tamelijk weinig dikhalzen. Geen sterk uitwendig, tamelijk weinig inwendig rood. Ondervindt evenals Primeur ook buiten Goeree en Overflakkee steeds meer waardeering. Is wegens zijn vroegrijpheid en hooge productiviteit eveneens zéér geschikt voor de teelt van een zéér vroeg gewas uien d.m.v. plantuien.

B — Favoriet

Kweeker en handelaar: N.V. Wed. P. de Jongh, Goes. Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui met vrij veel dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig, tamelijk weinig inwendig rood. In Zeeland meer en meer terrein winnend heeft deze selectie nog het nadeel van de aanwezigheid van een vrij laatrijpen stam, zooals in 1941 bleek.

B — Willemshover

Kweeker en handelaar: Johan van Nieuwenhuijzen, Achthuizen. Vrij laatrijpe, bolvormige, tamelijk uniforme, productieve, matig duurzame ui met veel dikhalzen. Geen sterk uitwendig, tamelijk weinig inwendig rood. Is door vrij late rijpheid iets minder oogstzeker, in het bijzonder in het Noorden des lands en in door de teelt van uien ongunstige jaren. Wordt langzamerhand door voorgaande selecties van overeenkomstig type overvleugeld.

Noord-Hollandsche Stroogele Type

G — Noord-Hollandsche Stroogele Ui

Productieve, min of meer platte, matig duurzame, blanke ui.

A — Bola

Kweeker en handelaar: J. Jong, Noordscharwoude. Laatrijpe, bolvormige, tamelijk uniforme, zéér productieve, tamelijk duurzame ui met veel dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig, weinig inwendig rood. Handhaaft zich buiten Noord-Holland op Goeree en Overflakkee en in Zeeland. Is door laatrijpheid minder oogstzeker, in het bijzonder in het Noorden des lands, waardoor hij in Friesland en Groningen gewoonlijk teleurstelt. Eveneens in voor de teelt van uien ongunstige jaren brengt laatrijpheid risico met zich mee: Daartegenover blijkt de productiviteit onder gunstige omstandigheden niet te evenaren.

B — Record

Kweeker en handelaar: Bart van Loenen, Zuidscharwoude. Tamelijk vroegrijpe, platte, tamelijk uniforme, zéér productieve, tamelijk duurzame ui met veel dikhalzen. Geen sterk uitwendig, zéér weinig inwendig rood. Heeft tegenover Bola het voordeel wat vroeger rijp te zijn, doch voor Goeree en Overflakkee en Zeeland misschien ten onrechte het bezwaar van een platten vorm. Beperkt zich nog slechts tot Noord-Holland.

Zeeuwsche Bruine Type

G — Zeeuwsche Bruine Ui

Matig productieve, omgekeerd peervormige tot bolvormige, zéér duurzame, roodgetinte ui.

A — Perijka

Kweeker: Ir. C. Koopman (1922 en 1928). Voortkweeker en handelaar: Centraal Bureau, Rotterdam. Vroegrijpe, omgekeerd peervormige tot

bolvormige, uniforme, tamelijk productieve, tamelijk duurzame ui met vrij veel dikhalzen. Zéér laag percentage sterk uitwendig, veel inwendig rood. Vindt op Goeree en Overflakkee en in Zeeland nog veel ingang; doch de duurzaamheid verschilt thans weinig van vertegenwoordigers van Rijnsburger type, terwijl de productiviteit beslist geringer is.

A — Wevo

Kweeker en handelaar: P. Voogd, Goedereede. Vroegrijpe, omgekeerd peervormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui met vrij veel dikhalzen. Zéér laag percentage sterk uitwendig, vrij veel inwendig rood. Vertoont veel overeenkomst met den Perijka-ui.

B — Oranje

Kweeker en handelaar: Ir. J. B. Mijs, Sommelsdijk. Zéér vroegrijpe, omgekeerd peervormige, uniforme, tamelijk productieve, zéér duurzame ui met weinig dikhalzen. Laag percentage sterk uitwendig, zéér veel inwendig rood. Is de meest karakteristieke vertegenwoordiger van het Zeeuwsche Bruine type door zijn ongeëvenaarde duurzaamheid.

POOTUI

Ter verkrijging van een vroeg gewas uien maakt de practijk gebruik van den Zwijndrechtschen Pootui als winterui, dan wel als pootui geteeld.

Bij de teeltwijze als winterui wordt direct ter plaatse gezaaid; bij die als pootui daarentegen eerst op een beschut zaaibed en het jonge gewas in het voorjaar uitgeplant.

Een bezwaar vormt de groote kans op uitvriezen, hetgeen bij de teeltwijze als winterui zéér vaak, bij die als pootui somtijds voorkomt. Onder invloed hiervan is de teelt van winteruien, die op Goeree en Overflakkee alsook plaatselijk in Zeeland op landbouwbedrijven vrij algemeen ingang had gevonden, sterk afgenomen en wordt deze cultuurmethode terecht als zéér riskant gekenschetst.

Proeven van de Nederlandsche Uien-Federatie met een aantal herkomsten van den Zwijndrechtschen Pootui genomen, toonden evenwel een sterk uiteenlopende wintervastheid aan.

Van de herkomst met de beste wintervastheid, de selectie van N.V. Gebrs. van Namen te Dordrecht, volgt de omschrijving.

G — Zwijndrechtsche Pootui

Matig wintervaste, omgekeerd peervormige tot bolvormige, productieve, vrij zachte, blanke dan wel min of meer gevlamde ui.

N — Sel. N.V. Gebr. van Namen

Kweeker en handelaar: N.V. Gebr. van Namen, Dordrecht. Winter-vaste, omgekeerd peervormige, matig uniforme, waarschijnlijk tamelijk productieve, vrij zachte ui met slechts weinig sterk en vrij veel zwak uitwendig rood.

PLANTUI

Ter verkrijging van een zéér vroeg gewas uien kan men gebruik maken van in het voorafgaande jaar gewonnen, gedurende het winterseizoen bij hooge temperatuur (78–82° F) bewaarde plantuien van de maten 10–15 en 16–20 mm doorsnede.

Bij deze cultuurmethode, waarbij uiteraard het gevaar van uitvriezen ontbreekt, terwijl zij buitendien nog tal van voordeelen bezit, wordt een

z er vroege gewas verkregen van goede opbrengst, dat nog v or den winterui of pootui geleverd kan worden.

In de omgeving van Maastricht pleegt men voor dit doel de **Noord-Hollandsche Platte Bloedroode** te telen, terwijl voor afzet aan particulieren rassen als **Kleine van Mulhouse** in de prijscourant van Nederlandsche zaadhandelaren worden gevoerd.

Volgens recente proefnemingen zijn de **Primeur** en de **Galathee** ook geschikt voor het gebruik als plantui (zie onder gewone zaaiui).

Zeer goed voldoet wegens duurzaamheid, bolvorm en uniformiteit van het plantgoed de z er vroegrijpe **Zittauer-ui**, waarbij door doelmatige bewaring de neiging tot pijper- (bloemstengel)vorming en daarmee niet voor consumptie leverbare uien, vrijwel geheel kan worden vermeden.

Voor nadere gegevens met betrekking tot deze cultuurmethode zij verwezen naar Med. 27 van den Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst of naar de overeenkomstige Mededeeling van den Rijkstuinbouwvoorlichtingsdienst, die in bewerking is.

B — Noord-Hollandsche Platte Bloedroode (Maastrichtsche Roode Plantui)
Grote, platronde, paarsroode, sterksmakende ui van uitstekende houdbaarheid. Wordt bij Maastricht o.a. ook als plantui gebruikt, speciaal door de mijnwerkers.

N — Sel. Gelbe Runde Zittauer Riesen

Kweker en handelaar: Samenzucht F. C. Heinemann, Erfurt, Duitschland. Z er vroegrijpe, platte, uniforme, waarschijnlijk tamelijk productieve en duurzame ui met tamelijk weinig dikhalzen. Geen sterk uitwendig, weinig inwendig rood.

INMAAKUITJES

A — St. Jansui (Parelui)

A — Koningin Zeer Vroege Kleine Witte (La Reine)

A — Platronde Witte Inmaak (Nocera)

B — Barletta Vroegste Zilverwitte

B — Allervroegste Wonder

B — Witte Parijsche

WORTEL

(*Daucus Carota* L.)

In den tuinbouw worden alleen roodvleezige wortels geteeld. De teelt vindt plaats onder warm en koud glas en in den vollen grond, volvelds of in combinatie met andere gewassen. Men kan een geleidelijk verloopende reeks van rassen opstellen, waarin aan de eene zijde de fijnste, kortloevige typen staan, die geschikt zijn voor broei onder glas, en waarin aan de andere zijde de grofste vormen der winterwortels staan. Over het algemeen wordt het gedrag van  en wortelras vrij sterk beinvloed door de groeiomstandigheden en verder zijn er veelal tal van verschillende selecties van een zelfde ras. Een en ander zal nog moeten worden uitgezocht. Wat hieronder volgt is nog slechts een zeer schematisch voorloopig overzicht.

Teelt voornamelijk onder glas

A — Amsterdamsche Bak Extra Fijne Kortlof (Transparant, Delicatesse)

Wortel fijner en korter dan gewone Amsterdamsche Bak, stomppuntig met zeer fijnen mergcylinder. Loof zeer fijn, staat op kleine kroon; ont-

wikkelt zich onder glas matig sterk. Voor warm platglas, kas, warenhuis. Op zeer lichte, humusrijke veengronden ook wel onder koud platglas. Voor buiten als regel ongeschikt, niet sterk genoeg om de wisselende weersinvloeden te doorstaan.

Teelt onder glas en in den vollen grond

A — Amsterdamsche Bak

Wortel langer en flinker dan bovenstaande. Mergcylinder wat grover. Stomppuntig. Loof eveneens wat grover, maar toch nog fijn en kort in vergelijking met andere rassen. Wordt op de zand-, zavel- en kleigronden onder (meest koud) glas geteeld, maar op de humusrijke lichte en op de veengronden minder, omdat daar de loofontwikkeling onder glas te sterk wordt. Op deze laatste kan men dit ras derhalve zeer goed in den vollen grond telen. Op humusarme, vochtarme en zware gronden daarentegen gaat dit minder goed, omdat daar de loofontwikkeling bij vollegronds-teelt te zwak wordt. Voor broeipeen minder geschikt, want dan meestal te veel loof.

B — Lentsche Bak

Voor bak en vroeg vollegrond gebruikt bij Lent, Huissen en Nijmegen. Iets vroeger dan Amsterdamsche Bak, niet zoo lekker. Ongeschikt voor zomergebruik.

Teelt uitsluitend volle grond; halflange en korte

A — Amsterdamsche Vollegronds

Wortel ongeveer als Amsterdamsche Bak, maar grover en minder stomppuntig. Loofgroei krachtiger. Voor den vollen grond en wel in hoofdzaak op de zwaardere gronden. Op de humusrijke lichtere gronden groei vaak te wild, althans in den zomer.

A — Nantes

Wortel cilindervormig, van boven tot beneden bijna even dik, stomppuntig. Langer en dikker dan Amsterdamsche Vollegronds. Loof tamelijk grof en krachtig.

B — Vertou

Komt wat de vorm betreft het dichtste bij Amsterdamsche Bak. Wortel donkerrood, zeer zoet met een weinig hart. Vereenigt vroegte van den Amsterdamschen Bak met het forskere worteltype van de Nantes. Stevig, vrijforsch loof.

B — Touchon (Roode Kaars)

Nantes-type. Halflange, vroege, cilindervormige, roode stomppuntige wortel, iets boven den grond groeiend. Stevig loof. Niet voor glasteelt. Wordt o.a. in de omgeving van Nijmegen in den vollen grond geteeld.

B — Deuvis Eerste Korte Roode Broei

Zeer kort, dik, stomp worteltje. Zeer vroeg en vlug rood kleurend. Tamelijk fijn loof.

B — Deuvis Tweede Korte Roode Broei

Halflange, spitse oranjerode wortel met vrij breeden kop. Vrijforsch loof.

B — Parijsche Platronde en Ovaalronde Roode Broei

Zeer vroege, platronde, kogelronde tot telronde vrij dikke worteltjes. Vroeg kleurend. Fijne smaak. Tamelijk sterk lof. De eerste oogstbare wortels geschikt om geheel ingemaakt te worden.

Teelt uitsluitend volle grond; lange of winterwortels

A — Berlikumer

Wortel tamelijk lang en dik, cilindervormig, stomppuntig, met voor een winterwortel betrekkelijk weinig merg. Loof tamelijk krachtig. Een winterwortel van betere kwaliteit, maar over het geheel wat zwakker en minder productief dan de hierna volgende. Vooral voor betrekkelijk zware grond.

A — Flakkeesche (Wijnpeen)

Wortel middellang, zwaar, cilindrisch tot kegelvormig, meest stomppuntig, met tamelijk weinig merg. Loof krachtig. Goede opbrengst.

B — Nijmeegsche

Wortel zeer lang, vrij dun, kegelvormig, met spitse punt en met tamelijk weinig merg. Loof krachtig. Voor lichte gronden.

B — Maastrichtsche Bewaarpeen

Wordt bij Maastricht geteeld. In sommige jaren gedurende de bewaring en ook al op het veld sterk aangetast door een schimmelziekte („grijze wortelen”).

B — Leidsche Lange Roode

Wortel lang, rood, duurzaam, smakelijk.

VI. KEUKENKRUIDEN

Selderij

Peterselie

Tuinkers

SELDERIJ

(*Apium graveolens* L.)

Van de selderij zijn in den loop der tijden drie verschillende typen ontstaan:

- 1e De *snijselderij*, die een iets meer of minder bossige, veelbladige plant ontwikkelt, met veel zijwortels maar geen knol. Dit type wordt geteeld om in den winter onder glas en in het voorjaar, soms ook in den zomer, versch selderijblad te kunnen leveren.
- 2e De *knolselderij*. Bij dit type heeft zich de hoofdwortel, door voortdurende selectie, ontwikkeld tot een knol.
- 3e De *bleekselderij* waarvan zich de bladstelen zeer sterk in de lengte en breedte ontwikkeld hebben. Dikwijls zijn deze van een geelachtig-witte kleur. Deze bladstelen worden, al of niet gebleekt, voor de consumptie gebruikt.

Snijselderij

A — Amsterdamsche Fijne Donkergroene

Gedrongen groei. Donkergroen, fijn, aromatisch blad. De bladstelen zijn zeer fijn en ontwikkelen zich bij dit ras in zeer groot aantal. De plant schiet niet spoedig door. Speciaal voor de teelt onder glas. Bij Amsterdam geteeld op de bakken waarop komkommers hebben gestaan.

A — Westlandsche Fijne

Matig hoog wordend, met een groot aantal bladeren. Bladeren fijn, hoewel iets grover dan van de Amsterdamsche Fijne Donkergroene.

A — Gewone Snij (Lange Bos, Grove Struik)

Forsche groeiwijze, grof van steel en blad. Niet zo veel bladstelen per plant als bij Amsterdamsche Fijne Donkergroene. Voor voorjaarsteelt in den vollen grond, speciaal voor de drogerij. Grootte opbrengst.

B — Zwolsche Krul

De bladeren zijn zeer fijn en diep ingesneden, zoodat ze pluimvormig lijken. Zeer aromatisch. Tamelijk winterhard. Wordt bij Zwolle onder glas en op den vollen grond geteeld.

B — Holpijp of Weeuwenselderij.

Eenorsch, grof groeiend ras, dat vrij winterhard is en in België veel gevraagd wordt.

Knolselderij

A — Prager Reuzen

Tamelijk sterk, rechtopstaand blad. Tamelijk grootte, ronde, naar beneden breeder wordende knol, soms met veel zijwortels. Hoewel nog veel geteeld, wordt de laatste jaren meer de voorkeur gegeven aan rassen als Eureka en Venlosche Grootte Knol. Deze hebben minder lofontwikkeling dan Prager Reuzen en geven grootere knolopbrengst.

A — Eureka

Matige lofontwikkeling. Mooie grootte, gladde knol met weinig zijwortels.

A — Venlosche Grootte Knol

Kort en weinig loof. Donkergroen met roode streep op de bladstelen. Grootte iets platte knol. Minder vatbaar voor roest. Wel voor schurft.

B — Marmerkogel

Veel loof. Blanke, regelmatig gevormde knol, niet bijzonder groot.

B — Zwijndrechtsche

Weinig tot matig veel loof. Grootte knol.

Bleekselderij

A — Goudgele Zelfblekende (Chemin Dorée)

Bladeren met lange nerven en lange geelgroene bladstelen. Rechtstandig in groei, waardoor een krop gevormd wordt en de bladstelen zich eenigszins zelf bleeken. Om een fijne kwaliteit te krijgen is kunstmatig bleeken toch noodig.

A — Golden Plume

Selectie uit voorgaand ras. Bladstelen wat korter en dikker.

B — Grove Bleek (White Plume)

Amerikaansch ras. Groei gedrongen, blad stugger. Buitenblad groen. Hartbladeren ivoorwit. Moet gebleekt worden. Wordt bij Vleuten geteeld.

B — Van Senten

Plaatselijk ras, geselecteerd door D. van Senten te Vinkeveen. Wordt bij Vinkeveen geteeld. Gelijkvormige, goede groei. Zware struiken. Wordt geteeld op den grond (niet in greppeltjes) voor markt en fabriek.

PETERSELIE

(*Petroselinum crispum* (Mill.) Nym. ex Hort. kew. = *P. sativum* Hoffm.)

Bij peterselie onderscheidt men rassen die geteeld worden voor het blad (snijpeterselie) en andere die voor den wortel geteeld worden (wortelpeterselie). De laatstgenoemde vindt in hoofdzaak afzet bij particulieren.

Snijpeterselie

- A — Gewone Snij (Amsterdamsche Snij).
Forsch gewas, met groote gladde bladeren. Kan dikwijls gesneden worden. Goed voor de fabriek.
- B — Fijngekrulde (Moskrul, Dwerg).
Vrij laag. Donkergroen, zeer fijn gekruld blad.
- B — Fijngekrulde Donkergroene
- B — Kroeskop
Het laagst groeiende ras. Zeer fijngekruld, heldergroen blad. Voor particulieren.
- B — Varenbladige
Voor particulieren.
- B — Emerald (Smaragd)
Voor particulieren.

Wortelpeterselie

- B — Korte Dikke
- B — Halflange
- B — Lange

TUINKERS

(*Leptidium sativum* L.)

Tuinkers (Sterrekers, Bitterkers) wordt nogal eens heel vroeg in het voorjaar gezaaid om met wat citroen en suiker bij het ontbijt een smake-lijke toespis te verschaffen, zoolang de radijs nog ontbreekt of duur is.

- A — Gewone
- B — Gekrulde (Fijne Krul)
- B — Extra Fijne Moskrul

VII. BIJZONDERE GEWASSEN

Maïs

Tabak

MAÏS (*Zea Mays* L.)

Van de maïs zijn er twee botanische variëteiten, die veel in den tuinbouw worden geteeld. Dat zijn:

- a. Suikermaïs (*Zea Mays* L. var. *saccharata* Kcke.).
- b. Pofmaïs (*Zea Mays* L. var. *everta* Sturt.).

De suikermaïs wordt geteeld om de onrijpe (zgn. melkrijpe) kolven. Men kan deze in hun geheel op de wijze van asperges toebereden, of zich uitsluitend tot de maïskorrels bepalen. Deze laatste eet men zoo rauw van de kolf, of men gebruikt ze op de wijze van doperwten. In plaats van zetmeel bevatten de korrels van suikermaïs veel dextrine en wat suiker, waardoor zij zoet zijn. Suikermaïs wordt geteeld op de wijze van gewone maïs, alleen met dit verschil, dat men iedere plant afzonderlijk in het oog moet houden, om de kolven in het juiste stadium te kunnen oogsten.

Pofmaïs is een harde maïssoort, die kolven met kleine korrels voortbrengt, bij welke het glazige gedeelte van de korrel over het mælige deel overweegt. Er zijn rassen met spitse korrels en andere met ronde. De kolven van de pofmaïs moeten geheel rijp zijn, voordat men ze kan oogsten.

Over de rassenkeuze van deze twee maïsvariëteiten kan in dit stadium nog niet veel worden gezegd. Vóór den oorlog importeerde men het zaad meestal uit Amerika. Een veel gebruikt suikermaïsras was de **Golden Bantam**, een tamelijk vroeg ras. Door Ir. J. Riemens is verder wel aanbevolen de **Adam's Extra Early**. Voor zoover ons bekend, is er echter één bedrijf in ons land, dat met eigen suikermaïsrasen in den handel komt. Dit is het Amerikaanse Maïshuis van Herman A. Bennink te Apeldoorn. Dit bedrijf lanceert **Bennink's Augustuspluk**, een zeer vroeg ras, en **Bennink's Septemberpluk**, die wat forsker en later is. Bijzonderheden over deze rassen vindt men in de mededeelingen van den heer Bennink aan zijn afnemers. Ditzelfde bedrijf brengt ook een drietal pofmaïsrasen in den handel, nl. **Geel Cnal-Coren**, **Zwart Cnal-Coren** en **Geelwit Cnal-Coren**.

TABAK (*Nicotiana Tabacum* L.)

Het aantal tabaksrassen, dat bestaat, is zeer groot. In Maas en Waal is een begin gemaakt met het vergelijken van een vijftigtal hiervan, en daarbij is voorloopig de aandacht gevallen op **Maas en Waalsche No 25**, een selectie van G. Jansen te Leeuwen, en op twee rassen waarvan het zaad uit Duitschland was verkregen, nl. **Pfälzer V. 101** en **Havana IIc**. Het rassenvraagstuk voor tabak is hiermee nog niet opgelost, want ten eerste is nog niet zeker, hoe Maas en Waalsche no 25 zich in andere streken van ons land zal gedragen en ten tweede mogen de rassen **Pfälzer V. 101** en **Havana IIc** in ons land niet worden nageteeld. Voor verdere bijzonderheden zie men „De teelt van tabak” door Ir. H. J. A. Slits, Med. 28 van den Tuinbouwvoorlichtingsdienst, 1942.

